1877 φυλ.

ΖΑΚΥΝΘΙΟΣ ΑΝΘΩΝ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΤΣΑΚΑΣΙΑΝΟΥ.

ΤΗ' ΠΡΟΘΥΜΩ' ΣΥΝΔΡΟΜΗ' ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΛΟΓΙΩΝ

ΕΤΟΣ Β.'

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ

ΦΥΛΑ 28/4

Γεώργιος καὶ Ζωὴ (συνεχ. καὶ τέλος) ὑπὸ Φ. Καρρέρ.—Ἀνασκευὴ τῶν θεωριῶν τοῦ Darwin—Φαναριωτικὰ Ἀ- [illegible]ιχαὴλ καὶ Κωνσταντῖνος [illegible], ὑπὸ Ε. Θωμᾶ.—Περιήγη- [illegible]πανία (συνεχ. καὶ τέλος) ὑπὸ [illegible] Μετάφρασις τῆς Ἠλευθερωμένης Ἱερουσαλὴμ τοῦ Τάσσου ὑπὸ Ἰ. Τυπάλδου, βιβλιογραφία Μ. Μαρτζώκη.—Ἡ ἐν Ζακύνθῳ σχολὴ τῶν ἀπόρων Παῖδων—ΠΟΙΗΣΕΙΣ: Ὁ Τσαμαδὸς, ὑπὸ Δ. Πελεκάση.—«Γιὰ Ποία;» ὑπο Ι. Γ. Τ.—Εἰς Μία Μάνα, ὑπὸ Ἀνδ. Μαρτζώκη.

ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ:

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Η «ΑΥΓΗ»

Ν. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΑ

(Ὀπισθεν τοῦ Ναοῦ τῶν Ἁγίων Πάντων)

1877

ΖΑΚΥΝΘΙΟΣ ΑΝΘΩΝ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ

ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΤΣΑΚΑΣΙΑΝΟΥ.

ΕΤΟΣ Β.' | ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1877 | ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ ΚΔ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΙ ΖΩΗ

(συνέχ. καὶ τέλος)

XVI

Ἐπιβιβασθέντες λοιπὸν, ἐξηκολούθησεν ὁ Γεώργιος, ὡς σοὶ εἶπον, τοῦ ἀτμοπλοίου, διηυθύνθημεν εἰς Νεάπολιν. Πρὶν ἢ ὅμως ἀπέλθωμεν, πρὸς διακοίνωσιν τῆς ἀναχωρήσεώς μας ταύτης, καὶ πρὸς ταχυτέραν ἀπάντησίν μου εἰς τὸ γράμμα τοῦ πατρὸς τῆς Ζωῆς, εἰδοποίησα αὐτὸν διὰ τηλεγραφήματός μου περὶ τούτου, ὅπως ἡσυχάσῃ καὶ μᾶς περιμένῃ. Τοῦτο δὲ ἔπραξα διευθύνας πρὸς αὐτὸν τὸ τηλεγράφημά μου, ἐνῷ καὶ πρὸς τὴν Μαρίαν ἠδυνάμην νὰ τὸ πέμψω, ἵνα τῷ ἀποδείξω τοιουτοτρόπως ὅτι οὐδὲν μοὶ ὑπελείπετο πλέον κατ' αὐτοῦ παράπονον, ἢ, καὶ ἐὰν μοὶ ὑπελείπετο, διὰ τῆς πράξεώς μου ταύτης σιωπηλῶς νὰ τὸν βεβαιώσω ὅτι τὰ πάντα εἰς λήθην παρέδιδον, ὅτι τῷ ἐσυγχώρουν τὰ δεινὰ, ἅτινα διὰ τῆς ἐπιμονῆς τοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου ἐπεσώρευσεν.

Τὸ γράμμα τοῦ πατρὸς τῆς Ζωῆς ἐπὶ τοσοῦτον ἤγγισε τὴν εὐθικτοτέραν τῆς καρδίας μου χορδὴν, ὥστε ἐντελῶς ἀπέναντι αὐτοῦ μὲ ἀφώπλισε. Πράγματι τὸ γράμμα τοῦτο, ὅπερ ὑπερμέτρως μ' ἔθλιβεν, ὑπερβαλλόντως ἐπίσης μὲ συνεκίνει, καὶ ἀναλογιζόμενος τὴν θέσιν τοῦ γηραιοῦ γεννήτορος, ἐλησμόνουν τὴν ἰδικήν μου. Δὲν κρύπτομαι, φίλε μου, ἀπὸ σοῦ· ἄνθρωπος καὶ ἐγὼ εἶμαι, ἔχων σάρκα καὶ αἷμα, καὶ ὡς ἐκ τούτου πρέπει νὰ σοὶ ὁμολογήσω ὅτι πρότερον ἠγανάκτουν κατὰ τοῦ πατρὸς τῆς Ζωῆς, καὶ οὐ μόνον ἠγανάκτουν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐμίσουν διότι τὸν ἐθεώρουν ὡς τὸν μόνον αἴτιον

τῶν βασάνων μου, τῆς συμφορᾶς μου. Τὸ ἄπελπι ὅμως καὶ ἱκετευτικὸν τοῦτο γράμμα του εἶχεν ὅλως ἀλλοῖα αἰσθήματα ἐν τῇ καρδίᾳ μου ὑπὲρ αὐτοῦ γεννήσει. Ὁ ἀδυσώπητος καὶ σκληρὸς ἐχθρός μου, ὁ θεσπίσας τὸν θάνατόν μου, ὁ διὰ τῆς ἐπιμόνου θελήσεώς του ἐπιβαλὼν τὸν ἀπὸ τῆς Ζωῆς μου αἰώνιον χωρισμόν μου ἠφανίζετο, καὶ ἀντὶ τούτου ἔβλεπον ἐνωπιόν μου θρηνοῦντα καὶ κλαίοντα γέροντα πατέρα, ὅστις μὲ παρεκάλει νὰ σώσω τὴν θυγατέρα του. Ὁ ὑπερόπτης καὶ ἀνηλεὴς μετεμορφοῦτο εἰς ταπεινὸν καὶ ἱκέτην, ὁ τύραννος εἰς θῦμα· τὸ μῖσός μου μεβάλλετο λοιπὸν εἰς φίλτρον, ἡ ὀργή μου εἰς οἶκτον· ναί, πίστευσόν με, οὐ μόνον δὲν ἠγανάκτουν κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸν ἠγάπων. Ἔκλαιον καὶ ἐλυπούμην ἐπὶ τῇ δυστυχίᾳ του· ναί, φίλε μου, ἠγάπων τὸν πατέρα τῆς Ζωῆς μου, ᾤκτειρον τὸν τιμωρούμενον γέροντα. Καὶ ἐνῶ ἐγὼ αὐτὸς εἶχον τοσαύτην ἀνάγκην εὐσπλαγχνίας, παρηγορίας καὶ οἴκτου ἐκ μέρους τῶν ἄλλων λησμονῶν τὴν συμφοράν μου, ἐλυπούμην ἐκεῖνον ἀναλογιζόμενος ὁποία δυστυχία ἐπεφυλάσσετο αὐτῷ κατὰ τὰς ὑστάτας τοῦ βίου του ἡμέρας!

Ὁποία ἄβυσσος δυσθεώρητος εἶναι ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπου! Τίς δύναται νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰ μυστήρια αὐτῆς; Τίς δύναται νὰ διαγνώσῃ τὰς συμφύρτους κινήσεις της; Ναί, φίλε μου, ἐνῶ οὐδεμίαν χαρᾶς αἰτίαν εἶχον, ἐνῶ ἀπεναντίας τὸ παρουσιαζόμενον ἐνωπιόν μου μέλλον ἀπεικονίζετο ζοφερὸν καὶ ἀπαίσιον, ἐπορευόμην εἰς Νεάπολιν πάλλων μὲν πλὴν χαίρων. Μὴ δὲ σοὶ φανῇ τοῦτο παράδοξον· ναί, ἔχαιρον, φίλε μου. Κατέλαβε τότε τὴν καρδίαν καὶ τὴν ψυχήν μου τοῦ παροξυσμοῦ ἡ χαρά· ναί, ἔχαιρον—ἂν δύναται χαρὰ νὰ κληθῇ ὁ νευρικὸς ἐκεῖνος ὀργασμὸς ἐν ᾧ διετέλουν—ἔχαιρον, ἠγαλλόμην, παρηγορούμην ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι θὰ τὴν ἐπανέβλεπον, ὅτι θὰ τὴν ἠσπαζόμην! Ἤμην ὡς ὁ ὑδροφόβος, ὅστις καίτοι γινώσκων ἢ προαισθανόμενος ὅτι τὸ ὕδωρ θὰ ἐπενέγκῃ εἰς αὐτὸν τὸν θάνατον, οὐχ ἧττον τὸ ὕδωρ ποθεῖ, πρὸς τὸ ὕδωρ σπεύδει. . . Δὲν ἤθελον ἐπὶ μακρὸν νὰ σκεφθῶ· δὲν ἐσυλλογιζόμην, ἀπεδίωκον μάλιστα ἐκ τοῦ νοῦ μου πᾶσαν θλιβερὰν καὶ πένθιμον ἰδέαν· οὔτε τὸν θάνατον οὔτε τὴν προαγγελλομένην καταστροφὴν ἤθελον νὰ πιστεύσω· δὲν διέβλεπον ἢ τὴν ἀπεριόριστον ἡδονὴν, τὴν ὁποίαν θὰ ἠσθανόμην ἐπαναβλέπων καὶ ἐναγκαλιζόμενος πάλιν τὴν Ζωήν. Ἡ ἀναζωπυρηθεῖσα αὕτη ἐλπίς μου ὡμοίαζε πρὸς τὰς ἐκπεμπομένας τελευταίας ἀκτῖνας δύοντος ἀστέρος, ὅστις τόσῳ φωταυγέστερος διαλάμπει ὅσῳ μᾶλλον προσεγγίζει εἰς τὴν ἀκρώρειαν, ἥτις μέλλει νὰ τὸν καλύψῃ. Τοιουτοτρόπως, ἐνῶ πρὸς στιγμὴν ἀνεζωπυρήθη ἡ ἐλπίς μου, τὰ μετὰ ταῦτα ἀξιοθρήνητα συμβάντα ἔμελλον νὰ ἐξαφανίσωσι τὰς πρὸς στιγμὴν ἀναφανείσας φευγαλέας ταύτας ἀκτῖνας, ἵνα βυθίσωσι τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν μου εἰς τὸν ἀμετάτρεπτον ζόφον ὁλοκλήρου τῆς ὑπάρξεώς μου.

Ἐφθάσαμεν λοιπὸν εἰς Νεάπολιν. Ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου ἦλθον ὅπως μᾶς ἀποβιβάσωσιν ἡ Μαρία μετὰ τοῦ πατρὸς τῆς Ζωῆς. Δὲν θέλω ἐπιχειρήσει νὰ σοὶ περιγράψω τὴν σκηνὴν ταύτην, τὴν ἄλλως τε σπαρακτικωτάτην ὡς ἐκ τῆς παρ' ἡμῶν τηρηθείσης κατηφοῦς σιγῆς. Ἠσπάσθην ἐπὶ τοῦ μετώπου τὴν Μαρίαν, ἠσπάσθην ἐπίσης τὴν χεῖρα τοῦ πατρὸς τῆς Ζωῆς μου. Οὗτος καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἀποβιβάσεώς μου σφιγκτὰ ἐκράτει τὰς χεῖράς μου, ὡσεὶ ἐξαιτούμενος παρ' ἐμοῦ συγγνώμην. Τ' ἀνήσυχα βλέμματά μου σιωπηλῶς τοὺς ἠρώτησαν περὶ τῆς Ζωῆς μου· οἱ δὲ πληρωθέντες δακρύων ὀφθαλμοί των ἐκφραστικῶς ἀπήντησαν εἰς τὴν ἐρωτησίν μου τούτην. Φθὰς εἰς τὴν εἴσοδον τῆς οἰκίας, ἠσθάνθην τοὺς πόδας μου κλονουμένους, τὸ ἔδαφος σαλευόμενον, τὴν καρδίαν μου συντριβομένην. μὴ δυνάμενος δὲ νὰ προχωρήσω ἐστηρίχθην ὅπως μὴ πέσω ἐπὶ τῆς Μαρίας, καὶ μετ' αὐτῆς εἰσῆλθον εἰς τὸν κοιτῶνα τῆς Ζωῆς μου.

Ὤχ! φίλε μου! Παρῆλθον τοσαῦτα ἔτη ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καὶ ὅμως ἀδύνατον νὰ ἐξαλειφθῇ ἐκ τοῦ νοῦ μου ἡ ἀνάμνησις τῆς πολυκλαύστου ἐκείνης στιγμῆς! Ἐπὶ τῆς κλίνης εἶδον τὴν πάσχουσαν Ζωήν μου, πλὴν τὴν Ζωήν μου ἀλλοιωθεῖσαν, μεμαραμμένην. Ἔτρεξα πρὸς αὐτὴν ἀνοίγων τὰς ἀγκάλας μου ὅπως τὴν ἀσπασθῶ, ἀλλ' αὕτη μὴ ἀναγνωρίσασά με μ' ἀπώθησε μετὰ δισταγμοῦ πρός με ἐμβλέπουσα.—Ζωή μου, τῇ ἐφώναζα ἔχων τὸν θάνατον ἐν τῇ καρδίᾳ, δὲν μὲ γνωρίζεις, Ζωή μου;—Αὕτη δὲ στρέψασα πρός με τοὺς ὑπὸ τῆς ἀσθενείας κοιλωθέντας ὀφθαλμούς της καὶ θεωρήσασά με ἐφ' ἱκανὴν ὥραν βραχέως μοὶ ἀπεκρίνατο· Ὄχι.—Ζωή μου, ἐπανέλαβον, ἰδὲ καλλίτερον· ἐνθυμήθητι τὴν Ζάκυνθον, τὴν ἔπαυλιν, τὴν στήλην. . . .—Ταῦτα πάντα, μοὶ ἀπεκρίνατο μετ' ἐσπευσμένης καὶ τρεμούσης φωνῆς, κατεστράφησαν· δὲν τὸ γνωρίζεις, δὲν τὸ ἔμαθες, κύριε, ὅτι κατεστράφησαν;—Ὤχ! Ζωή μου, ὄχι δὲν εἶναι ἀληθές· ὑπάρχουσιν ἔτι καὶ μᾶς περιμένουσι.—Μᾶς περιμένουσιν;... ἀπήντησεν ἐκείνη, μᾶς περιμένουσι; Ποῖον περιμένουσι, κύριε; . . . Δὲν σᾶς γνωρίζω . . . Διατί μὲ περιπαίζετε; . . . Τί σᾶς ἔκαμα, κύριε;—Τὸν Γεώργιον καὶ τὴν Ζωήν. . . ὑπέλαβον ἀγωνιῶν.—Ἐπὶ ταῖς λέξεσι ταύταις σπασμωδικῶς γελῶσα ἐκείνη μοὶ ἀπήντησε.—Βλέπω, κύριε, ὅτι ἐξακολουθεῖτε νὰ μὲ περιπαίζετε . . .—Ἐγὼ νὰ σὲ περιπαίζω, Ζωή μου! ἀνεβόησα ἔκφρων ἤδη καταστάς· ἰδὲ καλλίτερον· παρατήρησόν με· εἶμαι ὁ Γεώργιός σου, ἰδὲ τοὺς ὀφθαλμούς μου, ἰδοὺ τὸ δακτυλίδιόν σου, ἡ φωτογραφία σου, αἱ τρίχας τῆς κεφαλῆς σου, ἅπερ σὺ ἡ ἰδία μοὶ ἔδωκας ὡσεὶ ἐπιμαρτύρησιν τοῦ ἔρωτός μας· εἶμαι ὁ Γεώργιός σου· δὲν μὲ ἀναγνωρίζεις, Ζωή μου, τὸν ταλαίπωρον;—Ὁ Γεώργιος, ὑπέλαβεν ἐκείνη μεταβαλοῦσα τόνον φωνῆς ἐν μέσῳ τῆς βαθείας τῶν παρεστώτων σιγῆς, ὁ Γεώργιος, ἐξηκολούθησε θεῖσα τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ μετώπου της, ὡσεὶ θέλουσα νὰ βοηθήσῃ τὴν μνήμην της, ὁ Γεώργιος . . . ἀλλ' ὁ Γεώργιος δι' ἐμὲ ἀπέθανεν· μοὶ τὸ ἔγραψεν ὁ ἴδιος· ὡσεὶ δὲ ἀμφιβάλλουσα εἰσέτι, ἔλαβεν εἰς τὰς χεῖράς της τὸ ἕν κατόπιν τοῦ ἄλλου, τὸ δακτυλίδιον, τὴν εἰκόνα, τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς της, καὶ ἐξήτασε πάντα ταῦτα τ' ἀντικείμενα ἀτενῶς καὶ ἐπισταμένως. Μετὰ παρέλευσιν δὲ ὀλίγων λεπτῶν, τὰ ὁποῖα διηνύσαμεν ἐν ἀπεριγράπτῳ φόβῳ καὶ ἀγωνίᾳ, παλμωδῶς καραδοκοῦντες τὴν ἀπάντησίν της, ἀπωθήσασα κατηφῶς τ' ἀντικείμενα ταῦτα, ἐπανῆλθε, φεῦ! εἰς τὴν προτέραν της κατάστασιν, φωνήσασα μονον· ἄχ! ὄχι, δὲν σὲ γινώσκω, δὲν εἶσαι σὺ ὁ Γεώργιός μου, διότι ὁ Γεώργιός μου, σοὶ τὸ εἶπον, ἀπέθανεν.

Τὴν ἐπικρατοῦσαν σιγὴν κατὰ τὸν μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τῆς Ζωῆς σπαρακτικὸν τοῦτον διάλογον, ὃν ἤδη ἤκουσας, δὲν διέκοπτον ἢ οἱ γόοι καὶ οἱ θρῆνοι τῶν παρεστώτων, ὡσεὶ ἡ πένθιμος καὶ μονότονος συμπαρακολούθησις τῶν κωδώνων μιᾶς κηδείας.

Ὁ παρευρεθεὶς ἰατρὸς συγκινηθεὶς καὶ ἐκεῖνος καὶ δακρύων διέταξε τὴν ἐκκένωσιν τοῦ δωματίου τῆς ἀσθενούσης, καὶ τὴν ἀναστολὴν πάσης περαιτέρω ἀποπείρας, φοβηθεὶς μήπως ἡ ἐξακολούθησις τοιαύτης δοκιμῆς ἐπιφέρῃ ἀπαίσια ἀποτελέσματα, διότι ἡ Ζωή μου εἶχεν ἐντελῶς ἐξαντληθῆ. Ἐγὼ ὅμως δὲν ἐξῆλθον τοῦ κοιτῶνος, ἀλλὰ γονυπετήσας παρὰ τὴν κλίνην της καὶ κρατῶν τὴν δεξιάν της, ἔβρεξα αὐτὴν διὰ τῶν πικρῶν καὶ θαλερῶν δακρύων μου. Δὲν ἠδυνάμην οὔτε νὰ φωνάξω οὔτε νὰ ὁμιλήσω, φοβούμενος μὴ τὴν ταράξω. Ἐκ τῆς μανίας καὶ τῆς ἀπελπισίας μου ἔδακνον τοὺς δακτύλους μου, ἀναλογιζόμενος τὸ ἀδύνατον τῆς

διασώσεώς της· πλὴν ἡ μανία μου ἦτον ἀνίσχυρος, ἄγονος ἡ ἀπελπισία μου! Νὰ μὴ μ' ἀναγνωρίσῃ κἂν! Δὲν «*εἶσαι σὺ ὁ Γεώργιός μου*» νὰ μοὶ φωνάξῃ! Ὤχ! τοῦτο πλέον ἦτο ἀνυπόφορον! Αἱ τελευταῖαι αὗται λέξεις ἀντεβόουν εἰς τὴν καρδίαν μου βαρυηχεῖ καὶ ἀπαίσιαι ὡς οἱ ὕστατοι ρόγχοι τῆς ψυχορραγούσης ἐλπίδος μου! Ἄλαλος καὶ ἀκίνητος στηρίζων τὴν κεφαλήν μου ἐπὶ τῆς χειρὸς, ἀπέμεινα ἐν τῇ ἰδίᾳ ταύτῃ θέσει ἐπὶ ὥρας ὁλόκληρους, ἄνευ οὐδεμιᾶς συναισθήσεως, ἄνευ ὁράσεως, ἄνευ ἀκοῆς· οἱ ὀφθαλμοί μου ἐθεώρουν, ἀλλὰ δὲν ἀντελαμβάνοντο· ὑπῆρχον, τέλος, ἐνῷ δὲν ὑπῆρχον.

XVII

Πόσας ὥρας ἀπέμεινα ἐν τῇ θέσει ταύτῃ, ἀγνοῶ νὰ σοὶ εἴπω καὶ νὰ σοὶ προσδιορίσω. Οἱ οἰκεῖοι φοβούμενοι μήπως σωρεύσωσι καταστροφὴν ἐπὶ καταστροφῆς ἐπολιτεύοντο πρὸς ἐμὲ μεθ' ὅλης τῆς ἐφικτῆς προφυλάξεως. Αἱ τοσαῦται συγκινήσεις καὶ πικρίαι τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐξήντλησαν τὰς δυνάμεις μου καὶ κατέβαλον ἐντελῶς τὸ σῶμά μου· ὡς ἐκ τούτου μετηνέχθην εἰς παρακείμενόν τι δωμάτιον ὅπως ἐπ' ὀλίγον ἀναπαυθῶ. Ἐφοβοῦντο, ὡς σοὶ εἶπον, μήπως ἀντὶ μιᾶς συμφορᾶς ἐπέλθῃ καὶ δευτέρα· ἐφοβοῦντο τὴν ἀπώλειαν τῶν φρενῶν μου, τὴν παῦσιν τῆς ζωῆς μου. . . Πλὴν ἠπατῶντο, διότι οὔτε παρεφρόνησα, φεῦ! οὔτε ἀπέθανον· ἐπέπρωτο τὰ πάντα νὰ ὑποστῶ, τὰ πάντα νὰ ὑπομείνω. Ἀφοῦ ἀνένηψα ἐκ τοῦ ληθάργου τούτου, ἐζήτησα νὰ ἐπανίδω τὴν Ζωήν μου· ἀλλὰ τοῦτο δὲν μοὶ ἐπετράπη κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν.

Μετὰ τὴν σπαρακτικὴν ἐκείνην σκηνὴν, ἀπώλεσα πᾶσαν ἐλπίδα περὶ τῆς σωτηρίας τῆς Ζωῆς μου. Αὕτη εἶχεν ἐξασθενήσει εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμόν· ἡμέραν δὲ παρ' ἡμέραν ἐδεινοῦτο ἡ θέσις της. Ὁ ἰατρὸς ἀπεκρίνετο εἰς τὰς ἐρωτήσεις μας διὰ μονοσυλλάβων· ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον δὲν μᾶς ἔλεγεν ἡ φωνή του, ἐμαρτύρει ἡ τεθλιμμένη καὶ κατηφὴς ὄψις του. Ὅταν ὁ ἰατρὸς ἐν τῷ δωματίῳ τοῦ ἀσθενοῦντος σύννους καὶ μελαγχολικὸς παρίσταται, εἶναι τὸ ἀλάνθαστον σημεῖον τοῦ προσεγγίζοντος θανάτου. Πλὴν, ἂν καὶ ἐγὼ προησθανόμην τὴν ἐπικειμένην συμφορὰν, δὲν ἔλειπον καθημερινῶς νὰ δοκιμάζω ὅπως ἐπιτύχω τοὐλάχιστον νὰ μ' ἀναγνωρίσῃ ἡ Ζωή μου. Καθήμενος πλησίον της καὶ μὴ ἐγκαταλείπων αὐτὴν οὐδὲ στιγμὴν, τὰ πάντα ἀπεπειρώμην, ὁ δύστηνος, πλὴν ἐπὶ ματαίῳ. Μιᾷ τῶν ἡμερῶν μόνον, ἐνῷ εὑρισκόμην μετ' αὐτῆς μόνος καὶ ἠσπαζόμην περιπαθῶς τὴν χεῖρά της, ἀνεπτερώθησαν πρὸς στιγμὴν αἱ ἐλπίδες μου, διότι προσηλώσασα αἴφνης πρός με τὸ βλέμμα της, μετὰ τρεμόντων χειλέων προέφερε· σ' ἀγαπῶ, Γεώργιέ μου, σ' ἀγαπῶ.—Ζωή μου, τῇ ἀπήντησα ἔξαλλος γενόμενος ὑπὸ τῆς ἀγαλλιάσεως· Ζωή μου, καὶ ἐγὼ σ' ἀγαπῶ· δὲν τὸ γινώσκεις, ψυχή μου; —Ἐκείνη δὲ διακόψασά με καὶ μὴ προσέχουσα διόλον εἰς τοὺς λόγους μου, ἐξηκολούθησεν ὡσεὶ λαλοῦσα πρὸς ἀπόντα ἢ μόνον ἐν τῷ νῷ αὐτῆς ἐμφανιζόμενον· ναὶ, Γεώργιέ μου, σ' ἀγαπῶ. Δράξασα δὲ αἰφνιδίως τὰς χεῖράς μου καὶ ἀτενίσασά με προσέθηκε βραχέως καὶ χαμηλοφώνως· νὰ τοῦ τὸ εἴπῃς, κύριε, ὅτι ἐξακολουθῶ νὰ τὸν ἀγαπῶ καὶ ὅτι ἰδική του ἀποθνήσκω.—Ἀλλὰ, Ζωή μου, τῇ ἐφώνησα ὑπὸ χαρᾶς ἅμα καὶ ἀπελπισίας κυριευθεὶς, ἐγὼ εἶμαι ὁ Γεώργιός σου· θεώρησόν με, καὶ εἰπέ μοι ὅτι μ' ἀνεγνώρισας, καὶ ἂς ἀποθάνω μετὰ ταῦτα εἰς τοὺς πόδας σου. Ὁ Γεώργιός σου εἶμαι ἐγὼ, καὶ ἦλθον ὅπως ἑνωθῶμεν, ἦλθον ὅπως μὴ φύγω πλέον. Ζωή μου, θεώρησόν με, σὲ λέγω, εἶμαι ὁ Γεώργιός σου. Ἐκείνη δὲ καταληφθεῖσα ἐκ νέου ὑπὸ τῆς μαστιζούσης αὐτὴν ἰδέας· ὄχι, μοὶ ἀπεκρίνατο, σείουσα τὴν κεφαλήν της, ὄχι, δὲν εἶσαι σὺ ὁ Γεώργιός μου, διότι ὁ Γεώργιός μου δι' ἐμὲ ἀπέθανεν.

Τὸ κακὸν, ὡς βλέπεις, φίλε μου, εἶχε προχωρήσει ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε οὐδεμία πλέον ἐλπὶς ὑπελείπετο· μοιραίως καὶ πεπρωμένως ἐβαίνομεν πρὸς τὴν προσεγγίζουσαν σπαραξικάρδιον λύσιν.

XVIII

Ἐν ὅλῃ τῇ οἰκίᾳ ἐπεκράτει ἡ ἀνησυχία, ἡ προηγουμένη πάντοτε τῆς καταστροφῆς τοῦ θανάτου, ἐν ὅλοις δὲ τοῖς προσώποις ἦτο ἐζωγραφημένη ἡ θλίψις καὶ ἡ κατήφεια. Ὡς ἐννοεῖς, μετὰ τοῦ Κυρίου Πιετρίνη ἡ οἰκογένεια διέκοψε πᾶσαν φιλίαν καὶ σχέσιν, πλὴν ἀργὰ πλέον, διότι καὶ οὗτος ἀρκούντως εἰς τὴν τραγῳδίαν ταύτην συνετέλεσεν.

Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἡ Μαρία ἦσαν οἱ μόνοι παρήγοροι καὶ σύντροφοί μου κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας, καθ' ἃς τοσαύτην ἀνάγκην εἶχον περιθάλψεως καὶ παραμυθίας. Μετὰ τούτων συνωμίλουν καὶ συνεσκεπτόμην περὶ τοῦ τί ἔμελλον νὰ πράξω. Ἡ Μαρία, ἡ ἀγαθὴ αὕτη νεᾶνις, μοὶ παρέδωκε πάντα τὰ γράμματα τ' ἀποτελοῦντα τὴν μετὰ τῆς Ζωῆς ἀλληλογραφίαν μου καὶ πάντα τὰ λοιπὰ πρὸς τὸν ἔρωτα ἡμῶν σχετιζόμενα ἀντικείμενα. Ἐν τοῖς ἐγγράφοις τούτοις εὗρον γράμμα ἐσφραγισμένον καὶ πρός με διευθυνόμενον παρὰ τῆς Ζωῆς μου, τὸ ὁποῖον ἀποσφραγισθὲν καὶ ὑπὸ τῶν τριῶν ἡμῶν ἀνεγνώσθη. Πρὶν ἢ δὲ ἐξακολουθήσω τὴν ἀφήγησίν μου, θέλω σοὶ ἀναγνώσει τὸ γράμμα τοῦτο, ἐν ᾧ καταφαίνεται ἡ βαθμηδὸν ἐπελθοῦσα συμφορά· τὸ γράμμα τοῦτο ἦτο ἀχρονολόγητον, ἔφερε δὲ ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου αὐτοῦ τὴν πένθιμον ταύτην ἐπιγραφήν· «*Ἡ τελευταία θέλησις τῆς Ζωῆς*» ἔχον ὡς ἀκολούθως.

Πρὸς τὸν Γεώργιόν μου.

Γεώργιέ μου,

«Παραδίδουσα εἰς τὸν χάρτην τὰς ἀκολούθους σημειώσεις μου, ἀσυναρτήτους ὅλως καὶ γεγραμμένας ἄνευ σειρᾶς καὶ τάξεως, ὑπ' οὐδενὸς ἄλλου ἐμφοροῦμαι αἰσθήματος ἢ δι' αὐτῶν νὰ σοὶ ἐκδηλώσω τὴν ἐπιθυμίαν μου καὶ τὴν ὑστάτην μου θέλησιν, νὰ ἐπισημοποιήσω τὸν σφοδρὸν καὶ ἀτελεύτητον ἔρωτά μου, ὅπως ἐὰν ποτὲ ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς σου περιέλθῃ ἡ παροῦσα, ἐκτελέσῃς κατὰ γράμμα τὴν θέλησίν μου, λυπηθῇς δὲ καὶ παρηγορηθῇς συνάμα βλέπων ἐν αὐτῇ πόσον σὲ ἠγάπων.»

Μετὰ τὰς ὀλίγας ταύτας λέξεις εἴποντο τὰ ἑξῆς.

«Τὸ παρὸν εἶναι τὸ ἡμερολόγιόν μου ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀπελθοῦσα ἐκ Ζακύνθου, ἀπεχωρίσθην ἀπὸ τὸν προσφιλῆ μου Γεώργιον.»

«Ἀνεχώρησα ἐκ Ζακύνθου φέρουσα τὸν ζόφον ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ ἐν τῇ ψυχῇ τὴν ἀπόγνωσιν. Ἡ Μαρία μόνη γινώσκει τὴν ἀλήθειαν· σὺ ὅμως, Γεώργιέ μου, δὲν τὴν ἔμαθες ἀκόμη. Γεώργιε, τοῦτο ὑπῆρξε τὸ πρῶτον καὶ τὸ τελευταῖον ψεῦδος, τὸ ὁποῖον μετὰ σοῦ μετεχειρίσθην, τὸ ὁποῖον σοὶ εἶπον· συγχωρησόν με, συγχωρησόν με, Γεώργιε, διότι τὸ ἔπραξα μὴ τολμῶσα νὰ σοὶ ἀποκαλύψω τὴν φρικτὴν ἀλήθειαν. Σὺ, ἀγάπη μου, ἐλπίζεις ἔτι, ἐνῷ ἐγώ. . . Ἄχ! Θεέ μου! τάχα θὰ σ' ἐπανίδω; . . . Προαισθάνομαι, φοβοῦμαι ὄχι· οὐδὲν ἐλπίζω.»

«Ἔφθασα εἰς Νεάπολιν τέλος. Ὤχ! Γεώργιέ μου, ὁποία σκηνὴ ἦτον ἐκείνη μετὰ τοῦ πατρός μου δὲν λέγεται, δὲν περιγράφεται! Σοὶ τὰ ἔγραψα ὅλα, πλὴν, φεῦ! σὺ ἴσως θὰ μ' ἐμίσησας ὅταν ἔμαθες τὴν σκληροτάτην ἐκείνην εἴδησιν. Οὐχ' ἧττον δὲν πταίω, Γεώργιε, διότι τὰ πάντα ἐπειράθην, τὰ πάντα μετεχειρίσθην, πλὴν ἐπὶ ματαίῳ! Ἂν ἤθελες παρευρεθῇ εἰς τὴν σκηνὴν

ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἀκροθιγῶς μόνον σοὶ περιέγραψα, θὰ μ' ἐλυπεῖσο, Γεώργιε, θὰ μὲ ᾤκτειρες. Δὲν θέλω τὸν Πιετρίνην, καὶ ὅμως ὀφείλω νὰ ὑπακούσω εἰς τὸν πατέρα μου. Τί νὰ πράξω, θεέ μου! δὲν γινώσκω. . . Ὤχ! πόσον εἶμαι δυστυχής!»

«Θὰ δυνηθῇ τάχα ἡ μήτηρ μου νὰ μεταβάλῃ τὴν γνώμην τοῦ πατρός μου; Ἂν ὄχι, ὁποῖον ποτήριον μοὶ ἐπιφυλάσσεται νὰ πίω!»

«Ἀνυπομόνως περιμένω τὴν ἀπάντησίν σου εἰς τὸ γράμμα μου. Δὲν φοβοῦμαι, δὲν μὲ μέλει διὰ τὸν ἑαυτόν μου· διὰ σὲ τρομάζω, Γεώργιέ μου.»

«Ἦλθε τὸ ἀτμόπλοιον καὶ ἔλαβον τὴν ἐπιστολήν σου, τὴν μεστὴν πάθους καὶ ἀπελπισίας ἐκείνην ἐπιστολήν σου. Πλὴν ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτῆς ὑπολανθάνει παράπονον, αἰτίασις κατ' ἐμοῦ ὅτι σ' ἐλησμόνησα, ὅτι ἠθέτησα τοὺς ὅρκους μας. Ἀλλὰ πῶς δύνασαι, Γεώργιε, σὺ περὶ ἐμοῦ νὰ ἀμφιβάλλῃς; Δὲν τὸ γινώσκεις ὅτι σὺ εἶσαι τὸ εἴδωλον τῆς λατρείας μου, ὅτι σὺ εἶσαι τὸ πᾶν δι' ἐμέ! Ἐπὶ τέλους μοὶ λέγεις νὰ προσπαθήσω νὰ πείσω τὸν πατέρα μου ὅπως μεταβάλῃ γνώμην. Ὤχ! τί ὑπέστην δὲν λέγεται, τί ἐδοκίμασα δὲν ἐκφράζεται, Γεώργιε . . . ἀλλ' οὐδὲν νὰ κατορθώσω ἠδυνήθην.»

«Τὴν μόνην ἀνακούφισιν, τὴν ὁποίαν εὑρίσκω εἰς τὴν ὀδύνην μου εἶναι νὰ ἐναποθέτω ἐπὶ τοῦ χάρτου τὰς ὀλίγας ταύτας λέξεις, διότι μοὶ φαίνεται ὅτι, ἐνῷ σοὶ τὰς γράφω, εὑρίσκομαι μετὰ σοῦ, μετὰ σοῦ συνδιαλέγομαι . . . Καὶ ὅμως σὺ εὑρίσκεσαι μακράν μου, εἰς ξένους τόπους καὶ μεταξὺ ξένων ἀνθρώπων. Τίς οἶδε μὴ μ' ἐλησμόνησας, μὴ μὲ καταρᾶσαι! Καὶ ὅμως ὁπόσον ἄδικον θὰ εἶχες, διότι ἡ Ζωή σου σὲ μόνον ἠγάπησεν εἰς τὸν κόσμον, σὲ μόνον ἀγαπᾷ. Ἡ πρώτη καὶ ἡ τελευταία της ἀγάπη ὑπῆρξας σύ, Γεώργιε, καὶ μὴ ἀμφιβάλλῃς, διότι ἁμαρτάνεις. Ἂν ποτὲ ἀναγνώσῃς τὸ παρὸν ἡμερολόγιόν μου, τότε πλέον θὰ εἶμαι μακράν σου, Γεώργιε, πολὺ μακράν σου, ἀγάπη μου. Τότε θὰ ἐννοήσῃς ὅτι δὲν σὲ ἠπάτησα, θὰ καταλάβῃς πόσον σὲ ἠγάπων, ἀλλὰ τότε πλέον θὰ ᾖναι ἀργὰ καὶ διὰ σὲ καὶ δι' ἐμέ.»

«Γεώργιέ μου, τί εἶναι αἱ σωματικαὶ βάσανοι, τί εἶναι αἱ ἀσθένειαι, οἱ πόνοι, τὰ μαρτύρια ἀπέναντι τῶν ὀδυνῶν καὶ τῶν ἀλγηδόνων τῆς καρδίας! Ὤχ! ὁποία μεγάλη ἀπόστασις ὑπάρχει μεταξὺ τούτων καὶ ἐκείνων! Διότι ἐκεῖνα μὲν προξενοῦσι τὸν θάνατον τοῦ σώματος, ἐνῷ τῆς ψυχῆς αἱ ὀδύναι παράγουσι τὸν καθημερινὸν τῆς καρδίας θάνατον. Πράγματι ὁ θάνατος τοῦ σώματος οὐδὲν εἶναι, διότι τί ἀξίζει ἡ ζωὴ πρὸς ἐκεῖνον ὅστις ὑποφέρει; Μήπως ἡ παράτασίς της δὲν εἶναι περιττὴ διὰ τὸν πάσχοντα, φορτικὴ διὰ τοὺς ἄλλους! Ὤχ! δὲν θὰ ᾖναι βεβαίως κακὸν ὁ θάνατος· ὁ θάνατος εἶναι ἴσως ζωή, ὁ θάνατος εἶναι ἀναμφιβόλως τὸ ὁπωσδήποτε τέλος τῶν παρόντων δεινῶν μας, καὶ τῶν δεινῶν τὸ τέλος εἶναι πάντοτε καλόν.»

«Ὅταν θ' ἀναγνώσῃς τὰς παρούσας σκέψεις μου, θὰ ᾖμαι, Γεώργιέ μου, νεκρά· ψυχρὰ καὶ ἄφωνος θὰ κοιμῶμαι ἐν τῷ τάφῳ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ τάφου αὐτοῦ ἂν ἀληθεύῃ ὅτι οἱ νεκροὶ βλέπουσι τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ προσφιλεῖς των, βλέπουσά σε θὰ εὐφραίνεται ἡ ψυχή μου, θ' ἀγάλλεται ἡ καρδία μου.»

«Θεέ μου! ὁποῖον μαρτύριόν εἶναι τοῦτο, τὸ ὁποῖον ὑφίσταμαι! Σήμερον ἐλθὼν εἰς τὸ δωμάτιόν μου ὁ πατήρ μου εἰς ἀπάντησιν τῶν δακρύων καὶ τῶν ἱκεσιῶν μου ἐξαίφνης μοὶ ἀνήγγειλεν ὅτι αὔριον μέλλουσι νὰ τελεσθῶσιν οἱ ἀρραβῶνές μου μετὰ τοῦ Κυρίου Πιετρίνη. Τετέλεσται λοιπὸν, διὰ παντὸς τετέλεσται! . . . Ἔκλαυσα ὅλην τὴν ἡμέραν πικρῶς· δὲν γνωρίζω τί νὰ πράξω· ὑφ' ὅλων ἐγκατελείφθην. Ὤχ! Θεέ μου, λυπήσου με! Τὸ ποτήριον, Γεώργιε, εἶναι πικρότατον, αἰσθάνομαι ὅτι θὰ ᾖναι ἀδύνατον νὰ τὸ πίω ὅλον. Τὸν Πιετρίνην δὲν τὸν θέλω, τὸν ἀποστρέφομαι, τὸν μισῶ. Δὲν δύναμαι μετ' αὐτοῦ νὰ συζευχθῶ, διότι μοὶ φαίνεται ὅτι θὰ ἐμόλυνον τοιουτοτρόπως τὸν ἔρωτά μου, καὶ ὁ ἔρως μου εἶναι ἀμόλυντος καὶ ἄσπιλος.

Σήμερον ἐτελέσθη καὶ τοῦτο. Τεκέλεσται λοιπόν! Τώρα πλέον ἐπεσημοποιήθην ὡς σύζυγος τοῦ Πιετρίνη!! Ὑπήκουσα εἰς τοῦ πατρός μου τὴν σιδηρᾶν θέλησιν, παρευρέθην καὶ ἐγὼ εἰς ἀρραβῶνας τούτους,—ἂν ᾖσαν οἱ ἰδικοί μου ἢ ξένης ἀρραβῶνες δὲν γνωρίζω νὰ σοὶ εἴπω—ἐπορεύθην καὶ ἐγὼ ὡς ὁ κατάδικος πορεύεται εἰς τὸ ἰκρίωμα! Ὤφειλον νὰ παρευρεθῶ, ἤμην τὸ πρωτεῦον πρόσωπον τῆς τραγῳδίας ταύτης, ἀδιάφορον ἂν ἀντὶ χαρᾶς, ἀντὶ ἑορτῆς παρίσταπο πένθιμος ἀκροκουθία . . . .

Δὲν δύναμαι νὰ ὑποφέρω, δὲν δύναμαι νὰ ὑποστῶ τὴν τύχην μου. Ὤχ! Θεέ μου! πῶς θὰ γίνῃ; Ὁ Πιετρίνης σύζυγός μου! Ἀδύνατον, λέγω. Ὁ Πιετρίνης! Μήπως εἶναι δυνατὸν νὰ μεταβληθῶσιν οἱ παλμοὶ τῆς καρδίας, μήπως εἶναι δυνατὸν τὸ τοιοῦτον; Δὲν εἶναι προτιμότερος ὁ θάνατος; Ὤχ ναί! προτιμότερος χιλιάκις ὁ θάνατος.

Περιέμεινα ἐλπίζουσα νὰ μεταβάλω τὴν γνώμην τοῦ πατρός μου, πρὶν ἢ σοὶ ἀπαντήσω. Σήμερον ἀπολέσασα πᾶσάν μου ἐλπίδα σοὶ ἔγραψα τὰ γινόμενα, σοὶ ἐξέθηκα τὴν σκληρὰν καὶ γυμνὴν ἀλήθειαν τῆς θέσεώς μας. Ἐστράφην πρός σε ἵνα μὲ βοηθήσῃς, ἵνα μὲ συμβουλεύσῃς. Πρός σε καταφεύγω, Γεώργιε, ὡς πρὸς τὴν ὑστάτην μου ἐλπίδα, καὶ περιμένω τὴν ἀπάντησίν σου, ἵνα μάθω τὴν προστατγήν σου, τί θέλεις νὰ πράξω. . . Δὲν βλέπω πλέον ἐνώπιόν μου, δὲν ἀκούω, δὲν αἰσθάνομαι, περιμένω ὅπως πιστῶς ἀκολουθήσω ὅ,τι σὺ μοῦ εἴπῃς . . . ἂν καὶ σὺ δὲν μ' ἐγκαταλείψῃς.

Ὤχ! τῆς εἱμαρμένης μου ἡ τελευταία χλεύη εἶναι αὕτη! Ἐνῶ σοὶ ἔγραφον τὴν ἐπιστολήν μου, μοὶ ἔγραφες καὶ σὺ ταυτοχρόνως τὴν ἰδικήν σου τὴν ὁποίαν ἐπέγραψας «*Τὸ τελευταῖον σου χαῖρε.*» Γεώργιε! εἶναι λοιπὸν ἀληθὲς ὅτι διὰ παντὸς ἐχωρίσθημεν; Ὀφείλω λοιπὸν νὰ πίω μέχρι τρυγὸς τὸ ποτήριον τοῦτο; Καὶ σὺ ἀνάγκη μ' ἐγκατέλιπες;—Δὲν δύναμαι νὰ τὸ πιστεύσω, δὲν δύναμαι νὰ πεισθῶ, δὲν δύναμαι νὰ τ' ἀποφασίσω! Ὤχ! ὁ θάνατος . . . ὁ θάνατος εἶναι χαρὰ, εἶναι ζωὴ, εἶναι εὐτυχία! . . Δὲν δύναμαι . . . ὁ νοῦς μου ἀναστατοῦται. . . ἡ καρδία μου συντρίβεται. . . Δὲν θέλω . . . δὲν θέλω τὸν Πιετρίνην. Πρέπει, λέγουσι, νὰ χωρισθῶμεν. Πρέπει! Ἂς ᾖναι ἂς γίνῃ τὸ θέλημά των, πλὴν ἂς μάθωσιν ὅτι ἐπὶ ἑνὸς πτώματος πρῶτον θὰ πατήσωσι.

Γεώργιέ μου, αἰσθάνομαι τὸν θάνατον, προαισθάνομαι ἀπαίσιον καὶ φρικαλέον τὸ μέλλον. Ὁ ὁρίζων ζοφερὸς καὶ φρικώδης παρίσταται εἰς τὴν ἐξαφθεῖσαν φαντασίαν μου. . . Ἀφοῦ ἡ μετὰ σοῦ ἕνωσις εἶναι ἀδύνατος, εἶναι ἀδύνατος καὶ ἡ μετὰ τοῦ Κυρίου Πιετρίνη

Ἄκουσον, Γεώργιε, τοὺς λόγους μου· εἶναι οἱ λόγοι μιᾶς ψυχορραγούσης, εἶναι οἱ λόγοι, οἱ τελευταῖοι λόγοι τῆς Ζωῆς σου, τῆς ἀπούσης καὶ νεκρᾶς Ζωῆς σου, ἐκείνης ὅμως ἥτις διὰ σὲ ἐτελεύτησε. Τοὺς λόγους τούτους πρέπει νὰ τοὺς ἀκούσῃς καὶ νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃς. Ἄκουσον, Γεώργιε, σὲ ἱκετεύω. . . ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τῆς ἀγάπης μας ὅρκου σοὶ ἐπιτάττω νὰ τὸ πράξῃς, διότι εἶναι ἡ τελευταία μου θέλησις, ἡ τελευταία ἐπιθυμία, καὶ δὲν δύνασαι νὰ μὴ τὴν ἐκτελέσῃς. Πρὸς τὴν ἐλθοῦσαν ἐνταῦθα Μαρίαν διεκοίνωσα τὴν θέλησίν μου ταύτην ὅπως τὴν ἀναγγείλῃ πρὸς τοὺς γονεῖς μου, οἵτινες, ἂν τὰ ἄλλα μοὶ ἀπηγόρευσαν, τοῦτο δὲν δύνανται νὰ μοὶ ἀρνηθῶσι. Πλὴν ἂν καὶ εἰς τοὺς λόγους τῆς Μαρίας δὲν πεισθῶσιν, αἱ γραμμαὶ αὗται, πιστεύω, θὰ τοὺς πείσωσιν ὅπως ἐκτελέσωσι τὴν ὑστάτην μου βούλησιν, καὶ θὰ τὴν ἐκτελέσωσι, διότι ἄλλως θὰ ἦτο ἱεροσυλία, θὰ ἦτο ἡ διάσπασις παντὸς μετ' αὐτῶν συνέχοντός με συνδέσμου. Θέλω λοιπὸν, Γεώργιέ μου, νὰ ταφῶ ἐν τῇ πατρίδι σου. . . Ὅταν ἀναγνώσῃς τὰς παρούσας λέξεις μου, μὴ κλαύσῃς, Γεώργιε ἀλλ' ὑπόμεινε καὶ συλλογίσθητι ὅτι ἀφοῦ ἦτο ἀδύνατον μετὰ σοῦ νὰ ἑνωθῶ, μοὶ ἦτο ἀδύνατον καὶ μετ' ἄλλου, καὶ ἔπρεπε τοιουτοτρόπως νὰ τελειώσῃ· μὴ κλαύσῃς, Γεώργιέ μου, διότι ἀποθνήσκω εὐχαριστημένη, διότι τοὐλάχιστον ἐκπληροῦται ὁ διακαὴς τῆς καρδίας μου πόθος—ἰδική σου καὶ μόνον ἰδική σου ν' ἀποθάνω. Ἐπὶ δὲ τοῦ μνήματός μου οὐδεμίαν ἄλλην ἐπιγραφὴν νὰ θέσῃς, Γεώργιέ μου, εἰμὴ μόνον ἐκείνην, ἥτις ἀναμιμνήσκει τὸν ἔρωτά μας «*Γεώργιος καὶ Ζωὴ μέχρι θανάτου.*»

Ἡ Μαρία πολλὰ περὶ σοῦ μοὶ διεκοίνωσεν ἢ μᾶλλον πολλὰ τῇ ὑπέκλεψα. Ὤχ! ὁποῖον ἄλγος ἠσθάνθην δὲν λέγεται, Γεώργιε. . . Δὲν δύναμαι ν' ἀποφασίσω τί νὰ πράξω. . . Ἔρχονται στιγμαὶ καθ' ἃς ὑπομένω τὴν τύχην μου, ἀλλ' ἔρχονται καὶ στιγμαὶ, καθ' ἃς φρενητιῶσαδὲν δύναμαι νὰ συνειθίσω εἰς τὴν δυστυχίαν μου, καὶ τότε χίλιαι ἰδέαι ἀπαίσιαι κατατρύχουσι τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν μου. Αἰσχύνομαι ἐνῷ τὸ λέγω, ἀλλ' εἰς σὲ ὀφείλω οὐδὲν ν' ἀποκρύψω. Ἄλλως τε ὅταν αἱ γραμμαὶ αὗται ἐπὶ τοῦ ἀψύχου τούτου χάρτου χαραχθεῖσαι θὰ εὑρεθῶσιν ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς σου, ἄψυχος καὶ ἐγὼ θὰ ἦμαι ἐντὸς τοῦ φερέτρου μου· ὡς ἐκ τούτου ὀφείλω νὰ σοὶ ὁμολογήσω τί αἰσθάνομαι, τὰ πάντα ὀφείλω νὰ σοὶ εἴπω. Ναὶ, Γεώργιέ μου, ἔρχονται στιγμαὶ παραλογισμοῦ καὶ ἐξάψεως, καθ' ἃς καθίσταμαι ἁμαρτωλὴ καὶ ἔνοχος, καθ' ἃς μὴ δυναμένη νὰ συνειθίσω εἰς τὴν συμφορὰν ἥτις μὲ περιμένει, ἀνθίσταμαι κατὰ τῶν παραλόγων προλήψεων καὶ ἀποφασίζω τὰ μὴ συγκεχωρημένα νὰ πράξω. . . Φοβερὰ εἶναι ἡ πάλη, τὴν ὁποίαν ὑφίσταμαι, καὶ ἐκ τῆς ὁποίας προαισθάνομαι ὅτι ἀδύνατον νὰ ἐξέλθω νικήτρια. Αἱ δυνάμεις μου ὁσημέραι μειοῦνται, αἱ ἐλπίδες μου ἐξαφανίζονται.

Σήμερον σοὶ ἔγραψα μὴ δυνηθεῖσα ἐπὶ πλέον νὰ κρατήσω τὸν ἑαυτόν μου. Σοὶ γράφω, Γεώργιε, νὰ ἔλθῃς εἰς Νεάπολιν, νὰ ἔλθῃς εἰς τὰς ἀγκάλας μου, νὰ σ' ἀσπασθῶ καὶ μετὰ ταῦτα ἂς ἀποθάνω. Τάχα θὰ μ' ἀκούσῃς, τάχα θὰ προφθάσῃς! Ὤχ! Γεώργιέ μου, σοὶ ἔγραψα νὰ ἔλθῃς οὐχὶ διότι ἐλπίζω πλέον, ἀλλὰ διότι ἐπιθυμῶ πρὶν ἢ ἀποθάνω νὰ σὲ ἴδω, νὰ σ' ἐναγκαλισθῶ.

Εἶδον, Γεώργιέ μου, ἀπόψε τὸ ἀκόλουθον ἐνύπνιον Εἰς τὸ ὄνειρόν μου εὑρισκόμην ἐν Ζακύνθῳ, ἐν τῇ ὡραίᾳ ἐκείνῃ ἐπαύλει. Ἦτο Μάϊος· ἡ φύσις ἐνδεδυμένη τὴν πολυτελῆ καὶ

ποικίλην στολήν της ἐξήστραπτεν ὅλη· τὸ πᾶν ἔχαιρεν, ἠγάλλετο· ἐγὼ ἔρημος περιεπάτουν μόνη, σὺ δὲ δὲν εὑρίσκεσο μαζῆ μου. Μελαγχολικὴ καὶ σύννους, ὡς ζῶσα ἀντίθεσις ἀπέναντι τοσαύτης λαμπρότητος καὶ μεγαλείου, ἔσυρον τοὺς ἀπηυδηκότας πόδας μου ζητοῦσα τὴν ἀπολεσθεῖσαν ἀγάπην μου. Ἀνήσυχος ἐξετάζουσα ἐζήτουν ἐπὶ τῶν δένδρων, ἐπὶ τῶν φυτῶν, ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καὶ ἀφώνου ἐκείνης στήλης ν' ἀνεύρω τὰ ἴχνη τοῦ ἔρωτός μας, τὴν ἀλάμνησίν του τοὐλάχιστον. Φθάσα εἰς τὴν λιθίνην στήλην ἐγονυπέτησα καὶ προσηυχήθην θερμῶς τὸν Ὕψιστον ἱκετεύουσα αὐτὸν ἵνα παύσῃ τὰ δεινά μου. Εὑρισκομένη δὲ ἐν αὐτῇ τῇ θέσει, κεκλιμένην ἔχουσα τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω καὶ κλαίουσα, αἴφνης ἤκουσα πλησίον μου φωνὴν γλυκεῖαν καὶ παρήγορον, ἥτις μοὶ εἶπε· μὴ κλαίῃς. Ἐγείρασα τότε ἐπὶ τῇ φωνῇ ἐκείνῃ τὴν κεφαλήν μου, εἶδον ἐνώπιόν μου γυναῖκα ὁλόλευκα ἐνδεδυμένην. Ἡ ἡδεῖα ἔκφρασις τῶν ὀφθαλμῶν της, τὸ σεβάσμιον τοῦ προσώπου της, αἱ ἐκ τῆς κεφαλῆς της ἐκπεμπόμεναι ἀργυρώδεις ἀκτῖνες μοὶ ἐνέπνευσαν τοσοῦτον φόβον καὶ σέβας συνάμα, ὥστε ἔπεσον χαμαὶ ὅλως ἔντρομος. Ἦτο ἡ Θεομήτωρ, ἥτις ἐπαρουσιάζετο εἰς τὸ ὄνειρόν μου ἐνώπιον τῶν ἀποθαμβηθέντων ὀφθαλμῶν μου.—Μὴ φοβῆσαι, ὑπέλαβεν, μὴ κλαίῃς, Ζωή μου, ἐλθὲ εἰς τὰς ἀγκάλας μου ἵνα παύσωσι τὰ δεινά σου. Δὲν τὸ γινώσκεις, ἐξηκολούθησε μετ' ἐπισημοτέρου ἔτι τόνου καὶ τὰ βουνὰ καὶ αἱ κοιλάδες ἀντήχησαν ἀπὸ τὴν ἀνέκφραστον ἁρμονίαν τῆς φωνῆς της—δὲν τὸ γινώσκεις ὅτι ἐγὼ εἶμαι τῶν τεθλιμμένων ἡ παρηγορία, τῶν τεθλιμμένων ἡ ἐλπίς! Καὶ λαβοῦσά με ἐκ τῆς χειρὸς πρὸς αὐτὴν μὲ ἔσυρε· ἐγὼ δὲ μὴ τολμήσασα ν' ἀντιστῶ εἰς τὴν θέλησίν της, ἐφώνησα μόνον· ἀλλ' ὁ Γεώργιός μου, δέσποινα; Θὰ ἔλθῃ μοὶ ἀπήντησε καὶ ἐκεῖνος, μὴ διακόψασα ποσῶς τὴν πορείαν της, θὰ ἔλθῃ, Ζωή μου, ἀλλ' ἀργότερα,—καὶ ταῦτα λέγουσα ἐξηκολούθησε νὰ μὲ σύρῃ. Ἐδῶ τὸ ὄνειρόν μου τελειώνει. Ἐξύπνησα ἔκπληκτος ἐκ τῆς ὀπτασίας ἐκείνης, πλὴν τὸ μετενόησα, Γεώργιέ μου, ὅτι ἐξύπνησα.»

«Κατάρα καὶ τρὶς κατάρα! Ἔλαβον τὸ γράμμα σου. Ἐνεδύθης λοιπὸν τὸ μοναχικὸν σχῆμα! Τετέλεσται λοιπὸν, διὰ παντὸς τετέλεσται. Ὤχ! ναὶ, τοιουτοτρόπως ἠθέλησαν! Ὤχ! οἱ αἴτιοι ἂς ὄψωνται. . . ὁ νοῦς μου ἀπόλλυται, ἡ καρδία μου συντρίβεται. δὲν εἶναι πλέον ζωὴ αὕτη. . . εἶναι κόλασις. . . θάνατος, θάνατος ἂς ἔλθῃ . . . Αἱ σκέψεις, οἱ συλλογισμοί μου ἔρχονται, σωρεύονται ὡς χείμαρρος εἰς τὸν νοῦν μου. . . δὲν βλέπω, δὲν αἰσθάνομαι . . . Γεώργιε, χαῖρε. . . Γεώργιε, θὰ φύγω, πλὴν σὺ νὰ ὑπομείνῃς τὰ βάσανα, νὰ ζήσῃς . . . Μεταβαίνω εἰς τοὺς οὐρανούς. . . ἐκεῖ σὲ περιμένω. . . Ὤχ! Θεέ μου! . . . Διὰ νὰ ἔλθῃς πρέπει νὰ ὑπομείνῃς . . . μοὶ τὸ εἶπεν ἡ Παναγία. Ἀργότερα ὁ Γεώργιός σου, μοὶ εἶπε, θὰ ἔλθῃ. Ἐλθὲ σὲ περιμένω Γεώργιε Σὲ ἀγαπῶ, Γεώργιε, διὰ σὲ ἀποθνήσκω, Γεώργιε. . . Δὲν σοὶ τὸ εἶπον μέχρι θανάτου; Ἰδοὺ ἐξετέλεσα τὸν λόγον μου, ἐναπόκειται καὶ εἰς σὲ τώρα. . . . ὤχ! Θεέ μου, νὰ ἐκπληρώσῃς τὸν ἰδικόν σου . . . Νὰ ζήσῃς, Γεώργιέ μου, μοὶ τὸ εἶπεν ἡ Παρθένος, νὰ ζήσῃς . . . Ἐντὸς ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ μνήματος θὰ ταφῶμεν, ναὶ, Γεώργιέ μου. Δὲν ἠθέλησαν . . . τοὺς συγχωρῶ . . . τοὺς λυποῦμαι. . . δὲν ἠθέλησαν νὰ μᾶς ἑνώσωσιν εἰς τὴν γῆν—ὤχ! Θεέ μου, σκότος, παράδεισος, ἀνάπαυσις,—θὰ ἑνωθῶμεν, Γεώργιε, θὰ ἑνωθῶμεν εἰς τοὺς οὐρανούς! . . . .»

Ἐνταῦθα ἔπαυε τὸ πένθιμον ἡμερολόγιον. Ἐξ αὐτῶν δύνασαι νὰ ἐννοήσῃς ὁποίας βασάνους ὑπέστη ἡ ἀγα-

πητή μου, καὶ πῶς βαθμηδὸν ἐπῆλθεν ἡ ἀπαισία καταστροφή. Πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὴν Μαρίαν, προαισθανόμενος τὴν ἀδυναμίαν μου κατὰ τὴν προσεγγίζουσαν φρικώδη στιγμὴν, ἀνέθηκα ἐκπλήρωσιν τὴν τῆς τελευταίας ταύτης τῆς Ζωῆς μου θελήσεως, οἵτινες, ὡς κατόπιν θ' ἀκούσῃς, προσηνέχθησαν μᾶλλον ὡς ἀδελφαὶ ἢ ὡς φίλαι ἐκτελέσαντες κατὰ γράμμα τὴν παραγγελίαν μου.

XIX

Ὀλίγα μόνον μοὶ ὑπολείπονται ἵνα σοὶ εἴπω, ἐξηκολούθησεν ὁ ταλαίπωρος Γεώργιος, ἀπομάξας τοὺς πλήρεις δακρύων ὀφθαλμούς του. Οὐδὲν νέον ἔχω νὰ σοὶ διακοινώσω, διότι ἅμα τῇ ἀρχῇ τῆς διηγήσεώς μου σοὶ ἀπεκάλυψα τὸ ἀπαίσιον καὶ ζοφερὸν τέλος τῆς πενθίμου ταύτης ἱστορίας μου. Ἡ Ζωή μου λοιπὸν ἐξηκολούθει βαρέως ν' ἀσθενῇ καὶ ὁσημέραι νὰ φθίνῃ! Ἂν καὶ ἐπανειλημμένως προσεπάθησα παντὶ σθένει νὰ τὴν ἐπαναγάγω εἰς τὴν προτέραν συναίσθησιν, ὑπῆρξεν ἀδύνατον. Ὁ ἰατρὸς δὲν διέβλεπεν οὐδεμίαν ἐλπίδα σωτηρίας, ἂν δὲ πρός με δὲν τὸ ὡμολόγει, τὸ εἶχεν, ὡς κατόπιν ἔμαθον, διακοινώσει πρὸς τὸν πατέρα τῆς Ζωῆς.

Ἡ ἀπελπισία καὶ ἡ κατήφεια εἶχε κυριεύσει τὸν οἰκίαν ἐκείνην. Δὲν δύναμαι νὰ σοὶ ἀφηγηθῶ ὁποία τινα ἦσαν τὰ αἰσθήματά μου κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας. Εἶχε καταλάβει τὴν καρδίαν μου ἀμετάβλητος καὶ ἀένναος θλῖψις, πλὴν ταὐτοχρόνως πρέπει νὰ σοὶ εἴπω ὅτι ἐντελῶς δὲν εἶχον ἀπολέσει πᾶσαν ἐλπίδα. Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα ὅτε δυστυχῶς ἔφθασεν ἡ ἀποφρὰς ἐκείνη στιγμὴ, καθ' ἣν ἔμελλον ν' ἀπολέσω διὰ παντὸς τὴν Ζωήν μου, τὸν ἄγγελόν μου, τὴν ἀγάπην μου.

Ἡ ἀπαίσιος ἐκείνη ἡμέρα τῆς 5 Φεβρουαρίου ἀνέτειλε λοιπόν. Ὁ ἐλθὼν ἰατρὸς εὗρεν ἀδύνατον λίαν τὴν Ζωήν μου, εἰς τὰς ἀνυπομόνους δὲ ἐρωτήσεις μας ἀπήντησε σοβαρῶς καὶ ἐσπευσμένως, σείων τὴν κεφαλήν του, ὅτι δὲν ἔβλεπε τὴν ἀσθενοῦσαν καλῶς ἔχουσαν. Διώρισε κάτι, καὶ ἀναχωρῶν προσέθηκεν ὅτι θὰ ἐπέστρεφεν ἐντὸς ὀλίγου. Ἀνεχώρει ὁ φιλεύσπλαγχνος ἰατρὸς ἐκεῖνος ἵν ἀποφύγῃ τὰς ἐρωτήσεις μας, ἵν' ἀποφύγῃ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς φοβερᾶς ἀληθείας.

Ἐγὼ προαισθανόμενος τὴν προσεγγίζουσαν συμφορὰν καὶ ὑπερμέτρως ἀνησυχῶν δὲν ἀπεμακρύνθην διόλου ἐκ τοῦ δωματίου τῆς Ζωῆς μου. Ἡ Ζωὴ καίτοι πολὺ ἀδύνατος δὲν ὑπέφερε τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ἡ φυσιογνωμία της ἐγαλήνευσεν, ἡ ὠχρὰ ὄψις της ἔφερε τὸν τύπον τῆς ἠρέμου καρτερίας, τῆς μαρτυρικῆς ὑπομονῆς. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας πολλάκις μᾶς ἀπηύθυνε τὸν λόγον, μετὰ φωνῆς ἐξησθενημένης τὰ μέγιστα πλὴν πραείας καὶ συγκεκινημένης. Τὸ ἑσπέρας ἐκάλεσε τὴν Μαρίαν πρὸς ἑαυτὴν, τὴν ἠσπάσθη καὶ τῇ συνέστησε νὰ τὴν ἐνθυμῆται. Πλησιάσας τότε ὁ πατήρ της καὶ γονυπετήσας ἠσπάσθη τὴν χεῖρά της καὶ μετὰ τρεμούσης καὶ θρηνούσης φωνῆς τῇ εἶπε· Ζωή μου, τέκνον μου, συγχώρησόν με, συγχώρησόν με! Ἡ ἀμνησίκακος ἐκείνη παρθένος, ὁ ἀπαράμιλλος ἐκεῖνος ἄγγελος, ἀνέωξε τότε τὰς ἀγκάλας καὶ ἐδέχθη ἐν αὐταῖς τὸν μετανοοῦντα πατέρα της ὡσεὶ θελήσασα τοιουτοτρόπως νὰ δηλώσῃ πρὸς αὐτὸν ὅτι τὰ πάντα τῷ ἐσυγχώρει. Διαρκούσης ὅλης ταύτης τῆς σκηνῆς ἐγὼ ἔμενον σιωπηλὸς καὶ παράλυτος μὴ δυνάμενος νὰ ἐκπέμψω φωνὴν, πνιγόμενος ὑπὸ τῶν δακρύων, πιεζόμενος ὑπὸ τῆς ὀδύνης. Ὅτε τέλος ἠδυνήθην ν' ἀρθρώσω λέξιν, ἐφώνησα κλαίων καὶ ἄπελπις·—Ζωή μου, δὲν μοῦ ὁμιλεῖς, δὲν μ' ἀναγνωρίζεις τὸν ταλαίπωρον;—Ἐκείνη δὲ προσηλώσασα πρός με τοὺς θνήσκοντας ὀφθαλμούς της·—Γεώργιε, ἐφώνησε αἰφνηδίως τέλος ἀναγνωρίσασά με καὶ τείνουσα τὰς χεῖράς της, ἐλθὲ εἰς τὰς ἀγκάλας μου, ἐλθὲ νὰ σ' ἀσπασθῶ ἀγάπη μου... μὴ δυνηθεῖσα δὲ ν' ἀντίσχῃ πλέον ἐλειποθύμησεν. Ὅτε ἀνέλαβεν, ἐξηκολούθησε μετὰ βραχείας καὶ χαμηλῆς φωνῆς, διότι προσήγγιζε φεῦ! τὸ τέλος·—Γεώργιέ μου... ἡ τύχη μας... δὲν ἠθέλησε τὴν ἕνωσίν μας... Σοῦ ὑπεσχέθην, Γεώργιε... αἰωνίως νὰ μείνω... ἰδική σου... Σοῦ ὑπεσχέθην... μέχρι θανάτου... ἰδοὺ ἐτήρησα τὸν λόγον μου... ἐξεπλήρωσα τοὺς ὅρκους μου... ἰδική σου καὶ μόνον... ἰδική σου.. ἀποθνήσκω... Καὶ σὺ τώρα, Γεώργιε... ὀφείλεις νὰ ἐκτελέσῃς... τὴν θέλησίν μου... Θέλω... Γεώργιε... νὰ ζήσῃς... μοὶ τὸ εἶπεν ἡ Παρθένος... Θέλω... ἐν τῷ αὐτῷ... μνήματι... νὰ ἐναποτεθῶσι τὰ ὀστᾶ μας...— Ζωή μου! ἐφώνησα ἐκτὸς ἐμαυτοῦ. — Γεώργιε... χαῖρε:.. Γεώργιε σ' ἀγαπῶ... διὰ σὲ ἀποθνήσκω... χαῖρε Γεώργιε... Σὲ περιμένω... εἰς τοὺς οὐρανοὺς... Γεώργιέ μου ἐκεῖ... σὲ περι... μένω... χαῖ... ρε... Γεώρ.... Καὶ μὴ δυνηθεῖσα νὰ προφέρῃ ὁλόκληρον τ' ὄνομά μου ἐτελεύτησεν εἰς τὰς ἀγκάλας μου· ἐγὼ δὲ πληχθεὶς θανατηφόρως ἐκ τῆς συμφορᾶς, ἠσθάνθην ὡς ἂν ἀπεχωρίζετο τὸ ἥμισυ τοῦ ἑαυτοῦ μου, καὶ ἔπεσον χαμαὶ ἀναίσθητος.

XX

Ἡ ἀσθένειά μου διήρκεσεν ἐπὶ δύο μῆνας, κατὰ τοὺς ὁποίους πολλάκις ὁ ἰατρὸς ἀπώλεσε πᾶσαν ἐλπίδα τῆς ἰάσεώς μου. Ἡ τῆς Μαρίας καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀδελφικὴ περίθαλψις συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ θανάτου ἀπαλλαγήν μου.

Τρεῖς μῆνας μετὰ τὰ ἀξιοθρήνητα τελευταῖα ταῦτα συμβάντα ἐγὼ μετὰ τῶν γονέων τῆς Ζωῆς, οἵτινες ἀπεφάσισαν νὰ ἐγκαταλείψωσι διὰ παντὸς τὴν Νεάπολιν, ἀποχαιρετίσαντες τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὴν Μαρίαν, οὓς οὐδέποτε πλέον ἐπέπρωτο νὰ ἴδω, καὶ φέροντες μεθ' ἡμῶν τὸ ἱερὸν λείψανον τῆς Ζωῆς μου, ἀφίχθημεν ἐνταῦθα ὅπου ὁριστικῶς ἀποκατέστημεν.— Ἐτήρησα ὡς βλέπεις, κατὰ γράμμα τὴν θέλησιν τῆς ἀγάπης μου, καὶ ἂν καὶ πολλάκις ἐπόθησα τὸν θάνατον καὶ ἠθέλησα πρὸς ἐμαυτὸν νὰ τὸν ἐπενέγκω, ἡ ἐν ἐμοὶ ριζωθεῖσα πεποίθησις ὅτι τοῦτο θὰ συνεπέφερε τὸν αἰώνιον ἀπὸ τῆς Ζωῆς χωρισμόν μου μὲ ἠμπόδισε νὰ τὸ πράξω. Ὅτε δὲ ἡ ἀπελπισία μου κορυφοῦται, τότε μεταβαίνω παρὰ τὴν ταπεινὴν καὶ ἁγίαν ἐκείνην στήλην, καὶ προσευχόμενος ἀναλαμβάνω δυνάμεις ὅπως δυνηθῶ νὰ ὑπομείνω τὴν ὕπαρξιν. Ὑπομένων δὲ ἐπὶ οὐδενὸς ἄλλου στηρίζομαι, ἐπὶ οὐδὲν ἄλλο ἐλπίζω ἢ μόνον ἐπὶ τὸν θάνατον διότι τότε μόνον θὰ τὴν ἐπανίδω. Ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῆς ὑπάρξεώς μου ἦτον ἡ Ζωή μου, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τοῦ ἔρωτός μου συγκεφαλαιοῦνται εἰς τὴν σύντομον ταύτην ἐπιγραφήν.

Γεώργιος καὶ Ζωὴ μέχρι θανάτου.

. . . . . .

Ἐνταῦθα ἐπέρανε τὴν διήγησίν του ὁ ταλαίπωρος καλόγηρος. Εἰς τὴν ἱστορίαν ταύτην οὐδὲν ἄλλο μοὶ ὑπολείπεται νὰ προσθέσω πρὸς συμπλήρωσιν αὐτῆς ἢ ἀντιγράφων περικοπὴν ἐκ τῆς ἐφημερίδος τῆς πολεως ἐκείνης, ἐν ᾗ ἔζη ὁ Γεώργιος. Ἡ ἐφημερὶς αὕτη ἐχρονολογεῖτο ἓξ μῆνας μετὰ τὴν εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην ἐπίσκεψίν μου καὶ ἀφηγεῖτο τὸν θάνατον τοῦ Γεωργίου. Τὴν ἐφημερίδα καὶ τὴν πόλιν θέλω ἀποσιωπήσει σεβόμενος τὴν θέλησιν τοῦ ταλαιπώρου ἐκείνου ἀνθρώπου. Ὑπὸ τῆς ἐφημερίδος λοιπὸν ἐξετίθετο ὡς ἀκολούθως τὸ συμβὰν τοῦτο.

Πρὸ ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ ἐτῶν φύλαξ τοῦ ἐνταῦθα νεκροταφείου διωρίσθη ὁ τὸ μοναχικὸν σχῆμα περιβληθεὶς Γεώργιος. Ὁ εὐπροσήγορος καὶ εὐγενὴς οὗτος ἄνθρωπος διὰ τῆς ἀβροφροσύνης αὐτοῦ κατεγοήτευσεν ἅπαντας, ὅθεν μετὰ βαθείας λύπης ἀναγγέλλομεν σήμερον

τὸν θάνατόν του. Περὶ αὐτοῦ πολλὰ ἐλέγοντο ἐνῷ ἔτι ἔζη, σήμερον δὲ ἐπεβεβαιώθησαν ἐκ τῶν ὀλίγων λέξεων ἃς ἔγραψε τελευτῶν. Ὀφείλομεν νὰ σημειώσωμεν πρὸς τούτοις, ὅπως ἐννοήσωσιν οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν τὰ ὀλίγα ἅτινα ἔπονται, ὅτι συγχρόνως τῷ διορισμῷ τοῦ Γεωργίου ὡς φύλακος ἐν τῷ νεκροταφείῳ μας μετηνέχθη ἐνταῦθα τὸ πτῶμα νεάνιδός τινος ἐκ Νεαπόλεως, ὀνόματι Ζωῆς * * * Εἰς τὰς ὀλίγας λοιπὸν λέξεις, τὰς ὁποίας ἔγραψεν ὁ τελευτήσας πατὴρ Γεράσιμος, οὗτος παρήγγειλε νὰ θάψωσι τὸ σῶμά του ἐν τῷ ἰδίῳ ἐκείνῳ μνήματι τῆς Ζωῆς, τὸ ὁποῖον ἀνεκαλύφθη ὅτι ἦτον ἰδιοκτητόν του, διότι οὗτος, ὡς φαίνεται, τὸ ἠγόρασεν. Ἐπὶ τοῦ τάφου δὲ τούτου οὐδὲν ἄλλο μνημεῖον ὑπάρχει ἢ μαρμάρινος στήλη, ἧς ὑπέρκειται σταυρὸς καὶ ἐπ' αὐτῆς ἡ ἀκόλουθος ἁπλουστάτη ἐπιγραφή.

Γεώργιος καὶ Ζωὴ μέχρι θανάτου.

Ἐξ ὅλων λοιπὸν τούτων εἰκάζεται ὅτι ὁ Γεώργιος ὑπῆρξεν ἐν τῶν πολλῶν θυμάτων τοῦ ἔρωτος καὶ ἡ Ζωὴ θανοῦσα ἐρωμένη του. Ὡς ἐκ τούτου οὐδὲν ἄλλο θέλομεν προσθέσει ἢ τὸ *αἰωνία των ἡ μνήμη.*»

. . . . . .

Τοιουτοτρόπως ἐν τῷ ψευδεῖ τούτῳ κόσμῳ τὰ πάντα τελευτῶσιν δι' ἑνὸς *αἰωνία των ἡ μνήμη*· πλὴν ἀντὶ νὰ μεμψιμοιρῶμεν, ἀντὶ νὰ παραπονώμεθα ἐπὶ τοῖς δεινοῖς τοῦ κόσμου, ἔπρεπεν ἐκ τῶν παραδειγμάτων ὁδηγούμενοι νὰ σωφρονισθῶμεν, μεταρρυθμίζοντες καὶ μετατρέποντες τὰ κακῶς κείμενα, διότι, ἂν καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ χαίρωμεν καὶ νὰ εὐτυχῶμεν ἐν τῇ γῇ ταύτῃ, τοὐλάχιστον ὀφείλομεν νὰ προσπαθήσωμεν τὸ ἐφ' ἡμῖν ὀλιγώτερον νὰ πάσχωμεν. Τὸ πρώτιστον δὲ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὀφείλομεν νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχήν μας, εἶναι καὶ ὁ γάμος, διότι ἐνόσῳ ὑφίστανται τὰ βεβιασμένα καὶ ὑπὸ μόνου τοῦ συμφέροντος ὑπαγορευόμενα συνοικέσια, ἡ ἀνθρωπότης θὰ ἐξακολουθήσῃ πάσχουσα, ταλαιπωρουμένη.

Φ. ΚΑΡΡΕΡ.

Οὐδεὶς ἴσως τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν ἀγνοεῖ πόσον εὐφήμως αἱ δύο πανελλήνιοι τῆς Τεργέστης ἐφημερίδες ἐποιήσαντο λόγον περὶ σπουδαιοτάτου ἐπιστημονικοῦ ἀναγνώσματος, τὰς διαδεήτους ὑλιστικὰς θεωρίας τοῦ Ἄγγλου Darwin ἀφορῶντος καὶ ἐν Τεργέστῃ ἐκφωνηθέντος ὑπὸ τοῦ διαπρεποῦς δικηγόρου Ἰωάννου Σκαλτσούνη. Ὅθεν φρονοῦμεν ὅτι οὐχὶ ἀτερπὲς παρέχομεν τοῖς ἡμετέροις συνδρομηταῖς ἀνάγνωσμα, ἅμα δὲ καὶ ἀπαραίτητον πρὸς τὸ διακεκριμένον ὁμογενῆ καὶ τὴν ἄλην πατρίδα ἐπιτελοῦμεν καθῆκον μεταγλωττίζοντες τὴν ἐπιφυλλίδα τῆς σπουδαιοτάτης τῶν ἰταλικῶν τῆς Τεργέστης ἐφημερίδων «il nuovo Tergesteo» πραγματευομένης ἐν ἐκτάσει περὶ τῆς εἰρημένης τοῦ Κ. Σκαλτσούνη διατριβῆς.

ΑΝΑΣΚΕΥΗ ΤΩΝ ΘΕΩΡΙΩΝ ΤΟΥ DARWIN

Τὴν παρελθοῦσαν Παρασκευὴν ἐν τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ «ἡ Ἀθηνᾶ» (Minerva) ὁ δικηγόρος Κ. Ἰωάννης Σκαλτσούνης ἐξεφώνησε σπουδαιότατον ἀνάγνωσμα περὶ τοῦ Δαρβινισμοῦ ἢ μᾶλλον ἀνασκευὴν τῶν θεωριῶν τοῦ μεγάλου Ἄγγλου φυσιοδίφου ὡς πρὸς τὴν καταγωγὴν τῶν ζωϊκῶν γενῶν, κατὰ συνέπειαν δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ ἀνασκευάζειν τὰς θεωρίας τοῦ Darwin σήμερον, ἐν τῷ μέσῳ τῶν κατακλυζόντων ἡμᾶς ὑλιστικῶν δογμάτων καὶ, κατὰ παράδοξον συγκυρίαν, τὴν παραμονὴν τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἡ παρ' ἡμῖν Ἑταιρία τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν πολυτελὲς παρετέθη συμπόσιον εἰς τὸν καθηγητὴν Häckel, εἰς τὸν πολὺν τοῦτον ὑπέρμαχον τοῦ Δαρβινισμοῦ ἐν τῇ γείτονι Γερμανίᾳ—ἦτο ἔργον σπουδαῖον, δυσχερὲς, καὶ ἄς τὸ ὁμολογήσωμεν, παράτολμον.

Ὁμολογοῦμεν ὅτι δὲν κολακευόμεθα ὑπερβαλλόντως ἀναλογιζόμενοι ὅτι μεταξὺ τῶν ἡμετέρων προπατόρων ὀφείλομεν ἴσως νὰ συγκαταριθμήσωμεν μετ' εὐσεβοῦς μνήμης ἕνα πίθηκα,—ὅσον ὡραῖος καὶ ἂν ὑπῆρξεν οὗτος. Οὐχὶ λοιπὸν ἁπλῆ πολυπραγμοσύνη ἤγαγεν ἡμᾶς ὅπως ἀκροασθῶμεν τοῦ ἀναγνώσματος ἐκείνου, ἀλλὰ, καὶ πολλῷ μᾶλλον, ὁ σφοδρὸς πόθος τοῦ ν' ἀκούσωμεν ἀνελισσόμενον ἐπιστημονικὸν θέμα ἐρειδόμενον ἐπὶ βασίμων ἐπιχειρημάτων καὶ ἐπὶ γεγονότων ἀπ' εὐθείας ἀντιθέτων πρὸς τὰς Δαρβινείους θεωρίας. Δὲν ἀποκρύπτομεν ὅτι προτιμότερον θὰ ἦτο δι' ἡμᾶς ἐὰν τὸ θέμα τοῦτο ἐπραγματεύετο ἀνὴρ εἴτε ἐξ ἐπαγγέλματος, εἴτε ἐξ ἀποκλειστικῆς μελέτης περὶ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ἀσχολούμενος. Τωόντι ὅσον εὐρεῖα καὶ ἂν ἀπεδείχθη πραγματικῶς ἡ πολυμάθεια τοῦ ἀξιοτίμου Κ. Σκαλτσούνη περὶ τὰ ζητήματα ἢ θεωρήματα ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ἀναγόμενα, οὐχ ἧττον λίαν ἀμφιβάλλομεν ἐὰν τὸ κοινὸν, ἐν ᾧ παρῆσαν ἄνδρες περὶ τὰ τοιαῦτα ἁρμοδιώτατοι κατέλιπε τὰς αἰθούσας τοῦ Συλλόγου ἐνδομύχως πεπεισμένον ὅτι, ἐὰν ἡ θεωρία τοῦ Darwin δὲν στηρίζεται καθ' ὁλοκληρίαν ἐπὶ εἰδωλοφανειῶν,—ὡς εἶπεν ὁ ῥήτωρ—ἐπιδέχεται τοὐλάχιστον σπουδαίας ἀμφισβητήσεις ὡς πρὸς τὴν βασιμότητα αὐτῆς καὶ ὑπόστασιν'—ὡς ἐπίσης ἀμφιβάλλομεν ἐὰν ὁ πολυμαθὴς δικηγόρος κατώρθωσε διὰ τοῦ ἀναγνώσματος αὐτοῦ ν' ἀνασκευάσῃ βασίμως καὶ ἀποτελεσματικῶς τὸ Δαρβίνειον σύστημα, ἐὰν ὄχι ὡς πρὸς τὴν καταγωγὴν τοῦ ἀνθρωπίνου τύπου ἢ ἀρχετύπου, τοὐλάχιστον ὡς πρὸς ἐκείνην τῶν ἄλλων ζωϊκῶν γενῶν.

Προθύμως παραδεχόμεθα ὅτι πρὸς τοῦτο δὲν ἠδύνατο ν' ἀρκέσῃ ἓν μόνον ἀνάγνωσμα· οὐχ ἧττον τοιοῦτον ἦτο τὸ ἔργον, ὅπερ ἑαυτῷ ἔταξεν ὁ ἀξιότιμος Κ. Σκαλτσούνης· πεπείσμεθα δὲ ὅτι ὁ διαπρεπὴς ῥήτωρ θὰ ἔπραττεν ἔργον ἀντάξιον τῆς σπανίας αὐτοῦ καὶ ἐμβριθοῦς περινοίας, ἐὰν τὴν ἀνασκευὴν περιώριζεν εἰς ὀλίγα μὲν ἐπιχειρήματα, πλὴν ἱκανὰ ὅπως ἀποδείξῃ διὰ γεγονότων ὑπὸ τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης ἐπιδεδοκιμασμένων καὶ παραδεδειγμένων, τὴν ὑποτιθεμένην τῆς Δαρβινείου θεωρίας πλημμέλειαν.

Ἡ ὑλιστικὴ σχολὴ ἀξιοῖ ὅτι ἐνόργανόν τι μόριον, ζωοποιούμενον ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ βαθμηδὸν μεταστοιχειούμενον, ἐγέννησε διαδοχικῶς τὸ σύνολον τῶν ἐμβίων ὄντων, τὴν δὲ ἐμφάνισιν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς θεωρεῖ ἡ σχολὴ αὕτη ὡς τὴν ὑστάτην ἔκφανσιν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ὁριστικῶς καὶ ἀπείρως τελειοποιησίμου τούτου σπέρματος.

Ὁ Darwin δὲν ἐβαυκαλήθη διὰ φρεναπατῶν καὶ εἰδωλοφανειῶν, ἀλλὰ θαρρῶν ἐπὶ τὴν χρησιμότητα μεθόδου ἐρειδομένης ἐπὶ ἀκριβοῦς παρατηρήσεως καὶ πείρας κατόπιν πολυειδῶν καὶ ἐπανειλημμένων πειραμάτων ἀποκτηθείσης, ἐπείσθη ὅτι συνεχίζων μετὰ ζήλου τὴν μελέτην τῶν γεγονότων ἤθελε διαγνώσει τὰς ἀληθείας ἐκείνας, ἃς τοσοῦτοι ἔξοχοι φυσιοδίφαι πρὸ πολλοῦ ἀνεζήτουν, καὶ ἃς πάντοτε ἐπὶ ματαίῳ ἐπεδίωξαν οἱ ἁπλᾶς εἰκασίας μόνον ἐπινοοῦντες.

Ἐπὶ τοιοῦτον ἔδαφος, κατὰ τὴν ἡμετέραν ταπεινὴν γνώμην, ὤφειλεν ὁ διαπρεπὴς ῥήτωρ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸν μέγαν Ἄγγλον φυσιολόγον.

Ὁ δικηγόρος Ἰωάννης Σκαλτσούνης, ὄνομα δημοτικὸν ἐν Ἑλλάδι καὶ προσφιλὲς εἰς ἅπαντας ἐκείνους, ὅσοι ἐν τῇ κλασικῇ ἐκείνῃ χώρᾳ γινώσκουσι δι' ὁποίας εὐρείας μαθήσεως ἐπλούτισε, κατόπιν ἐνδελεχοῦς καὶ ἀνελλιποῦς μελέτης, διάνοιαν σπανίαν καὶ λεπτοτάτην, ἐπεχείρησεν ἀπ' ἐναντίας ν' ἀναιρέσῃ τὴν ἐπιστημονικὴν ὑπόστασιν τῶν θεωριῶν τοῦ Darwin, ἀφόβως, εὐπαρρησιάστως καὶ μετὰ τοῦ θάρους ἐκείνου τοῦ χαρακτηρίζοντος τὸν ἄνδρα τὸν ἀποκρούοντα τὴν παραδοχὴν ἰδεῶν πρὸς τὴν ἑδραίαν καὶ μυχίαν αὐτοῦ πεποίθησιν ἀντιστρατευομένων.

Εἰς τοῦτο ὁ Κ. Σκαλτσούνης ἀφιέρωσε τὸ πρῶτον μέρος τοῦ εὐφραδοῦς αὐτοῦ ἀναγνώσματος, ὅπερ ἀδιαλεί-

πτ·ς ἐδέσμευσε τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ πολλάκις ὑπὸ αὐθορμήτου ἐνθουσιασμοῦ καταληφθέντος.

Διέπρεψε δὲ τὰ μέγιστα ὁ ῥήτωρ, ὅταν λαμβάνων τὸ ἐνδόσιμον ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς μεταξὺ τοῦ *προϋπάρχοντος* ἐνστίκτου τῶν ζώων καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ἐμφύτου ὑφισταμένης, ἐπραγματεύθη περὶ τοῦ λογικοῦ, τῶν φίλτρων, τῶν καθηκόντων, τῆς συνειδήσεως, τῆς ἐλευθερίας, περὶ τοῦ ἠθικοῦ αἰσθητηρίου, περὶ τῆς ἀνθρωπίνης προόδου ἐν ταῖς ἐπιστήμαις, ταῖς τέχναις καὶ τοῖς γράμμασι, μετὰ τοσαύτης καλλιεπείας, γραφικότητος καὶ πειθοῦς, ὥστε πολλάκις οἱ λόγοι αὐτοῦ διεκόπησαν ὑπὸ παρατεταμένων, αὐθορμήτων καὶ δικαίων ἐπευφημιῶν.

Ὁ Κ. Ἰωάννης Σκαλτσούνης δύναται νὰ κολακευθῇ ἐπὶ τῇ δεξιώσει, ἧς παρὰ τῶν ἑταίρων τοῦ Συλλόγου ἔτυχε· δύνται νὰ ἦναι βέβαιος ὅτι συνεκίνησε τὸ ἀκροατήριον, ἀμφιβάλλομεν ὅμως ἐὰν τὸ ἔπεισεν.

Ἐκεῖνο, ὅπερ κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην ὀφείλομεν μᾶλλον ἐν αὐτῷ νὰ ἐγκωμιάσωμεν, εἶναι ἡ ἐνάργεια τῆς ἐκθέσεώς του, ὁ λογικὸς εἱρμὸς τῶν ἰδεῶν του, ἡ χάρις καὶ γλαφυρότης τοῦ ὕφους του ὅπερ τοσοῦτον ἐν αὐτῷ ἐθαυμάσαμεν ὥστε πολλάκις ἐνομίσαμεν ὅτι ἠκροώμεθα οὐχὶ ξένου, ἀλλ' ἀνδρὸς ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου ἐδάφους γεννηθέντος.

Τοιουτοτρόπως ἡ Τεργέστη ἠκροάσατο συγχρόνως κατὰ συγκυρίαν τῶν ὑλιστικῶν λόγων Γερμανοῦ καὶ τῶν ὅλως ἀντιθέτων Ἕλληνος· τοῦτο δὲ ἀποδεικνύει τὴν εἰς τὴν διάδοσιν τῆς ἀνθρωπίνης μαθήσεως συμβολὴν τῆς ἡμετέρας πόλεως ἐν τῷ εὐρεῖ ἰταλικῷ βίῳ τῆς ὁποίας συμφύρονται καὶ ἐμπολιτεύονται ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ δόγματα τοῦ Βορρᾶ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ποίησις τῆς Ἀνατολῆς.

ΦΑΝΑΡΙΩΤΙΚΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ

ΜΙΧΑΗΛ ΚΑΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΡΑΚΟΒΙΤΣΑΙ

ΥΠΟ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΘΩΜΑ.

Ἐν τινι προηγουμένῳ φυλλαδίῳ τοῦ προσφιλοῦς μοι *Ζακυνθίου Ἀνθῶνος* ἐδημοσίευσα ἀπόσπασμα τῆς ἀνεκδότου περὶ Φαναριωτῶν διατριβῆς μου (*) πραγματευόμενον περὶ τοῦ πόσον οἱ Φαναριῶται ἐκαλλιέργησαν καὶ ὑπεστήριξαν τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Ἤδη παραχωρήσαντός μοι τοῦ ἐλλογίμου φίλου κ. Ματθαίου Παρανίκα, ἀσχολουμένῳ νῦν μᾶλλον περὶ τὴν κλασσικὴν φιλολογίαν, ἀνέκδοτά τινα ἔργα τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν διαλαμψάντων λογίων ὡς καὶ ἕτερα ἀφορῶντα τὴν ἱστορίαν τῶν Φαναριωτῶν, εὐθαρσὴς προέβην εἰς τὴν δημοσίευσιν τῶν δευτέρων ἀρξάμενος αὐτῆς ἐν τῇ ἐνταῦθα ἐκδιδομένῃ πολιτικο-φιλολογικῇ ἐπιθεωρήσει «Ἀνατολῇ» Ἀλλ' οὐδαμῶς ἐπιλαθόμενος καὶ τοῦ φίλου μοι τούτου περιοδικοῦ, ὅπερ μετ' ἀξιεπαίνου προθυμίας κατεχώρισε τὰς ἑκάστοτε ἀποστελλομένας μικροῦ λόγου ἀξίας διατριβάς μου, ἀποστέλλω αὐτῷ ἀνέκδοτον «Γράμμα τοῦ μακαριωτάτου Ἀντιοχείας εἰς ἀφιέρωσιν μοσιῶν εἰς τὸν ἐν Ποτοσανίῳ Ναὸν τοῦ ἁγίου Νικολάου, κτισθέντα παρὰ τοῦ Ὑψηλοτάτου αὐθέντου Κυρίου Κυρίου Κωνσταντίνου Ρακοβίτσα «Βοεβοδα» καὶ στίχους τινὰς τοῦ Ἀζαρίου Τσιγάλα πρὸς τοὺς υἱοὺς τοῦ Μιχαὴλ Ρακοβίτσα.

Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι ὁ Μιχαὴλ Ρακοβίτσας ὁ καὶ Τζεχάνης, καταγόμενος ἐκ τῆς ἀρχαίας ταύτης δακικῆς οἰκογενείας, ἐξώσας τοῦ θρόνου τὸν Κωνσταντῖνον Μαυροκορδάτον ἡγεμόνευσεν ἐν Βλαχίᾳ τῷ 1731, καταβιβασθεὶς τοῦ θρόνου μετὰ ἑνὸς ἔτους ἡγεμονείαν. Υἱὸς αὐτοῦ ἦν ὁ Κωνσταντῖνος, ὅστις, μετατεθεὶς ἐκ τῆς ἡγεμονείας τῆς Μολδαβίας εἰς τὴν τῆς Βλαχίας τῷ 1753 ἀπέθανε μετὰ ἑνὸς καὶ οὗτος ἔτους ἡγεμονείαν. Ὁ Ἀζαρίας Τσιγάλας ἱερεὺς κατήγετο ἐκ Θήρας ἔγραψε δὲ περὶ τῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ συμβάσης ἐκρήξεως τοῦ ἡφαιστείου ὡς καὶ τοὺς κάτωθι δημοσιευομένους στίχους καὶ εἴ τι ἕτερον. Ἐχρημάτισε δὲ διδάσκαλος τῆς ἐν Φαναρίῳ πατριαρχικῆς σχολῆς ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν Ἰωάννου τοῦ Τζανῆ, Λεσβίου διαδεξαμένου τὸν κατὰ τὸ 1726 ἀποθανόντα Σπανδωνήν. Φαίνεται δ' ὅτι ὁ Τζιγάλας δὲν ἐδίδαξεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν τῇ σχολῇ καθότι τῷ 1731 εὑρίσκετο ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ.

Ἰδοὺ τὸ Γράμμα τοῦ Ἀντιοχείας.

Καὶ τοῦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις θεοφιλέσιν ἔργοις τοῖς εὐσεβῶς κατὰ τὴν θεοφρούρητον *εὐσεβεστάτην τσάραν*, Μολδοβλαχίας δηλαδὴ καὶ Οὐγγροβλαχίας, τῶν φιλοχρίστων τοπαρχῶν ἐνεργουμένοις θεοσεβῶς, ἔκπαλαι ἔργον ἐπικειράτηται ἐνθέου ζήλου καὶ χριστιανικῆς διαθέσεως, σύμβολον παρά τε τοῖς ἀρχαίοις καὶ τοῖς μέχρι δεῦρο κατὰ καιροὺς, ἐν θείῳ ἐλέει εὐσεβεστάτοις καὶ ἐκλαμπροτάτοις ἡγεμόσι καὶ τοπάρχαις ἰδίαις δαπάναις θείους ἀνεγείρειν ναοὺς καὶ ἱερὰ μοναστήρια ἐκ βάθρων εἰς δόξαν καὶ αἶνον τοῦ ἐν Τριάδι ὑμνουμένου Θεοῦ καὶ προσκυνουμένου. Ἔνθεν τοι καὶ ὁ ὑψηλότατος καὶ μεγαλοπρεπέστατος αὐθέντης Κύριος Ἰωάννης Κωνσταντῖνος Μιχαὴλ Ρακοβίτσας βοεβόδας καὶ ἡγεμὼν πάσης Μολδοβλαχίας, ὁ κατὰ πνεῦμα υἱὸς ἀγαπητὸς τῆς ἡμῶν μετριότητος, θείῳ ζήλῳ κινούμενος ἐν φωτισμῷ πνεύματος ἁγίου καὶ ὁδηγίᾳ πίστεως, ἐπὶ στηριγμῷ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐναντίων, καθαιρέσει συστάσει τε τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἀκλινεῖ καὶ ἀσφαλεῖ καταρτισμῷ ἀμφοτέρων τῶν διοικήσεων, τῆς τε ἐκκλησιαστικῆς δηλαδὴ καὶ κοσμικῆς, ἀνήγειρε καὶ ᾠκοδόμησεν εἰς Μποτοσάνιον θεῖον καὶ περικαλλῆ ναὸν τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου καὶ θαυματουργοῦ πατρὸς ἡμῶν Νικολάου, ὄντα κατ' ἀρχὰς ἀνάστημα ἴδιον τῆς ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένης μητρὸς αὐτοῦ ἐκλαμπροτάτης Ἄννης δόμνης, τῆς ὕστερον διὰ τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος ἐπονομαζομένης Ἄννης μοναχῆς, καὶ προσήλωσεν αὐθεντικῶς εἰς τὸν καθ' ἡμᾶς ἁγιώτατον καὶ ἀποστολικὸν τῆς μεγάλης θεουπόλεως Ἀντιοχείας θρόνον προσηλυτιζόμενον παντοίαις περιστάσεσι τῶν αἱρετιζόντων Ἀράβων, ἀλλά γε τὸ αὐτοῦ περίβλεπτον ὕψος κατακαλύνας διαφερόντως αὐτὸν, ὄντα τῇ τοῦ χρόνου παριππεύσει ἠρημωμένον, κοσμήμασιν οὐ τοῖς τυχοῦσι, γραφαῖς μὲν ἔσωθεν σεπταῖς, ἀμφίοις τε ἱεροῖς καὶ εὐαγέσι κειμηλίοις, οἷς εἴωθε χαίρειν τὰ μεγαλοπρεπῆ τῶν οἰκοδομημάτων, ἔτι δε κτημάτων προικοδοτήμασι, κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων καὶ λοιπῶν καταλυμάτων, κατησφαλίσατο ταῦτα πάντα διὰ παντίμων καὶ αὐθεντικῶν χρυσοβούλλων καὶ τὴν αὐτῶν συντήρησιν πάνυ καλῶς διαμένειν καὶ σώζεσθαι ἀσφαλέστατα παρὰ τῶν κατὰ καιροὺς, ἐλέῳ Θεοῦ, τὴν ἡγεμονίαν εὐσεβῶς περισωζομένων προτρέπηται, ὡς θεῖα ἀναθήματα καὶ κτήματα ἴδια ἀναπόσπαστα τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀποστολικοῦ τῆς Ἀντιοχείας θρόνου ὑπάρχοντα. Ταύτην τοίνυν τὴν περὶ τὸν ἁγιώτατον ἡμῶν θρόνον εὐμενεστάτην διάθεσιν χριστιανικωτάτην τε καὶ προθυμοτάτην εἰς μνημόσυνον αἰώνιον γενομένην προαίρεσιν καὶ φιλοτιμίαν τοῦ ὑψηλοτάτου καὶ περιφανεστάτου αὐθέντου βλέπουσα καὶ ἡ μετριότης ἡμῶν, δεῖν ἔγνω διὰ τοῦ παρόντος πατριαρχικοῦ καὶ ἀφιερωτικοῦ αὐτῆς γράμματος προσενεγκεῖν οἰκειοθελῶς καὶ προσκ-

(*) Ἔκτοτε πόσον μετεβλήθησαν τὰ πράγματα! Καὶ ἡ ἀνέκδοτος διατριβή μεταβληθεῖσα εἰς κόνιν εὑρίσκεται νῦν παρὰ τῇ κόνει τῆς προσφιλοῦς βιβλιοθήκης μου εἰς ἐνθύμιον τῆς συμφορᾶς τῆς 29 Μαρτίου.

λῶσαι ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ καὶ αὐθεντικῷ τῆς αὐτοῦ ὑψηλότητος μοναστηρίῳ τοῦ Παναγίου Νικολάου μουτίας, ἅς περ ἐξ ἰδίων αὐτῆς ἀναλωμάτων ἠγόρασεν ἐν Χίῳ παρὰ τοῦ Μισὲ Φραγκούλη Χίου Ροδοκανάκη τοῦ ποτὲ Παντελῆ, κατὰ τὸ ἐν χερσὶν αὐτῆς πολιτικὸν καὶ διαβεβαιωτικὸν γράμμα, καθικετεύοντος ἡμᾶς θερμότατα φιλανθρωπίᾳ ἐπ' αὐτῇ χρήσασθαι μὴ δυναμένῳ εἰς τοὔπιὸν εἰς τὰ ἐκεῖσε ἀπελθεῖν, καὶ τὴν τούτων φροντίδα καὶ ἐπιστασίαν ἀναλαμβάνων διὰ τὸ εἰς ἔσχατον γῆρας ἐληλακέναι, τῶν δὲ ρηθεισῶν μοσιῶν τὰ ὀνόματα ποσταῖαι καὶ ποῖαι εἰσὶν οὐδ' αὐτὸς ὁ πωλήσας οἶδεν, ἅτε πατρόθεν κεκλήρωται· καὶ διὰ τὸ ἐκ παίδων εἰς ἀλλοδαπὴν αὐτὸν διάγειν σωματικῇ τε παρουσίᾳ καὶ ἰδίοις ὄμμασιν ἐκεῖσε ἐπισκέψασθαι ταύταις οὐ παραγεγονέναι, ἀλλ' ὑπὸ προστασίαν ἄλλων ἐπιτροπικῶς εἰς δεῦρο χρόνον οὐκ ὀλίγον διετέλουν, ὡς καὶ ἔναγχος ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν ἡμῶν ἐπιτροπικῶς ὑπήχθησαν θερμῇ παρακλήσει τοῦ ρηθέντος Φραγκούλη καὶ παρὰ τῶν προτέρων αὐτὰς ἐπιτροπευσάντων, ἀποφάσει δικαίᾳ τοῦ ὑψηλοτάτου αὐθέντου ἀπεσπάσθησαν.

Ὅθεν καὶ ἡμεῖς ἀποδιδόντες αὐτῷ τὴν τιμὴν τῶν ἄνωθεν μοσιῶν ἠλεήσαμεν μᾶλλον αὐτὸν ἤπερ ἐπληρώσαμεν. Τὸ πάντιμον ὅμως καὶ αὐθεντικὸν αὐτῶν χρυσόβουλλον μετὰ τοῦ ὕστερον ἐπικυρωθέντος ἡμῖν ἐν Μολδαυΐᾳ, παρὰ τοῦ ὑψηλοτάτου καὶ εὐσεβεστάτου αὐθέντου Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μιχαὴλ Βοεβόδα, τοῦ ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἀγαπητοῦ ἡμῶν υἱοῦ, ἀριδήλως διατρανοῦται καὶ σαφηνίζει, ὁποῖον ἑκάστη κεκλήρωται τοὔνομα, ποσταῖαι εἰσίν, αἵτινες, ὡς ἔφθημεν εἰπόντες εἰς μνημόσυνον ἡμῶν ἀνέκυπτον καὶ τῶν πρὸ ἡμῶν ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένων πατριαρχῶν, ἀφοσιοῦμεν καὶ προσηλοῦμεν ἐκπροαιρέσεως τῷ ρηθέντι ἱερῷ καὶ αὐθεντικῷ Μοναστηρίῳ τοῦ παναγίου Νικολάου εἰς Μποτοτσάνιον, καὶ δὴ ἀποφαινόμεθα ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, ἵνα αἱ ρηθεῖσαι μοσίαι, αἱ παρ' ἡμῶν ἰδίαις δαπάναις ἐξαγορασθεῖσαι, ἀφιερωθεῖσαι τῇ διαληφθείσῃ ἱερᾷ καὶ αὐθεντικῇ μονῇ τοῦ παναγίου Νικολάου, διατελουμένῃ κατὰ τὴν κωμόπολιν Μολδοβλαχίας Μποτοτσάνιον, καὶ ἐπικυρωθεῖσαι μετὰ ταῦτα παρὰ τοῦ ὑψηλοτάτου, καὶ ἐκλαμπροτάτου αὐθέντου ἐπ' ὀνόματι ἡμῶν, μένωσιν εἰς τὸ διηνεκὲς ἀπαρασάλευτοι, ἀτάραχοι, καὶ ἀκαταζήτητοι καὶ ὅλως ἀναπόσπαστοι, μηδενὸς ἐναντιωθησομένου καὶ ἀντιλέξοντος εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα. Εἰ δέ τις ποτὲ τολμητίας φανῇ καὶ, ἀπεναντίας στῆναι βουλομενος, ἀνατρέπει καὶ διασείει τὰ καλῶς ἤδη παρ' ἡμῶν καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ψυχῆς ἡμῶν τε καὶ τῶν πρὸ ἡμῶν ἀοιδίμων πατριαρχῶν τέλει οἰκοδομηθέντα, ὁ τοιοῦτος ὡς φθορεὺς τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ τῷ Θεῷ μετ' ἀφοβίας μαχόμενος, οὐ μονον τὴν παρ' αὐτῶν δικαίαν δίκην οὐκ ἐκφεύξεται. ἀλλὰ καὶ τῇ παρ' ἡμῶν ἀρᾷ καθυποβληθήσεται. Οὕτως οὖν ἀποφαινομένη ἡ μετριότης ἡμῶν τῇ χάριτι καὶ ἐξουσίᾳ τοῦ παναγίου Πνεύματος, ἐκδίδωσι καὶ τὸ παρὸν πατριαρχικὸν γράμμα καὶ ἀφιερωτικὸν εἰς διηνεκῆ μονιμότητα καὶ ἀσφάλειαν.

Ἐν ἔτει ᾳψνϐ κατὰ μῆνα Ἰούλιον.

Τῶν δὲ τοῦ Τσιζάλα ποιημάτων τὸ μὲν τετράστιχον ἡρωϊκὸν ὄν, ἐπιγράφεται· «Πρὸς τὸν ἐκλαμπρότατον Σκαρλάτον Μπεϊζαδέ τοῦ Μιχαὴλ Βοεβόδα» καὶ ἔχει ὡς ἑξῆς:

Πρὸς σὲ ταδ' ἔγραψε Τζιγάλας Ἀζαρίας ἱερεὺς,
δῖε Σκαρλάτε ἡγεμονιδῆ φέριτερ' ἀνδρῶν,
κράτιστε, πόφρων, θεοείκελε, φιλακοάμων,
σῆς ὑπερευχόμενος βελτιώσιος ἀγαθῆς.

Τὸ δὲ συγκείμενον ἐκ μονοστίχων κατὰ στοιχεῖον εἶναι παραινετικὸν «πρὸς τοὺς ἐκλαμπροτάτους μπεϊζαδέδες τοῦ Μιχαὴλ Βοεβόδα» ἔχον ὡς ἕπεται:

Ἀνδρὸς φρένας χρὴ τοὺς τοιούτων ἡγεμόνων ἔχειν (παῖδας.
Βαδίζειν ἄρξαντες ἡγεμόνες τυγχάνουσιν ὄντες.
Γαυρᾶν οὐ δεῖ ἐπὶ τῇ συγγενείᾳ ἀλλὰ τῆς τῶν τρό- (πων χρηστότητος.

Δίδαγμα πρῶτον τὰ ἤθη κοσμεῖν.
Ἔχοντες σώματος εὐεξίαν καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ποθή- (κατε.
Ζηλοῦσθαι μὴ μόνον ἐπὶ τῇ ἡγεμονίᾳ ἀλλὰ καὶ τῷ (τρόπῳ θέμις.
Ἡγεμονία ἐστὶν ἀληθὴς τὸ τῶν παθῶν κρατεῖν.
Θρόνον καθέστηκεν ἀρετὴ θέμεθλον καὶ ὕψος.
Ἱκέσθαι σπουδάσατε πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἀκρώρειαν.
Καλὸν μὲν ἡ ἡγεμονία, ἀγαθὸν δὲ κυρίως ἡ ἀρετή.
Λέγειν, ὃ μὴ θέμις καὶ πράττειν ταὐτὸν ἐγὼ φημί(
Μαθημάτων ἄρξαντες ἤθη μᾶλλον κοσμήσατε.
Νέμετε πᾶσι τιμὴν τὴν προσήκουσαν, μάλιστα δ' (ἀλλήλοις.
Ξένους εἶεσθαι δεῖ τοὺς εὐσεβεῖς μὴ φέροντας δόγμα.
Ὅλους ἑαυτοὺς ἐνδίδοντες Θεῷ καὶ τοῖς γεννήσασι.
Παρὰ γὰρ Θεὸν πρώτιστον οἱ φύντες πέλουσι.
Ῥημάτων ἀγαθῶν ἀκούειν καὶ πράξεις ἀγαθὰς (πράττειν.
Σφραγὶς τῶν ἀρετῶν πασῶν ἡ ἀγάπη.
Τοὺς πένητας ἀγαπᾶτε παρὰ Θεοῦ ἡ ἐντολή.
Ὑπὸ Θεοῦ εὐεργετούμενοι, τοὺς δεομένους ἀντιπε- (λαγιῖται.
Φοβεῖσθαι τὸν Κύριον ἀρχῆς σοφίας ὁ σοφὸς φησί.
Χάρις ὑμῖν ἔσται παρὰ Θεοῦ καὶ σοφίας ἐρᾶσθαι.
Ψεῦδος οὐχ ὅπως λέγειν, ἀλλ' οὐδ' ἀκούειν χρεών.
Ὡστε δόξης τυχόντες ἀληθείας γίγνεσθαι υἱούς.

Συνετέθησαν αὐτοὶ οἱ στίχοι παρ' Ἀζαρίου Τζιγάλα ἐν Σαντορίνῃ ἐν ἔτει 1714 (;) καὶ ὕστερον 1731.

ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ ΕΝ ΙΣΠΑΝΙΑ

(Συνέχεια καὶ τέλος)

Δὲν ἔχομεν βεβαίως τὴν ἰδέαν νὰ παρακολουθήσωμεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸν K. De Amicis εἰς τὴν περιήγησιν αὐτοῦ. Ἀρκεῖ ἡμῖν ὅτι ποιοῦμεν γνωστὸν ἓν ἰταλικὸν σύγγραμμα μετὰ τὴν ἕνωσιν ἐκδοθὲν, καὶ συνταχθὲν εἰς ὕφος, ὅπερ ἐστὶ μὲν ἰταλικὸν πάντοτε, ἔχει δέ πως νεανικήν τινα ζωηρότητα καὶ ἐθνικὸν μόρφωμα καὶ εἶδος. Δὲν πρόκειται οὔτε περὶ ἐπιστημονικοῦ ἢ ἄλλου τινὸς ἔργου, ὅπως ἐκφέρωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν οἱανδήποτε γνώμην μας, ἐπιλαμβανόμενοι ἐμβριθέστερον αὐτοῦ. Ἂν ἐπησχολούμεθα λεπτομερῶς περὶ τὸ προκείμενον βιβλίον, θ' ἀντεγράφομεν βεβαίως αὐτό. Ὁ συγγραφεὺς εἶδε καὶ περιέγραψε μετὰ ζωηρότητος καὶ χάριτος ὅ,τιδήποτε ἐξαιρετικὸν, περίεργον καὶ ἰδιάζον τῇ Ἱσπανίᾳ ἀπὸ τῶν καφφενείων— ἅτινα γέμουσι πάντοτε caballeros con la capa παίζοντας τὸ domino, καὶ πίνοντας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σοκολάταν, ἐν ᾗ ἐμβρέχουσι σακχαρόπλαστόν τι μαλακώτατον λεγόμενον bollo—μέχρι τῶν ἐξαισίων ἐκείνων μνημείων, ἅτινα ἡ πίστις ἀνήγειρεν, αἱ τέχναι ἐκαλλώπισαν καὶ ἡ θρησκεία ἡγίασεν, ἂν καὶ τὸν ἱερὸν χαρακτῆρα αὐτῶν ἐνίοτε ἐμόλυναν ἡ δεισιδαιμονία, ἡ ὑπόκρισις καὶ τὰ αἰσχρὰ παθη τὰ τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου ἀμαυροῦντα καὶ καταισχύνοντα.

Ἀρχαῖά τε καὶ νέα ἔθνη παντὸς θρησκεύματος καὶ πάσης δοξασίας ἐπροθυμοποιήθησαν πάντοτε νὰ καταστήσωσι τὴν γῆϊνον τῆς Θεότητος κατοικίαν τὸ μεγαλοπρεπέστατον, τὸ πολυτελέστατον, τὸ σοβαρώτατον καὶ συνάμα τὸ χαριέστατον ἔργον τῶν χειρῶν αὐτῶν. Ἔχοντες οἱ ἄνθρωποι ἐν τῷ πνεύματι αὐτῶν τὴν ἔμφυτον τῆς Θεότητος ἰδέαν, αἰσθάνονται καὶ τὴν ἀνάγκην νὰ ἐξωτερικεύσωσι, κατὰ τὰς ἰδίας δυνάμεις καὶ τὴν κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν καὶ θέσιν, τὸ ἀκατανόητον, τὸ ἀπέραντον, τὸ ὑπερφυσικὸν αὐτῆς διὰ τοῦ μεγαλείου τῶν τοιούτων τεμενῶν—διὰ τῶν λεπτῶν, ὑψιτενῶν καὶ ἐναερίων ὀβελίσκων, κωδωνοστασίων καὶ μιναρέτων, διὰ τῶν ὁποίων πειρῶνται νὰ προσεγγίσωσι τὸν ἀπέλαστον οὐρανὸν, διὰ δὲ τῆς εὐρύτητος, καὶ τοῦ ὑπερμεγέθους ἢ ἀπειραρίθμου τῶν στηλῶν—τῶν ποικιλομορφουσῶν ἐντός τε καὶ ἐκτὸς αὐτὰ, καὶ εἰκονιζουσῶν τι τὸ μυστηριῶδες καὶ ἀχανὲς, τὸ ἀφαρπάζον τὴν διάνοιαν καὶ καταπλῆσσον τὴν καρδίαν,—ἀσκιαγραφήσωσι κάπως τὴν ὑπεράνθρωπον καὶ ἄμετρον Δύναμιν, ἧς συναισθάνονται τὴν πανίσχυρον καὶ ἀκατάληπτον ἐπιροὴν, καὶ εἰς ἣν προσφέρουσιν εἴτε ἐν ἀγάπῃ εἴτε ἐν τρόμῳ καὶ ἐν παντὶ ὁμοιώματι ἀπειρέσιον καὶ παντοειδῆ λατρείαν μέχρις ἐνίοτε τῆς ἀηδεστέρας καὶ σκληροτέρας παραφορᾶς.

Ὡς ἀπανταχοῦ τοῦ κόσμου, οὕτω καὶ ἐν Ἱσπανίᾳ ὑπάρχουσιν οὐκ ὀλίγοι τῶν τοιούτων ναῶν. Πᾶσα πόλις ἔχει τὸν ἴδιον κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον μεγαλοπρεπῆ καὶ κεκοσμημένον. Ἐν τισι τούτων περιέχονται λίαν παράδοξα, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀλλόκοτα ἀντικείμενα. Ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τῆς Βαρκελώνης, ἐκτὸς τοῦ σώματος τῆς ἁγίας Εὐλαλίας, ὅπερ, καθὰ λέγεται, διατηρεῖται ὡς ἂν ἦτο ζῶν, καὶ τὸ ὁποῖον δὲν δύνανται ἀνθρώπινα ὄμματα ν' ἀτενίσωσι,—διὸ καὶ ἐπίσκοπός τις, καθὸ τολμήσας νὰ ἀποκαλύψῃ τὸ ἱερὸν τοῦτο λείψανον, ἀπώλεσε παραχρῆμα τὴν ὅρασιν,—λατρεύουσιν ἐσταυρωμένον τινὰ ἐκ χρωματιστοῦ ξύλου, οὗ τινος τὸ σῶμα κλίνει ὀλίγον ἐπὶ μιᾶς τῶν πλευρῶν, διότι, λέγουσιν, εὑρισκόμενος ἐπί τινος ἱσπανικῆς νηὸς ἐν τῇ μάχῃ τῆς Ναυπάκτου, ἐκάμφθη, καθ' ὃν τρόπον νῦν ὁρᾶται, ἵνα διαφύγῃ τὴν βολὴν μιᾶς σφαίρας κανονίου διευθυνομένης πρὸς τὴν καρδίαν αὐτοῦ. Ἕτερον ἐσταυρωμένον περιέχει ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς Burgos, τὸ ἐξαίσιον καὶ ἀπέραντον τοῦτο ἁπασῶν τῶν τεχνῶν ἀριστούργημα. Οὐδεὶς δύναται νὰ ἴδῃ τὸ κατὰ πᾶσαν Παρασκευὴν αἱμόῤῥυτον τοῦτο σῶμα χωρὶς νὰ φρικιάσῃ, διότι δὲν εἶναι ἐκ ξύλου, εἶναι ἐκ δέρματος, ἐξ ἀνθρωπίνου σώματος ἐκδαρέντος, φέροντος κόμην, ὀφρῦς καὶ γένειον ἀληθῆ, καὶ ἀληθεῖς πληγάς, αἱματόεντος δὲ ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν. Ἐν Καισαραυγούστῃ (Saragoza) ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς εἶδεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Nue estra Senora del Pilar τὸ περίφημον ἄγαλμα αὐτῆς, ὅπερ, ὡς λέγουσιν, ὁ ἅγιος Ἰάκωβος πρὸ 19 αἰώνων ἔθηκεν ἐκεῖ ἔν τινι ναΐδιῳ ὑπ' αὐτοῦ ἀνεγερθέντι, συμπεριλαμβανομένῳ ἐν τῇ μετὰ ταῦτα οἰκοδομηθείσῃ μεγαλοπρεπεῖ ἐκκλησίᾳ, εἰς ἣ προσέρχεται νυχθημερὸν καὶ ἀνελλιπῶς ὁ λαὸς πρὸς παράκλησιν καὶ λατρείαν, καὶ ἐν τῷ στυλοβάτῃ τοῦ ὁποίου, ἐκ τῶν ἀκατακαύστων φιλημάτων, ἐγένετο κοίλωμα τοιοῦτον, ὥστε δύναται νὰ εἰσέλθῃ ἀνθρώπινος κεφαλή. Τοιουτοτρόπως ἐν τῷ θαυμασίῳ τῆς Κορδούης τζαμίῳ, ὅπερ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Βάτιδος (Gualdaquivir) ἐκτίσθη διαταγῇ τοῦ Καλίφου Ἀβδεραχμὰν,—καὶ οὗτινος ἡ ἔκτασις εἶναι τοιαύτη, ὥστε δυσκόλως δύναταί τις νὰ διακρίνῃ τὴν ἐκεῖσε ἀδείᾳ Καρόλου τοῦ Ε' οἰκοδομηθεῖσαν χριστιανικὴν ἐκκλησίαν,—πέριξ τοῦ Μιχράβ, ἔνθα ἐφυλάττετο τὸ Κοράνιον, γεγραμμένον διὰ χειρὸς τοῦ Καλίφου Ὀσμάν, κεκαλυμμένον διὰ χρυσίου καὶ μαργαριτῶν, καὶ προσηλωμένον ἐπὶ θρανίου ἐξ ἀλόης, τὸ μαρμάρινον ἔδαφος ἐκοιλώθη ὑπὸ τῶν γονάτων τῶν πιστῶν, οἵτινες ἀνὰ μυριάδας προσήρχοντο ἵνα τελέσωσι γ. νυπετεῖς ἑπτὰ γύρους περὶ τὸν ἱερὸν τοῦτον τόπον, ἐν ᾧ παρίστατο τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Περίεργος σύμπτωσις αὕτη, ὅτι ἡ πίστις εἰς δύο ἀντιθέτους θρησκείας παράγει τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα!

Ὁ κυριώτερος τῆς Σεβίλλης ναὸς, ὅστις εἶναι ὁ μᾶλλον ποικίλος, πλουσιώτερος καὶ εὐρύτερος πάντων, ἐν ᾧ «ἑκαίοντο κατ' ἔτος εἴκοσι χιλιάδες λιτρῶν κηροῦ, ἐτελοῦντο καθ' ἡμέραν ἐπὶ ὀγδοήκοντα θυσιαστηρίων πεντακόσιαι λειτουργίαι, καὶ κατηναλίσκοντο διὰ τὴν θυσίαν δεκαοκτὼ χιλιάδες ἑπτακόσιαι πεντήκοντα λίτραι οἴνου» ἔχει καί τι προνόμιον συνιστάμενον εἰς τὸν λεγόμενον χορὸν de los seises, ὅστις τελεῖται καθ' ἑσπέραν ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ Corpus Domini, ὃν οὕτω περιγράφει ὁ ἡμέτερος περιηγητής. «Ἡ ἐκκλησία ἦν σκοτεινὴ, «τὸ κυριώτερον θυσιαστήριον μόνον ἦν »περωτισμένον, πλῆθος δὲ γονυπετῶν »γυναικῶν ἐπλήρου τὸ μεταξὺ τοῦ θυσια»στηρίου καὶ τοῦ χοροῦ διάστημα. Ἱε»ρεῖς τινες ἐκάθηντο δεξιόθεν καὶ ἀρι»στερόθεν τοῦ βωμοῦ· ἔμπροσθεν τῆς »κλίμακος ἐξετείνετο εὐρὺς τάπης, δύο »σειραὶ παίδων μεταξὺ τῶν ὀκτὼ καὶ »δώδεκα ἐτῶν, φερόντων τὸ ἔνδυμα »τῶν ἱσπανῶν ἱππότων τοῦ μεσαιῶνος, »πτιλωτοὺς πίλους καὶ λευκὰς πε»ρκινημίδας ἦσαν παρατεταγμέναι ἡ »μὲν ἀπέναντι τῆς δὲ ἐνώπιον τοῦ θυ»σιαστηρίου. Κατὰ δεδομένον τι νεῦ»μα ἑνὸς τῶν ἱερέων, γλυκεῖα μουσι»κὴ τετραχόρδων διέκοψε τὴν βαθεῖαν »τοῦ ναοῦ σιωπὴν, τὰ δὲ δύο τῶν παί»δων τάγματα ἐκινήθησαν ἐν βή»ματι ἀντιχόρου (contraddanza), καὶ »ἤρξαντο νὰ διαχωρίζωνται, νὰ συμ»πλέκωνται, νὰ διαλύωνται, νὰ συν»δέωνται πάλιν μετὰ μυρίων χαριεστά»των περιστροφῶν· εἶτα ὁμοθυμαδὸν ἐ»ξεφώνησαν ἐναρμόνιον καὶ τερπνὸν ᾆ»σμα, ἀντηχῆσαν ἐν τῷ σκότει τοῦ »ναοῦ ὡς φωνὴ χοροῦ ἀγγέλων· ὀλί»γον δὲ μετὰ ταῦτα συνῴδευσαν τὸν »χορὸν καὶ τὸ ᾆσμα διὰ τῶν λεγομέ»νων naceherc. Οὐδεμία θρησκευτικὴ »τελετὴ μὲ συνεκίνησε τοσοῦτον ὡς »αὕτη. Εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐκφράσω »τὸ ὁποῖον παρήγαγον ἀποτέλεσμα ἐ»κεῖνα τὰ φωνία ὑπὸ τὸν ἀπέραντον θό»λον· ἐκεῖνοι οἱ παιδίσκοι παρὰ τοὺς πό»δας τοῦ ὑπερμεγέθους ἐκείνου βωμοῦ· ἐ»κεῖνος ὁ εὔκοσμος καὶ σχεδὸν ταπει»νὸς χορὸς, οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι ἱμα»τισμοὶ, τὸ κατακλινὲς πλῆθος, καὶ »ἡ πέριξ σκοτία».»

Ἡ ἱστορία τῆς Ἱσπανίας εἶναι ἡ ἱστορία μεγάλου ἔθνους. Ἡ σημαία αὐτοῦ ἐκυματίζετο ἐφ' ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς· ὥστε Κάρολος ὁ Ε' ἔλεγεν ὅτι οὐδέποτε ἔδυεν ὁ ἥλιος δι' αὐτήν. Ἐντεῦθεν τὰ θρησκευτικὰ μνημεῖα δὲν εἶναι τὰ μόνα ἐνδεικνύοντα τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς· αἱ τῆς τε εἰρήνης καὶ τοῦ πολέμου τέχναι ἔχουσι τὰ ἴδια. Ἡ πινακοθήκη τῆς Μαδρίτης, ἵνα μὴ μνημονεύσωμεν εἰμὴ ταύτης, εἶναι τοιαύτη, ὥστε, λέγει ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς, ἡ κατὰ πρώτην φορὰν εἰς αὐτὴν εἴσοδος ἀποτελεῖ ἐποχὴν ἱστορικὴν εἰς τὴν ζωὴν ἑνὸς ἀνθρώπου, ἧς οὗτος αἰσθάνεται τὰ ἀποτελέσματα μέχρι θανάτου. «Εἰσῆλ»θον» ἐξακολουθεῖ λέγων, »καὶ ἐξέβαλον »τὸν πῖλόν μου, χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσω. »Ἡ καρδία μου ἔπαλλεν ἰσχυρῶς, ἐλα»φρά τις δὲ δόνησις μὲ διέτρεξεν ἀπὸ »κεφαλῆς μέχρι ποδῶν. Ἐν τῇ πρώτῃ »αἰθούσῃ δὲν ὑπάρχουσιν εἰμὴ μεγά»λαι τινες εἰκονογραφίαι τοῦ Λουκᾶ Ἰορ»δάνου—διέθην πέραν. Ἐν τῇ δευτέρᾳ »ἤρχισα νὰ μὴ ἦμαι πλέον ἐγὼ, καὶ ἀν»τὶ νὰ παρατηρήσω μίαν πρὸς μίαν τὰς »εἰκονογραφίας, περιῆλθον δρομάδην τὸ »Μουσεῖον. Ἐν ταύτῃ τῇ δευτέρᾳ αἰθούσῃ »εἰσὶν οἱ πίνακες τοῦ Goyä, τοῦ τε»λευταίου μεγάλου ἱσπανοῦ ζωγράφου. »Ἐν τῇ τρίτῃ, λίαν εὐρείᾳ, εἰ»σὶ τ' ἀριστουργήματα τῶν ἐξοχω»τέρων διδασκάλων. Εἰσερχόμενός τις »βλέπει ἀφ' ἑνὸς τὰς παρθένας τοῦ Μουρίλ »λου, ἀφ' ἑτέρου τοὺς ἁγίους τοῦ Ριβέρα, »καὶ ὀλίγον περαιτέρω τὰς εἰκόνας τοῦ »Βελασκουέζ· ἐν τῷ μέσῳ τῆς αἰθούσης »τοὺς πίνακας τοῦ Ῥαφαήλου, τοῦ Μη»χαηλαγγέλου, τοῦ Ἀνδρέου Del Sar»to· εἰς τὸ ἄκρον τὸν Τιτιανὸν, τὸν »Τιντορέτον, Παῦλον τὸν ἐκ Βερόνης, »Κορέγγιον, Δομενικῖνον, Γουΐδον Ῥένην. »Στράφητι νῦν καὶ εἴσελθε εἰς μεγά»λην τινα αἴθουσαν πρὸς δεξιάν· εἰς τὸ »ἀπέναντι βλέπεις ἄλλους πίνακας τοῦ »Ῥαφαήλου, δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν »τὸν Βελασκουέζ, τὸν Τιτιανὸν, τὸν »Ριβέραν· πλησίον τῆς θύρας τοὺς Ῥοῦ»βενς, Vau Dyck τὸν frate Angelico, τὸν »Μουρίλλον. Ἐν ἄλλαις αἰθούσαις ὁρᾷς τὴν »γαλλικὴν σχολήν· τὸν Πουσῖνον, Dou»get, Λοραῖνον· ἐν ἑτέραις δυσὶν εὐ»ρυτάταις τοὺς τοίχους κεκαλυμμέ»νους ὑπὸ πινάκων τοῦ Breughet, τοῦ »Teniers, τοῦ Tordaens, τοῦ Rubens, »τοῦ Dürer, τοῦ Schoen, τοῦ Mengs, »τοῦ Rembrandt, τοῦ Bosch· ἐν τρι»σὶν ἑτέραις οὐκ ὀλιγώτερον εὐρείαις, πί»νακας ἀναμίγδην τοῦ Joanes, τοῦ »Carbajal, τοῦ Herrera, τοῦ Λουκᾶ »Ἰορδάνου, τοῦ Carducci, τοῦ Salvator «Rosa, τοῦ Menendez, τοῦ Cano, »τοῦ Ribera. Περιφέρεσαι ἐπὶ μίαν ὥ»ραν καὶ δὲν εἶδες τίποτε· ἡ πρώτη «ὥρα εἶναι μάχη· τ' ἀριστουργήματα »παλαίουσι διαφιλονεικοῦντα πάντα »τὴν ψυχήν σου· ἡ *Σύλληψις* τοῦ Μου»ρίλλου καλύπτει διὰ χειμάρρου φω-

»τὸς τὸ *Μαρτύριον* τοῦ ἁγίου Βαρθο-
»λομαίου τοῦ 'Ριβέρα· ὁ *ἅγιος Ἰάκωβος*
»τοῦ 'Ριβέρα καταθλίβει τὸν ἅγιον *Στέ*
»*φανον* τοῦ Joanes· ὁ *Κάρολος* ὁ *Κ'* τοῦ
»Τιτιανοῦ κεραυνοβολεῖ τὸν *Κόμητα*
»*Δοῦκα 'Ολιβαρὲς* τοῦ Βελασκουέζ· ὁ
«*Σπασμὸς τῆς Σικελίας* τοῦ 'Ραφαήλου
»ἀμαυροῖ ὅλους τοὺς περιστέροντας πί-
»νακας· οἱ *Μέθυσοι* τοῦ Βελασκουέζ τα-
»ράττουσι διά τινος ἀντανακλάσεως
»βακχικῆς χαρᾶς τὰ πρόσωπα τῶν γειτο-
»νικῶν ἁγίων καὶ προγκήπων· ὁ 'Ροῦβενς
»καταβάλλει τὸν Βὰν-Δῦκ, ὁ Παῦλος
»ὁ τῆς Βερόνης ὑπερνικᾷ τὸν Τιέπολον,
»ὁ Γόγιας φονεύει τὸν Μανδράτσον·
»ἀλλ' οἱ ἡττώμενοι ἀποζημιοῦνται ἐπὶ
»ἄλλων κατωτέρων, ἀλλαχοῦ δὲ ἐπιτί-
»θενται κατὰ τῶν νικητῶν· εἶναι μία ἅ-
»μιλλα θαυμάτων τῆς τέχνης, ἐν μέσῳ
»τῆς ὁποίας ἡ ψυχή σου ἀνήσυχος τρέ-
»μει ὡς φλὸξ ὑπὸ χιλίων πνοῶν τα-
»ρασσομένη, ἡ δὲ καρδία σου ἐκχέεται
»εἰς αἴσθημα ἐπάρσεως ἐπὶ τῇ ἰσχύϊ
»τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος.»

'Η ὁπλοθήκη εἶναι μία τῶν ὡ-
ραιοτέρων τοῦ κόσμου. «'Ολόκληρος στρα-
«τὸς ἱππέων κεκαλυμμένων ὑπὸ σιδήρου,
«κρατούντων τὸ ξίφος εἰς τὴν πυγμὴν,
«τὴν λόγχην εἰς τὴν δορατοθήκην, ἀστρα-
«πτόντων, φοβερῶν, ἐπιπίπτουσι κατὰ
«σοῦ ὡς λεγεὼν φασμάτων. Εἶναι στρα-
«τὸς αὐτοκρατόρων, βασιλέων, δουκῶν
«κεκλεισμένων ἐντὸς τῶν λαμπροτέρων
«ὁπλισμῶν ἐξελθόντων ἀπὸ τῆς χει-
«ρὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' ὧν ἐκ δέκα
«καὶ ὀκτὼ ὑπερμεγέθων παραθύρων ἐκ-
«χέεται χείμαρρος φωτὸς, ἀντανα-
«κλῶντος μαρυγίαν ἀστραπῶν, σπινθή-
«ρων καὶ χρωμάτων, ἀλλοιοῦσαν τὴν ὅ-
«ρασιν. Οἱ τοῖχοι εἰσὶν ἐπικεκαλυμ-
«μένοι ὑπὸ θωράκων, κρανῶν, τόξων, πυ-
«ροβόλων, ξιφῶν, δοράτων, ἱπποδρο-
«μικῶν λογχῶν, ἑτέρων τοιούτων γι-
«γαντιαίων ἐκτεινομένων ἀπὸ τοῦ ἐδά-
«φους μέχρι τοῦ θόλου, μεγίστων κον-
«τοτουφεκίων· ἀπὸ δὲ τοῦ θόλου κρέ-
«μανται σημαῖαι πάντων τῶν στρα-
«τῶν τοῦ κόσμου, τρόπαια τῆς Ναυ-
«πάκτου, τοῦ ἁγίου Κουϊντίνου, τοῦ
«πολέμου τῆς ἀνεξαρτησίας, τῶν πολέ-
«μων τῆς 'Αφρικῆς, τῆς Κούβας, τοῦ
«Μεξικοῦ· εἰς ὅλα τὰ μέρη ἀφθονία ἐν-
«δόξων σημαιῶν, ἐπιφανῶν ὅπλων,
«θαυμασίων τεχνιτῶν ἔργων, εἰκονο-
«γραφιῶν, παρασήμων, ἀθανάτων ὀνο-
«μάτων . . . οἱ ὁπλισμοὶ Φιλίππου τοῦ
«Β.', Καρόλου τοῦ Ε.', τοῦ 'Εμμανουὴλ
«Φιλιβέρτου, τοῦ Χριστοφόρου Κολόμ-
«βου. . . μεταξὺ τῶν ἱππικῶν ὁπλι-
«σμῶν, ἀγάλματα ἐνδεδυμένα φαντα-
«στικὰς στολὰς ἀμερικανῶν, ἀφρικα-
«νῶν, σινῶν, κεκοσμημένα διὰ πτερῶν
«καὶ κωδωνίσκων, μὲ τόξα καὶ φαρέ-
«τρας, φρικτὰ πολεμικὰ προσωπεῖα·
«μανδαρίνοι ἱματισμοὶ συνυφασμένοι
«χρυσῷ καὶ μετάξῃ. . . ἐπὶ τῶν τοί-
«χων οἱ ὁπλισμοὶ τοῦ Μαρκησί-
«ου τῆς Πεσκάρας, τοῦ ποιητοῦ
«Γαρτσιλάσου τῆς Βέγας, τοῦ Μαρ-
«κησίου τῆς Santa Cruz, τοῦ 'Ιωάν-
«νου Φριδερίκου τοῦ Μεγαλοψύχου,
«δουκὸς τῆς Σαξωνίας· μεταξὺ δὲ
«τούτων σημαῖαι ἀραβικαὶ, περσι-
«καὶ, μαυρούσιαι. 'Εν ταῖς ὑαλί-
«αις . . . τὸ ξίφος τοῦ Πρίγκηπος
«τοῦ Κονδὲ, τῆς 'Ισαβέλλας τῆς
«Καθολικῆς, Φιλίππου τοῦ Β.', τοῦ
«Φερδινάνδου Κόρτες, τοῦ Κόμη-
«τος Δουκὸς τοῦ 'Ολιβαρὲς, τοῦ 'Ιω-
«άννου τῆς Αὐστρίας, τοῦ Κονσάλβου
«τῆς Κορδούης, τοῦ Πιτσάρου, τοῦ Σὶδ,
«καὶ κατωτέρω τὸ κράνος τοῦ Βοαβὶλ,
«βασιλέως τῆς Γρενάδας, ἡ ἀσπὶς
«Φραγκίσκου τοῦ Α.', τὸ μαχικὸν θρα-
«νίον Καρόλου τοῦ Ε.' . . . ἐν μιᾷ
«γωνίᾳ . . . τρόπαιον τῶν 'Οθωμα-
«νικῶν στρατῶν, μικρὰ κράνη λιθο-
«κόλλητα, πτερνιστῆρες, ἐπίχρυσοι
«ἀναβολεῖς, περιλαίμια αἰχμαλώτων,
«ἐγχειρίδια, σπάθαι ἐν κολεοῖς ἐκ
«μεταξοπτίλου, μὲ χρυσᾶς στεφά-
«νας κεκεντημένας, μεμαργαριτω-
«μένας· ἐν ἑτέρᾳ ἀναθηματικοὶ στέ-
«φανοι, σταυροὶ καὶ περιδέραια γότθων
«ἡγεμόνων. . . ἀλλαχοῦ ὅρμοι ἐκ κο-
«χλιοκελύφων, ὀρειχάλκινοι καπνοσύ-

«ριγγες, ξύλινα ξόανα, καλάμινοι
«αὐλοὶ, κοσμήματα ἐκ ποδῶν ἐντόμων,
«πεπλώματα ἐκ φύλλων φοινίκης, φύλ-
«λα ἐπιγεγραμμένα, βέλη δεδηλητη-
«ριασμένα, πελέκεις δημίων, ἀπανταχοῦ
«δὲ ἐφίππια βασιλέων, ὁπλιτικὰ φά-
«ρη, πυρόφεις, ἱστορικὰ τύμπανα, μα-
«σχαλιστῆρες, ἐπιγραφαὶ, μνημεῖα καὶ
«εἰκόνες ὅλων τῶν ἐποχῶν καὶ ὅλων
«τῶν τόπων ἀπὸ τῶν καθόδων τῶν
«Γότθων μέχρι τῆς μάχης τῆς Τετου-
«ὰν, ἀπὸ τοῦ Μεξικοῦ ἄχρι τῆς Κί-
«νας· ἐμπορεῖον θησαυρῶν, ἀριστουργη-
«μάτων, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀποχωρεῖ
«τις συγκεκινημένος, τεθορυβημένος, ἀ-
«πηυδηκώς, ἵνα ἀναλάβῃ ὡς ἐξ ὀνεί-
«ρου, μὲ τὴν μνήμην κεκμηκυῖαν καὶ
«συγκεχυμένην.»

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον περιγράφει
καὶ τὸ ναυτικὸν Μουσεῖον, «ἔνθα αἰ-
«σθάνεταί τις βαθύτερον ἢ ἐν οἱῳδήποτε
«ἄλλῳ τόπῳ τὴν παρθενικὴν αὔραν τῆς
«ἀγρίας 'Αμερικῆς καὶ τὴν μυστηριώδη
«παρουσίαν τοῦ Κολόμβου.» Καὶ ἐδῶ
ἐν διαφόροις αἰθούσαις καὶ δωμάτια βλέ-
πει τις «εἰκόνας ταραττούσας τὴν καρ-
«δίαν, διότι δὲν εὑρίσκεταί τις ἐν
«Εὐρώπῃ οὔτε ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι,
«ἀλλὰ ἐν τῇ 'Αμερικῇ τοῦ δεκάτου
«πέμπτου. 'Υψηλὸν τρόπαιον ὅπλων
«ληφθέντων ἀπὸ τῶν ἐντοπίων τῶν ἀνα-
«καλυφθεισῶν γαιῶν, ἀσπίδες ἐκ θη-
«ρείων δερμάτων, καλάμινα ἀκόντια
«μὲ πτερωτὰς γλυφίδας, ξύλιναι σπά-
«θαι ἐντὸς λυγίνων θηκῶν, ἔχουσαι τὴν
«λαβὴν κεκοσμημένην διὰ μακρῶν καὶ
«βοστρυχωμένων τριχῶν, ρόπαλα, δόρατα,
«ὑπερμέγεθεις κορύναι, μεγάλα ξίφη ὁ-
«δοντωτὰ ὡς πρίων, μέγιστα σκῆπτρα,
«γιγαντιαῖαι φαρέτραι, ἱματισμοὶ ἐκ τρι-
«χῶν πίθηκος, φάσγανα βασιλέων καὶ
«δημίων, ὅπλα τῶν ἀγρίων τῆς Κού-
«βας, τοῦ Μεξικοῦ, τῆς νέας Καλη-
«δονίας, τῶν Καρολίνων, τῶν ἀπωτέρων
«νήσων τοῦ Εἰρηνικοῦ, μελανὰ, ἀλλό-
«κοτα, φρικώδη . . . ἐδῶ ἡ εἰκὼν τοῦ
«Κολόμβου, ἐκεῖ τοῦ Πιτσάρου, κατω-
«τέρω τοῦ Φερδινάνδου Κόρτες . . .
«Χάρτης τῆς 'Αμερικῆς τοῦ Gio-
«vanni de la Casa . . . ἐν τεμάχιον
«τοῦ δένδρου ὑφ' ὃ ἀνεπαύθη ὁ κα-
«κτητὴς τοῦ Μεξικοῦ ἐν τῇ περιφήμῳ
«notte triste . . . ἓν ἀγγεῖον κατεσκευ-
«ασμένον ἐκ τοῦ κορμοῦ τοῦ δένδρου,
«παρὰ τῷ ὁποίῳ ἀπεβίωσεν ὁ περικλεὴς
«θαλασσοπόρος Κοῦκ . . . ἀπομιμή-
«σεις διαφόρων πλοίων τῶν ἀγρίων . . .
«ἡ εἰκὼν τῶν τριῶν πλοίων τοῦ Κο-
«λόμβου Nina, Pinta e Santa Maria. . .
«τὰ μνημεῖα τῆς μάχης τοῦ Τραφαλ-
«γὰρ. . . ἕτερα ἔνδοξα μνημεῖα, στό-
«λοι λιβεονίδων, κελήτων, φρεγατῶν,
«πλοίων ὅλων τῶν θαλασσῶν καὶ ὅ-
«λων τῶν αἰώνων, ἐξωπλισμένων, ση-
«μαιοστολίστων, ἐρωδιασμένων, ὡς ἂν
«μὴ περιεμένον ἦτον ἄνεμον ὅπως ἀνα-
«χωρήσωσι καὶ διασπαρῶσιν εἰς τὸν
«κόσμον . . . πλῆθος ναυτικῶν μηχα-
«νῶν, ἐργαλείων, ὅπλων, ζωγραφιῶν πα-
«ριστανουσῶν ὅλας τὰς ναυτικὰς ἐπιχει-
«ρήσεις τοῦ ἱσπανικοῦ λαοῦ. 'Εξερχό-
«μενός τις ἐκ τοῦ ναυτικοῦ μουσείου,
«νομίζει ὅτι ἐπανέρχεται ἐκ τινος περιο-
«δείας πέριξ τοῦ κόσμου· πόσον τις ἔζη-
«σε κατὰ τὴν διάρκειαν ἐκείνην τῶν ὀ-
«λίγων ὡρῶν!»

'Ηθελήσαμεν νὰ μεταφέρωμεν ἐνταῦθα
τὰ τεμάχιαταῦτα, ἂν καὶ ἡ μετάφρασις
ἀνταποκρίνηται δυσκόλως πρὸς τὸ πρω-
τότυπον, ἵνα δώσωμεν δεῖγμά τι τῆς ζω-
ηρότητος, τῆς γλαφυρότητος καὶ τῆς χά-
ριτος τοῦ ὕφους τοῦ συγγραφέως, ὅστις
δὲν εἶναι μόνον τοιοῦτος, ἀλλὰ καὶ πλή-
ρης αἰσθαντικότητος καὶ περιπαθείας.
'Ενθυμεῖται συχνάκις τὴν πατρίδα του,
τὴν μητέρα του—ἐνθουσιᾷ καὶ ἀ-
φαρπάζεται ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν ἀριστουρ-
γημάτων τῆς τέχνης, τῶν καλλονῶν
καὶ τῶν δραμάτων τῆς φύσεως καὶ
τῶν μνημείων τοῦ μεγαλείου τοῦ ἔθνους
—συγκινεῖται καὶ ἀναφλέγεται ἐπὶ
τῇ ὡραιότητι καὶ τῇ χάριτι τῶν γυναι-
κῶν, λυπεῖται ὅταν ἀφίνῃ νέους φίλους,
νέας γνωριμίας, νέους τόπους. Δι-
αβαίνων τὸ στενὸν τῆς Γιβραλτάρης γρά-
φει πρὸς τὴν μητέρα του . . . «Εἶμαι

»ἐντὸς τοῦ πλοίου Guadaira—ἔχων »πρὸς τὰ νότα τὸν Ὠκεανὸν, καὶ »ἀπέναντι τὴν Μεσόγειον, ἀριστερόθεν »τὴν Εὐρώπην καὶ δεξιόθεν τὴν Ἀ»φρικήν. Βλέπω ἐκεῖθεν τὴν κορυφὴν »τῆς Ταρίφας καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ τὰ »ὄρη τῆς ἀφρικανικῆς ἀκτῆς· συγκεχυ»μένως πως, ὡς τεφρὸν νέφος, βλέπω »τὴν Τσέουταν· βλέπω περαιτέρω, ὡς »λευκὴν κηλῖδα, τὴν Τέγγιδα, καὶ κατ' »εὐθεῖαν τοῦ πλοίου τὸν σκόπελον τῆς Γι»βραλτάρης· ἡ θάλασσα εἶναι ἤρεμος ὡς »λίμνη καὶ ὁ οὐρανὸς ῥοδόχρους καὶ χρυσο»λαμπής.—Τὸ πᾶν εἶναι σῖθριον, ὡ»ραῖον καὶ μεγαλοπρεπὲς, ἐγὼ δὲ αἰσθά»νομαι ἐν τῷ νῷ ἀνεξήγητόν τινα καὶ »γλυκυτάτην σύγχυσιν μεγάλων ἰδεῶν, »αἵτινες, ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξωτερι»κευθῶσι διὰ λόγων, φαίνεταί μοι ὅτι »ἤθελον καταλήξει εἰς χαρμόσυνον δέη»σιν ἀρχομένην καὶ περατουμένην »διὰ τοῦ ὀνόματός σου». Καὶ ἀλλαχοῦ· »τί πράττει ἡ μήτηρ μου τὴν στιγμὴν »ταύτην. ! Ἂν ἦτο ἐδώ! » Παρατηρῶν τὰ ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τῆς Burgos ἀριστουργήματα, τὰ πλεῖστα ἐξελθόντα ἐκ τῶν χειρῶν τῶν μεγαλητέρων καλλιτεχνῶν, λέγει· «Ἐδοκίμασα κα«τὰ πρώτην φορὰν καὶ καθ' ὅλην αὐτοῦ «τὴν ἰσχὺν τὸ αἴσθημα τῆς εὐγνωμο«σύνης, ἣν ὀφείλομεν εἰς τοὺς μεγάλους «τεχνίτας τοὺς ἀποκαταστήσαντας σε«βαστὸν καὶ ἀγαπητὸν εἰς τὸν κό«σμον τὸ ὄνομα τῆς Ἰταλίας· ἐννόησα «κατὰ πρώτην φορὰν ὅτι δὲν εἶναι οὗ«τοι μόνον λαμπρυντῆρες, ἀλλ' εὐερ«γέται τῆς πατρίδος των . . . καὶ αὐ«τῶν τῶν ἀμοίρων τοῦ αἰσθήματος «τοῦ ὡραίου . . . διότι τοὐλάχιστον «χαίρει εἰς τὰ ἐνδόμυχα τῆς ψυχῆς του, «ὅταν τις, ἔστω καὶ ἱεροσκευοφύλαξ, «τῷ ὑπομειδιᾷ λέγοντι· ἐγεννήθην ἐν «Ἰταλίᾳ» Περιγράφων δὲ τὴν πόλιν τῶν τῶν Γαδείρων, προσθέτει « καὶ μετὰ «ταῦτα ἐσκιαγράφησα εἰκόνιόν τι γυναι«κὸς, εἶτα δὲ ἔκλεισα τοὺς ὀφθαλμοὺς, «καὶ ὠνειρεύθην τὴν Ἰταλίαν». Μετὰ τριῶν μηνῶν διαμονὴν ἐν Μαδρίτῃ, ἦλθεν ἡ ἡμέρα τῆς ἀναχωρήσεως· ἀλλὰ ἐκπλήττεται πῶς παρῆλθον τοσοῦτον ταχέως, πῶς θ' ἀποχωρισθῇ τῶν γνωρίμων του. «Τρεῖς μῆνες» ἀνακράζει» παρῆλθον «ἤδη τρεῖς μῆνες ; δὲν ὑπῆρξεν ὄνειρον ; «Καὶ ὅμως ναὶ, εἶναι ταὐτὸ ὡς νὰ «ὠνειρεύθην ! Δὲν θὰ ἴδω ἴσως πλέον «τὴν καλήν μου οἰκοδεσποιναν, πλέον τὸ κορίδιον τοῦ κ. Σααβέδρα, πλέον «τὸ γλυκὺ καὶ γαλήνιον πρόσωπον τοῦ «Γουέρρα, πλέον τοὺς φίλους τοῦ καφφε«νείου Fornos, πλέον, πλέον ! Γινώσκω «ὅτι δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ ἐπιστρέψω ! Καὶ «λοιπὸν . . . ὑγιαίνετε, φίλοι ! ὑγίαινε, «Μαδρίτη ! ὑγίαινε μικρόν μου δωμά«τιον τοῦ δρόμου τῆς Ἀλδονάσης !— «Μοὶ φαίνεται ὅτι τὴν στιγμὴν ταύτην «σπαράσσεται μία ἶς τῆς καρδίας μου, «καὶ αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην νὰ κρύψω «τὸ πρόσωπόν μου.»

Ἐνταῦθα τερματίζομεν τὴν διατριβὴν ταύτην χωρὶς νὰ ποιήσωμεν λόγον οὔτε περὶ τοῦ Ἐσκουριὰλ, οὔτε περὶ τῆς Ἀλάμβρας, οὔτε περὶ ἄλλων τῆς Ἱσπανίας ἀξιοπεριέργων, ἅπερ διηγεῖται καὶ διαγράφει θαυμασίως ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς, διότι, ὡς εἴπομεν, ἠθελήσαμεν μονον νὰ ποιήσωμεν γνωστὸν αὐτὸν, οὐχὶ δὲ καὶ νὰ περιγράψωμεν τὴν Ἱσπανίαν, ἥτις ἄλλως τε εἶναι εἰς πάντας κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον γνωστή.

Κ. Μ.

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ

ΤΗΣ ΗΛΕΥΘΕΡΩΜΕΝΗΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ

ΥΠΟ Ι. ΤΥΠΑΛΔΟΥ

Ἐὰν ἡ ἀδελφὴ Κεφαλληνία δικαίως σεμνύνεται ἅτε γεννήσασα ἕνα τῶν ἐπιφανεστάτων τῆς νέας Ἑλλάδος ποιητῶν, τὸν Ἰούλιον Τυπάλδον, ἡ Ζάκυνθος πρὸ πολλοῦ ἐπολιτογράφησεν αὐτὸν ἐν τινι βίβλῳ, ἐπισημοτέρᾳ καὶ πανδημοτέρᾳ παντὸς δημοτολογίου—ἐν τῇ καρδίᾳ της. Πράγματι οὐκ ὀλίγα πρὸς τοῦτο ἡ ἰδιαιτέρα ἡμῶν πατρὶς κέκτηται δικαιώματα, καθότι τὰ πλεῖστα τῶν μελιστ·γῶν τοῦ ποιητοῦ καλλιτεχνημάτων ἐν Ζακύνθῳ ἐγεννήθησαν,—ἀνεδέξαντο δ' αὐτὰ, ὡς ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ τῆς ἀνθοστεφοῦς ταύτης φύσεως, ὁ γελόεις ἡμῶν αἰθὴρ, ἡ μυροβόλος ἡμῶν αὔρα. Ἐν Ζακύνθῳ ὁ Ἰούλιος Τυπάλδος ἐπὶ πλεῖστα ἔτη ἐνήσκησε τὸ ὕψιστον τῶν δημοσίων ἐπαγγελμάτων· ἐν Ζακύνθῳ συνεζεύχθη χαριτόβρυτον καὶ εὐφυεστάτην ἡμῶν συμπολίτιδα· ἐν Ζακύνθῳ πολλάκις ἴσως ἀνεπόλησε δακρύων τὸ παρελθὸν, προεσχεδίασεν ἢ ὠνειρεύθη τὸ μέλλον. Ἅπαντες ἡμεῖς μετὰ παλμῶν μυχίας συγκινήσεως ἐνθυμούμεθα αὐτὸν κρατοῦντα διὰ στιβαρᾶς καὶ ἀδεκάστου χειρὸς τὴν πλάστιγγα τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἐκπλήσσοντα τοὺς πάντας διὰ τῆς λεπτότητος καὶ εὐθύτητ ς τῆς κρίσεώς του, διὰ τῆς εὐρύτητος καὶ ἐμβριθείας τῶν γνώσεών του, διὰ τῆς ἀξιοπρεπείας καὶ ἀκεραιότητος τοῦ χαρακτῆρός του· ἐνθυμούμεθα δὲ πάλιν αὐτὸν ἀποβάλλοντα ἐν τῇ ἀβιάστῳ μετ' ἐκλεκτῶν φίλων οἰκειότητι ἢ ·ν τῇ ἀφρόντιδι τῆς μελέτης καὶ τῆς ἐμπνεύσεως μονώσει τὴν σοβαρὰν τῆς θέμιδος τήβεννον, θέλγοντα τοὺς μετ' αὐτοῦ διαλεγομένους διὰ τῆς ἀείποτε ἐπαγωγοῦ ἅμα δὲ καὶ διδακτικῆς ὁμιλίας του, ἢ ἐκζητοῦντα ἐν τῇ ἡδύτητι τοῦ στίχου βραχεῖαν ἀνάπαυλαν καὶ οἱονεὶ ἀμοιβὴν τῶν ἐντίμων τῆς ἡμέρας μόχθων. Δικαίως ἄρα ἡμεῖς οἱ Ζακύνθιοι ἰδιαζόντως συγκινούμεθα ἐπὶ πάσῃ νέᾳ τῆς φαντασίας· του ἐκλάμψει, χαίρομεν ἐπὶ πάσῃ νέᾳ αὐτοῦ ἐπιτυχίᾳ· τοιαῦτα δὲ αἰσθήματα εἰς ἡμᾶς ἐπήγαγεν ἡ ἐν τῷ σπουδαιοτάτῳ τῆς πρωτευούσης περιοδικῷ «ὁ Παρνασσὸς» ἔκδοσις τοῦ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου ποιητοῦ μεταγλωττισθέντος τρίτου ἄσματος τῆς *Ἠλευθερωμένης Ἱερουσαλὴμ* τοῦ Τάσσου.

Ὁ Κ. Τυπάλδος, καίπερ λίαν ἐντριβὴς περὶ τὴν καθόλου γραμματολογίαν, θεωρεῖται ὡς εἷς τὰ μάλιστα τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν εἰδότων Ἑλλήνων. Ἀνατραφεὶς ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου μεγάλης ἀπολαύει φήμης, συγγενὴς πολλῶν ἐγκρίτων ἰταλικῶν οἰκογενειῶν, φίλος ἐπιστήθιος πλείστων ἐκ τῶν τὰ πρῶτα ἐν τοῖς γράμμασι καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ φερόντων Ἰταλῶν, ἐκ τῆς μελέτης δὲ τῶν συγγραφέων τῆς εὐδαίμονος ἐκείνης χώρας ἀρυσθεὶς τὸ ἐπίχαρι καὶ ἔντεχνον τῆς πλαστικῆς τῶν ἐμπνεύσεών του περιβολῆς, ὁ Κ. Τυπάλδος ἠγάπησε τὴν πατρίδα τοῦ Δάντου μετ' ἰδιάζοντος φίλτρου, ἐν ταύτῃ δὲ ἀπεφάσισε νὰ διανύσῃ τὸν ὑπολειπόμενον αὐτῷ βίον. Πλὴν ἂν τοῦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐναργῶς ἐξηγῇ διατί, προτιθέμενος νὰ πλουτίσῃ διὰ τῆς μεταφράσεως ξένου τινος ἀριστουργήματος τὴν νεαρὰν ἡμῶν φιλολογίαν, ὁ Κ. Τυπάλδος ἐξελέξατο τὴν *Ἠλευθερωμένην Ἱερουσαλὴμ* μᾶλλον τοῦ *Ἀπολεσθέντος Παραδείσου* ἢ τῆς *Μεσσιάδος*, δὲν ἐξηγεῖ ἀφ' ἑτέρου διατί παντὸς ἄλλου ἰταλοῦ ποιητοῦ προὐτίμησε τὸν Τάσσον, καίπερ οὐ πρὸ πολλοῦ μεταφρασθέντα ὑπ' ἀνδρὸς, πανελληνίου φήμης ἀπολαύοντος, τοῦ Κ. Α. Ρ. Ῥαγκαβῆ. Τὸ καθ' ἡμᾶς, φρονοῦμεν ὅτι οὐχὶ ἁπλῆ συγκυρία ἤγαγε τὸν Κ. Τυπάλδον εἰς τὴν μετάφρασιν ταύτην, ἀλλὰ κρύφιον ψυχολογικὸν, μᾶλλον ἢ καλλιλογικὸν, ἐλατήριον, ἔμφυτος τοῦ ποιητοῦ ῥοπὴ, ὑπολανθάνουσά τις συγγένεια μεταξὺ τῆς αἰσθητικῆς ἰδιοσυγκρασίας τοῦ μεταφράζοντος καὶ τῆς τοῦ μεταφραζομένου.

Δὲν προτιθέμεθα βεβαίως ἐνταῦθα ν' ἀναλύσωμεν τὴν μεγαλώνυμον τοῦ Τάσσου ἐποιοιίαν· οὔτε τὰ ὅρια τῆς διατριβῆς ταύτης, οὔτε αἱ πάντως ἀσθενεῖς ἡμῶν δυνάμεις ἐπιτρέπουσιν ἡμῖν τὸ τοιοῦτον. Ἄλλως τε τίς δὲν γινώσκει τὴν Ἰλιάδα ἐκείνην τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐν ᾗ ἄλλοι Ἀγαμέμνονες καὶ ἄλλοι Ἀχιλλεῖς ἀπέρχονται, οὐχὶ ὅπως ἁρπάσωσιν ἀπὸ τῶν χειρῶν ἀσιανοῦ τινος

καλλωπιστοῦ τὴν πλανηθεῖσαν αὐτῶν συμπολίτιδα, ἀλλ' ὅπως ἀνακτήσωσι τῆς πίστεως αὐτῶν τὸ ὁρμητήριον, τὴν κοινὴν τῶν καρδιῶν των πατρίδα, τῆς νέας δημιουργίας τὸ λίκνον; Βεβαίως ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ ἐπικῇ τῶν νεωτέρων χρόνων μεγαλογραφίᾳ προέχουσιν ἐκφανέστερον αἱ εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποιήσεως ζητούμεναι ἰδιότητες· μεγαλεῖον τῆς ὑποθέσεως, εἰδωλοποίησις τῶν πρωταγωνιστούντων προσώπων, γοργότης καὶ ὁμοιαλήθεια ἐν τῇ δράσει, ἐπὶ πᾶσι δὲ ὁ ὀργανικὸς ἐκεῖνος κρῖκος, τὸ ἑνιαῖον καὶ ἀδιάρρηκτον, ἀνὰ μέσον τοσούτων ἐπεισοδίων, τῆς ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ποιήματος μέχρι τέλους αὐτοῦ διηκούσης ἰδέας. Οὐχ ἧττον παρὰ τῇ ὅλως κλασικῇ καὶ ἀπταίστῳ ταύτῃ τῆς ἰταλικῆς ἐποποιίας διασκευῇ, ὁ μετ' ἐπιστασίας διερευνῶν τοῦ ποιητοῦ τὸ πνεῦμα, εὐκόλως κατανοεῖ λυρικήν τινα πνοὴν διαρρέουσαν, οὕτως εἰπεῖν, ἀπὸ τῆς βάσεως μέχρι τῆς κορυφῆς τὸ τεράστιον ἐκεῖνο τῆς φαντασίας οἰκοδόμημα, προκαλοῦσαν πολλάκις μειδίαμα ἀνθρωπίνης ἀγαλλιάσεως ἢ στόνον ἀνθρωπίνου ὀδύνης ἐπὶ τῶν χειλέων τῶν δίκην στίφους τιτάνων, παρελαυνουσῶν ἐκείνων ὑπερανθρώπων μορφῶν, ἐξεγείρουσαν πάθη ἐγκόσμια ἐν ταῖς καρδίαις ἐκείναις, ἃς ἡ θρησκεία ἐνόμιζεν ἀποκλειστικὸν αὐτῆς κτῆμα. Δὲν συμμεριζόμεθα βεβαίως τὴν γνώμην ἑνὸς τῶν ἐπιφανεστάτων γάλλων κριτικῶν τῆς σημερινῆς ἐποχῆς, τοῦ K. Émile Montégut, θελήσαντος ἐν τῇ *Revue des Deux Mondes* νὰ θεωρήσῃ τοὺς ἥρωας τοῦ Τάσσου οὐχὶ διὰ τοῦ τηλεσκοπίου, δι' οὗ πρὸς ἡμᾶς πειρώμεθα νὰ προσεγγίσωμεν τοὺς ἀστέρας, ἀλλὰ διὰ τοῦ μικροσκοπίου, δι' οὗ ἐξετάζομεν τὰ πέταλα τῶν φυτῶν ἢ τὰ μέλη τῶν ἐντόμων, οὕτω δὲ ὑποβιβάσαντος μέχρις ἐριζόντων πυγμαίων τὴν πελώριον τῶν γιγαντομάχων ἐκείνων ἀναβολήν. Πόρρω ἀπέχομεν, τὸ ἐπαναλαμβάνομεν, τῆς λίαν ἐσπευσμένης, ἵνα μή τι χεῖρον εἴπωμεν, ἐτυμηγορίας, ἣν κατὰ τοῦ Τάσσου ἐξήνεγκεν ὁ σοφὸς Γαλάτης· ἡμεῖς φρονοῦμεν μάλιστα ὅτι τὸ ἰδιαίτερον τοῦτο τοῦ Τάσσου γνώρισμα, ὁ ψυχολογικὸς οὗτος τύπος, ὁ ἐπὶ πάσης αὐτοῦ συγγραφῆς κεχαραγμένος. ἀναγκαία ἀπόρροια τῆς φυσικῆς αὐτοῦ διαθέσεως καὶ τοῦ πολυκυμάντου βίου του, ἀποτελεῖ ἐν τῇ μεγάλῃ αὐτοῦ ἐποποιΐᾳ τὴν ἐναρμόνιον σκιάν, ἥτις ἀντὶ νὰ καταστρέψῃ τὴν ἑνότητα, ἀντὶ νὰ σκοτίσῃ τὴν λαμπηδόνα τῶν μεταρσίων ἐκείνων ὁμοιωμάτων, συμπληροῖ καὶ τελεσιουργεῖ τὴν ἰδεώδη ἅμα δὲ καὶ καλλιτεχνικὴν αὐτῶν παράστασιν. Ἴσως διὰ τοῦτο ἡ σεμνοπρεπὴς τοῦ Ταγκρέδη καὶ ἡ σφριγῶσα τοῦ 'Ρινάλδου μορφὴ ἐμποιοῦσιν ἡμῖν φίλτρον μᾶλλον ἢ δέος, τὰ δὲ κατορθώματα αὐτῶν ζωηρὰν ἀγαλλίασιν μᾶλλον ἢ εὐλαβῆ κατάπληξιν· ἴσως χαίρομεν ὁρῶντες τοὺς ἡμιθέους ἐκείνους ἀντιμετωπίζοντας εὐθαρσῶς τὰς φανατιώσας τῶν βαρβάρων ὁρδὰς, κατισχύοντας παντὸς ὑλικοῦ προσκόμματος, πλὴν νικωμένους ὑπὸ τοῦ ἔρωτος· ἴσως, ἀντὶ νὰ αἰσθανθῶμεν ἡμᾶς αὐτοὺς καταβαλλομένους ὑπὸ τὸ ἄχθος τοῦ μεγαλείου των, παρηγορούμεθα ἀναλογιζόμενοι ὅτι καὶ ἐκεῖνοι, ἄνθρωποι ὡς καὶ ἡμεῖς, καίπερ τεθωρακισμένοι ὑπὸ τῆς ἀκραδάντου αὐτῶν πίστεως καὶ τῆς σιδηρᾶς αὐτῶν πανοπλίας ἔναντι πάσης ἀνάνδρου ἀποπλανήσεως καὶ παντὸς ἐχθρικοῦ τολμήματος, ἐφάνησαν οὐχ ἧττον ἐνίοτε ἄτολμοι καὶ περιδεεῖς ἀπέναντι δύο ὡραίων ὀφθαλμῶν καὶ ἑνὸς περιπαθοῦς στεναγμοῦ οὐχὶ σπανίως ἐκπεμπομένου ἀπὸ τοῦ στόματος χαριέσσης τινὸς τοῦ Χριστοῦ πολεμίας.

Ὁ εὐπαθὴς, ἐνίοτε δὲ καὶ ὑπερόριος οὗτος λυρισμὸς, ὀφείλει ἐξ ἀνάγκης νὰ μετριάζῃ ἐν τῇ *Ἠλευθερωμένῃ Ἱερουσαλὴμ* τὴν δύσκαμπτον τραχύτητα διαγραφῶν τινων, νὰ φαιδρύνῃ τὴν στυγνὴν διαχρώσεών τινων ἀμαυρότητα. Βεβαίως ἡ μεμακρυσμένη ἀπήχησις ἐρωτικοῦ γόου δὲν ἀρκεῖ ἐν τῇ ἐποποιΐᾳ τοῦ Τάσσου ν' ἀναχαιτίσῃ τὴν ὁρμὴν τῆς ἐπερχομένης καταιγίδος, οὔτε τὸ δάκρυ ἀπεγνωσμένου φίλτρου νὰ σβέσῃ τὰς φλόγας τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἐρημώσεως· οὐχ ἧττον τὰ ἁβρὰ ταῦτα τεκμήρια ἠπιωτέρων αἰσθημάτων, ὅμοια πρὸς τὴν σελήνην τοῦ Moore, ἥτις καταυγάζει τὴν θύελλαν, ἣν ἀδυνατεῖ νὰ κατευνάσῃ (*), ἐπιχέουσι πραύγελων, καίπερ φευγαλέαν ἀκτῖνα, ἐν τῇ ἐρεβώδει σκοτίᾳ, ἐν ᾗ ἀνακυκῶνται τὰ στοιχεῖα τοῦ ὀλέθρου, ἢ ἐν τῇ σκυθρωπῇ νηνεμίᾳ, ἐν ᾗ κυοφοροῦνται αἱ τύχαι τῆς Χριστιανωσύνης.

Τοιοῦτον ποιητὴν ὤφειλε νὰ ἐκλέξῃ, πρὸς τοιοῦτον νὰ αἰσθανθῇ ἑαυτὴν ἀκουσίως ἑλκομένην, ἡ εὐπαθὴς καὶ κατ' ἐξοχὴν λυρικὴ τοῦ Τυπάλδου μοῦσα. Πᾶς ἔστω καὶ ἅπαξ ἐντρυφήσας ἐν τῇ ἀναγνώσει τῶν ἐρατεινῶν τῆς μούσης ταύτης μελῳδημάτων, διέγνω βεβαίως τὸ αὐτοφυὲς καὶ ἀνεπίπλαστον ἐκεῖνο πάθος, τρυφερὸν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ γαλήνιον, εἰς οὗ τὸ ἐκμαγεῖον διεμορφώθησαν οἱ μεστοὶ κάλλους καὶ ἁρμονίας ἐκεῖνοι στίχοι· ἔτι δὲ καὶ ὅταν τοῦ ποιητοῦ οἱ δάκτυλοι ἐντείνωσιν τὴν λύραν εἰς θούριον ἢ φιλοσοφικὴν σχεδὸν μεγαληγορίαν, ἡ μελίφθογγος ἐκείνη χορδὴ, ἡ ἀφιερωμένη εἰς τὴν φύσιν, εἰς τὸν ἔρωτα, εἰς τὰ γλυκύτερα τῆς καρδίας φίλτρα, δὲν παύεται τὴν τακερὰν αὐτῆς μολπὴν ἀναδίδουσα. Καὶ αὐτὸ τὸ εἰδεχθὲς τοῦ Θανάτου ἴνδαλμα δὲν παρίσταται ἐν τῇ ποιήσει τοῦ Τυπάλδου περιβεβλημένον ὅλον αὐτοῦ τὸ φοβερὸν μεγαλεῖον· τὴν στυγνὴν εἰκόνα περιβάλλει πλαίσιον μυροβόλων ἀνθέων καὶ διαυγῶν ὑδάτων, πρὸς δὲ τὸν καταχθόνιον αὐτοῦ ζόφον ἀντιπαρατάσσονται αἱ ἀκτῖνες τῆς διαγελώσης νεότητος. Ὁ ὠμὸς ἡγεμὼν τῆς Ἀσίας τοξεύει ἐκ τῶν ἐξηγριωμένων ὀφθαλμῶν κεραυνοὺς ὀργῆς καὶ ἀγανακτήσεως· ἓν μόνον νεῦμά του ἀρκεῖ ὅπως τὸ αἷμα ποταμηδὸν ῥεύσῃ, ὅπως κεφαλαὶ ἐπὶ κεφαλῶν σωρευθῶσι· καὶ ὅμως πλησίον τοῦ δαίμονος τούτου τῆς σφαγῆς καὶ τοῦ ὀλέθρου διαλάμπει, ὡς ἀκτὶς σελήνης, ἡ μυριοθέλγητρος βασίλισσα, σκεδάζουσα πρὸς στιγμὴν διὰ τοῦ γλυκεροῦ αὐτῆς μειδιάματος τὴν ἐπὶ τῆς ὅλης εἰκόνος βαθμηδὸν ἐνσκήπτουσαν σκοτίαν καὶ φρίκην.

Μή τις νομίσῃ ὅμως ὅτι ἡ ῥεμβώδης καὶ φίλερως αὕτη αἰθρία, ἡ χαρακτηρίζουσα τὴν ποίησιν τοῦ K. Τυπάλδου, ὅτι τὸ ἀνειμένον ἅμα δὲ καὶ ἔντεχνον τοῦ ὕφους καὶ τῆς στιχουργίας του, προβαίνουσι μέχρι διατεθρυμμένης καὶ μικρολόγου αἰσθηματικότητος. Ἀληθές μέν ἐστιν ὅτι ὁ ἔρως, ἀλλ' ὁ ἔρως ἐν τῇ ὑψηλοτέρᾳ αὐτοῦ ἐκφάνσει, ὑπαγορεύει εἰς τὸν ποιητὴν ἐξαίσια καλλιτεχνήματα· πλὴν πολλάκις ἡ φωνή του νευροῦται, χωρὶς ποτὲ ν' ἀποβάλῃ τὴν συμφυῆ αὐτῇ γλυκύτητα, ὁ στίχος του ἀναθρώσκει γοργότερος, καίπερ ἐξίσου ἐπίχαρις καὶ ῥέων, πνεῦμα δὲ λάβρον καὶ θερμουργὸν, ὁ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρως, περιρρέει τὴν λυρικὴν αὐτοῦ ἔκχυσιν. Ὁ K. Τυπάλδος ἐμελέτησεν ἐμβριθῶς τοὺς μεγάλους ποιητὰς ἐν γένει καὶ ἰδίως τοὺς ἰταλούς· οὐχ ἧττον ἡ ἔμπνευσίς του εἶναι γνησίως ἑλληνικὴ, ἑλληνικὸς ὁ χαρακτὴρ τῆς ποιήσεώς του, ἑλληνικὴ ἡ ἀφελὴς καὶ πολλάκις, παρὰ τῇ γνησιωτέρᾳ ὑποκειμενικότητι, κλασικὴ χάρις τῶν εἰκόνων καὶ ἰδεῶν του. Ἡ ποίησις τοῦ K. Τυπάλδου ὁμοιάζει πρὸς ἐαρινὴν νύκτα τῆς Ἑλλάδος, γαλήνιον καὶ σεληνοφεγγῆ, καθ' ἣν ζέφυρος φιλοπαίγμων ὑποκλέπτει τὰ ἀρώματα τῶν ἀνθέων ὅπως μυροβολήσῃ τὰς πτέρυγάς του, καθ' ἣν ῥύαξ μινυρίζων ἀμιλλᾶται πρὸς τὴν πόρρωθεν μελῳδοῦσαν ἀηδόνα. Καὶ δυνατὸν μὲν ἐν τῷ μέσῳ τῆς σιγῆς ταύτης καὶ ἁρμονίας νὰ βροντήσῃ αἴφνης τὸ πυροβόλον, καὶ ν' ἀκουσθῶσι φωναὶ ἀρρενωποὶ καλοῦσαι εἰς ἐλευθερίαν καὶ πόλεμον· πλὴν οἱ θούριοι οὗτοι φθόγγοι δὲν σκοτίζουσι τὴν εὐδίαν τῆς νυ-

(*) Like the moon on a troubled sea,
Brightening the storm it cannot calm.

κτὸς ἐκείνης, δὲν σιγάζουσι τὰς μελῳδίας της, ἀλλὰ μετ' αὐτῶν συμφυρόμενοι καὶ συγκιρνώμενοι ἀποτελοῦσι μίαν μόνην φωνὴν, μίαν μόνην συναυλίαν, εἰκονίζουσαν ἐν τῇ ποικιλίᾳ τῶν ἤχων της πάντα τὰ εὐγενέστερα καὶ ἱερώτερα τῆς ψυχῆς φίλτρα καὶ αἰσθήματα.

Τοιοῦτος ὢν, ὁ Κ. Τυπάλδος ἐπεχείρησε τὴν μεταγλώττισιν εἰς στίχους δεκαπεντασυλλάβους τῆς ἐποποιΐας τοῦ Τάσσου. Μετὰ τῆς ἀπταίστου ἐκείνης καλαισθησίας, ἥτις διακρίνει τὸν ἀληθῆ καλλιτέχνην, ὁ ἕλλην ποιητὴς ἀπεσκοράκισε τὸ ἰταλικὸν ὀκτάστιχον, ὅπερ καὶ αὐτὴ ἡ δημιουργὸς τοῦ Σολωμοῦ φαντασία δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμπολιτεύσῃ ἐν τῇ νεοελληνικῇ γραμματολογίᾳ, ἀσπασθεὶς τὸν στίχον ἐκεῖνον, τὸν κατ' ἐξοχὴν ἀφηγηματικὸν καὶ λογοπλαστικὸν, τὸν ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ καὶ διασκευῆς περιλαμβάνοντα ἐν ἑκάστῳ διστίχῳ πλήρη καὶ ἀρτίαν τὴν ἰδέαν, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀπηλλαγμένον τῶν κακοτέχνων ἐκείνων στιχηρῶν διασκελισμῶν, ὧν, παρὰ τὴν γνώμην πολλῶν ἐγκρίτων Ἰταλῶν, οὐδέποτε ἠδυνήθημεν νὰ νοήσωμεν τὴν λανθάνουσαν ἁρμονίαν. Ἄλλως τε, πόσον πρόσφορος ἐλέγχεται ὁ στίχος οὗτος, τὸ ποιητικὸν τοῦτο γνώρισμα τοῦ ἑλληνικοῦ μεσαιῶνος, πρὸς ἀφήγησιν τῶν ἐπιφανεστέρων τοῦ μεσαιῶνος κατορθωμάτων! Πόσον προσφυέστερον καὶ συμφωνότερον πρὸς τὴν φύσιν αὐτοῦ καὶ ἀγωγὴν ἐξωτερικεύει ὁ σταυροφόρος τὰς ἐννοίας αὐτοῦ καὶ τὰ αἰσθήματα ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ, τῷ διὰ τοῦ μεγαλοπρεποῦς αὐτοῦ ῥυθμοῦ πλαστικώτατα εἰκονίζοντι τὴν σεμνότητα τῶν μεγαλουργῶν ἐκείνων χαρακτήρων, τῷ μιμουμένῳ σχεδὸν τὴν παρέλασιν τῶν στρατευμάτων, τὸν εὔμετρον βηματισμὸν τῶν χριστεπωνύμων πολεμάρχων! Ἀλλὰ καὶ οὗτος ὁ στίχος ὑπὸ τὸν κάλαμον τοῦ Κ. Τυπάλδου προσκτᾶται νέα κάλλη, νέα θέλγητρα. Ἑλληνικὸς πάντοτε καὶ ἀπερίτεχνος, οὐδὲν ἀποβάλλει ἐν τῇ μεταφράσει τοῦ διαπρεποῦς ποιητοῦ τοῦ ἰδιάζοντος αὐτῷ χαρακτῆρος, μόνον προσλαμβάνων, ἀντὶ τῆς ὀπωσοῦν μονοχόρδου αὐτοῦ ἁρμονίας, τὸν εὔχρουν ἐκεῖνον μελισμὸν, ὃν τοσοῦτον ἐξαίρουσιν οἱ ἰταλοὶ γραμματολόγοι, καὶ ἐπὶ τῇ ἐλλείψει τοῦ ὁποίου τοσάκις ἐμέμφθησαν αὐτὸν τὸν Τάσσον. Ὁ ἑλληνικὸς αἰθὴρ διαγελᾷ ἐνοπτριζόμενος εἰς τὸ διαυγὲς καὶ εὕρουν νᾶμα, ἐν ᾧ ὁ Κ. Τυπάλδος ἀνεβάπτισε τὴν μεγάλην ἰταλικὴν ἐποποιΐαν· οὐχ ἧττον πνοὴ, ἐκ τῶν φλωρεντινῶν κλιτύων ὁρμωμένη, ρυτιδοῖ ἐνιότε τὸ διαφανὲς ἐκεῖνο ῥεῖθρον, χωρὶς ὅμως νὰ καταστήσῃ ἀφανεῖς τοὺς εἰς τὸ βάθος αὐτοῦ κρυπτομένους μαργαρίτας.

Ἕκαστος, ἔστω καὶ ἐπιπολαίως εἰδὼς τὴν ἰταλικὴν ποίησιν, δύναται εὐκόλως νὰ κατανοήσῃ τὰς σχεδὸν ἀνυπερβάτους δυσχερείας, καθ' ὧν ὁ Κ. Τυπάλδος νικηφόρως ἐπάλαισεν. Ἡ μετάπλασις μᾶλλον ἢ ἡ μεταφορὰ εἰς γλῶσσαν, οἵα ἡ ἡμετέρα δημοτικὴ, ἀρτιγενῆ σχεδὸν καὶ μήπω ἐντελῶς διαπεπλασμένην, ἐννοιῶν καὶ ἰδεῶν ἐκπεφρασμένων ἐν γλώσσῃ πρὸ τοσούτων αἰώνων καὶ ὑπὸ τοσούτων μεγάλων συγγραφέων κατειργασμένῃ, ὡς ἐκ τούτου δὲ προσηρμοσμένῃ πρὸς πλήρη παράστασιν τῶν λεπτοτέρων καὶ μᾶλλον πολυπλόκων νοημάτων, τὸ ἔργον τοῦτο, λέγομεν, ὤφειλε νὰ ἐκφοβίσῃ οἱονδήποτε ἄλλον καὶ τὸν ἀποτρέψῃ τῆς παραβόλου ἐπιχειρήσεως. Πλὴν ὁ Κ. Τυπάλδος συνειδὼς τὰς δυνάμεις του ἐθάρσησε, καὶ θαρσήσας ἐπέτυχε. Θιασώτης καὶ πρόμαχος τῆς σχολῆς ἐκείνης, ἣν ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Σολωμοῦ ἐνεκαίνισεν ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλλάδι, καὶ οὐδέποτε, εἴτε δογματίζων εἴτε στιχουργῶν, ἀπὸ τοῦ εὐγενοῦς ἀγῶνος ἀποδυσπετήσας, ὁ Κ. Τυπάλδος συμμερίζεται μετὰ τοῦ ἑτέρου ἐπιφανοῦς ἐθνικοῦ ποιητοῦ Κ. Βαλαωρίτου τὴν δόξαν τῆς τοῦ ἀξέστου ἐκείνου ἰδιώματος διαμορφώσεως καὶ κατεργασίας. Ἴσως καὶ νῦν, ἀποδυόμενος εἰς τὸ ἐργῶδες τοῦτο ἐγχείρημα, ὁ Κ. Τυπάλδος παρωρμήθη ὑπὸ αἰσθήματος φιλοτιμίας, θελήσας ν' ἀναδείξῃ τὴν γλῶσσαν ἐκείνην, περὶ ἧς τοσοῦτον ἐμόχθησεν, οὐχὶ μόνον κατάλληλον πρὸς εὐπαθεῖς κομψολογίας, ὡς ἀδίκως διατείνονται οἱ συστηματικοὶ αὐτῆς πολέμιοι, ἀλλὰ πρόσφορον καὶ ἐπαρκῆ πρὸς ἐπικὴν σεμνολογίαν. Πρὸς ἐπίτευξιν ὅμως τοῦ σκοποῦ τούτου, ὁ Κ. Τυπάλδος δὲν ἠρκέσθη εἰς τὸ ὅλως ἀνεπαρκὲς τῆς γλώσσης ταύτης λεξικὸν καὶ φρασεολόγιον· τὴν γλῶσσαν, ὡς καὶ τὸν λαλοῦντα αὐτὴν λαὸν, δὲν ὑπέλαβε στάσιμον, ἀλλὰ, παρὰ τὴν γνώμην καθαρολόγων τινῶν τῆς δημοτικῆς (καθότι πᾶν σύστημα ἔσχεν ἀείποτε τοὺς σχολαστικούς του), ἐπεξέτεινε τὸν κύκλον αὐτῆς, μηδόλως μὲν νοθεύσας τὴν ἀπέριττον αὐτῆς μορφὴν καὶ τύπον, πλὴν ἀποσκυβαλίσας πᾶν τὸ ὀθνεῖον καὶ κακόζηλον, ἀποκηρύξας τὰ λόγῳ ποιητικῆς ἀδείας ἐγκλήματα οὐχὶ κατὰ τῆς γραμματικῆς, ἀλλὰ κατὰ τῆς καλαισθησίας, καὶ μετὰ μεγάλης περισκέψεως ἀρυσθεὶς ἐκ τῆς ἀρχαίας κληρονομίας καὶ ἐν τῇ νέᾳ διαλέκτῳ πολιτογραφήσας πάντας τοὺς ἐλλείποντας καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα αὐτῆς μὴ προσκρούοντας ὅρους. Τοιουτοτρόπως, χάρις εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὸν Λευκάδιον αὐτοῦ συνάδελφον, ἐμορφώθη ἡ δημώδης γλῶσσα, εὐσταλὴς καὶ ἀρτία, εὔτροφος καὶ κανονικὴ, ἡ γλῶσσα τέλος ἡ ἀκολουθοῦσα τὸν ροῦν τῆς ἐθνικῆς προόδου, καὶ τὰς πολυειδεῖς αὐτῆς ἀνάγκας καταλλήλως ὑπηρετοῦσα.

Πληροφορούμεθα ὅτι ὁ Κ. Τυπάλδος μετέφρασε σχεδὸν ἅπασαν τὴν *Ἠλευθερωμένην Ἱερουσαλὴμ*, εὐκόλως δὲ μαντεύομεν διατί, προκειμένου νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοῦ δοκίμιον τῆς μεταφράσεώς του, προὐτίμησε τὸ τρίτον ᾆσμα παντὸς ἄλλου, καὶ αὐτοῦ τοῦ κατανυκτικοῦ δευτέρου. Τὸ τρίτον ᾆσμα ἀφηγεῖται, ὡς γνωστὸν, τὴν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἄφιξιν τῶν Χριστιανῶν, τὴν ἐντεῦθεν ἐπελθοῦσαν μάχην, τὰς περιπετείας αὐτῆς καὶ ἐπεισόδια, ἐν ἑαυτῷ δὲ περιλαμβάνει καθέκαστα τοπογραφικὰ καὶ ὀχυρωματικὰ, περιγραφὰς μονομαχιῶν, ἐκδηλώσεις ἱερῶν καὶ γενναίων ἢ ἀσεβῶν καὶ ἀγρίων αἰσθημάτων, ἐν ἑνὶ λόγῳ, πάντα τὰ στοιχεῖα τ' ἀποτελοῦντα τὴν ὑφὴν τοῦ ὅλου ποιήματος. Οὐδὲν ἄλλο ᾆσμα λοιπὸν ἠδύνατο νὰ καταδείξῃ ἐναργέστερον τὰς ὑπερνικηθείσας δυσχερείας καὶ τὴν ὑπὸ πᾶσαν ἐπόψιν ἐπιτυχίαν τῆς μεταφράσεως. Καὶ πρῶτον ἐκπλήττει τὸν ἀναγνώστην ἡ ἀπαράμιλλος τέχνη, μεθ' ἧς ὁ Κ. Τυπάλδος ἠδυνήθη, παρὰ τὸ ἔθος τῶν ἐμμέτρως μεταφραζόντων, νὰ φανῇ συντομώτερος τοῦ πρωτοτύπου, χωρὶς βεβαίως νὰ προσφύγῃ εἰς τὰ κακόζηλα μηχανήματα, οἷς ἐχράσθη ὁ μέγας ἡμῶν συμπολίτης Φώσκολος, ὅστις, θελήσας νὰ μεταφράσῃ τὴν Ἰλιάδα δι' ἰσαρίθμων τῷ πρωτοτύπῳ στίχων, ἠναγκάσθη, πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου, νὰ μιμηθῇ ἕτερον μεταφραστὴν τὸν Σαλβίνην, χαλκεύσαντα τὰς ἑξῆς ἕνδεκα ἀμούσους συλλαβάς· **L' ira, o Dea, canta del Pelide Achille.** Ἤδη δὲ ἐκ τῆς γενικῆς ταύτης παρατηρήσεως μεταβαίνοντες εἰς τὰ καθέκαστα τῆς μεταφράσεως, δὲν τερατολογοῦμεν βεβαίως ὁμολογοῦντες ὅτι ὀλίγιστα προϊόντα τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς μούσης κατέθελξαν ἡμᾶς ὅσον ἡ μεταγλώττισις αὕτη. Ἡ πιστὴ, ἀπρόσκοπτος καὶ σαφὴς τῶν δυσκολωτέρων τεχνικῶν ὅρων ἑρμηνεία, ἡ ἐναργὴς ἀποτύπωσις τοῦ ἱεροπρεποῦς ἐκείνου μυστικισμοῦ, ὅστις περιβάλλει τοὺς λόγους τῶν εὐσεβῶν τῆς Χριστιανωσύνης ἡρώων, ἡ γραφικὴ ἀπομίμησις τῆς τραχείας τῶν πολεμίων γλώσσης, πάνταταῦτα ἐνεποίησαν ἡμῖν τηλικαύτην ἐντύπωσιν ὥστε ὁμολογοῦμεν ὅτι ἐνιαχοῦ προὐτιμήσαμεν τὴν μετάφρασιν τοῦ πρωτοτύπου. Μὴ δέ τις θεωρήσῃ τὸν ἔπαινον τοῦτον ἀσταθμήτου ἐνθουσιασμοῦ ἀπόρροιαν, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν πλείστους περὶ τὴν

ἰταλικὴν φιλολογίαν ἐντριβεστάτους ἠκούσαμεν τὴν ἡμετέραν ἀσπαζομένους γνώμην, καὶ διότι ἀφ' ἑτέρου δυνάμεθα δι' ἀποχρώντων λόγων, καὶ δὴ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων, τὴν γνώμην ταύτην νὰ ὑποστηρίζωμεν. Γνωστόν ἐστιν ὅτι ἡ ποιητικὴ τῶν Ἰταλῶν γλῶσσα, ἀνθηρὰ ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην καὶ τετεχνημένη, ἀποκηρύττει ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὴν κυρίαν λέξιν καὶ φράσιν, περιφραστικῶς, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀλληγορικῶς, αὐτὰς ἑρμηνεύουσα. Τοῦτο φυσικῷ τῷ λόγῳ ἄγει πολλάκις εἰς τερθρείαν, εἰς πλατυσμοὺς, εἰς μακρολογίας, ἔνθα ἡ δύναμις τῆς ἐννοίας καὶ ἡ χάρις τοῦ αἰσθήματος δυστυχῶς καταπνίγονται· (*) οὐδὲν δὲ ἄπορον ἐὰν ἡ δημώδης ποίησις, γραφικὴ καὶ ἀπέριττος, πολλῷ δὲ μᾶλλον τοιαύτη ὑπὸ τὸν κάλαμον τοῦ Κ. Τυπάλδου, πλεονεκτεῖ ἐνίοτε κατὰ τὸ εἰκονικὸν τοῦ λεκτικοῦ καὶ τῆς παραστάσεως καὶ αὐτῆς τῆς κλασικωτάτης τῶν νεωτέρων τῆς Εὐρώπης γλωσσῶν. Τίς π. χ. δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι τὸ ἑξῆς ὀκτάστιχον, δι' οὗ οἱ σταυροφόροι ἐκφέρουσι τοὺς εὐσεβεῖς αὐτῶν θρήνους ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς πόλεως, ἣν ὁ Σωτὴρ διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ καθηγίασε, τίς δύναται ν' ἀρνηθῇ, λέγομεν, ὅτι τὸ θαυμαστὸν τοῦτο ὀκτάστιχον, οἰδαῖνον δυστυχῶς καὶ πεφυσημένον ἐν τῷ πρωτοτύπῳ, εἰκονίζει κάλλιον ἐν τῇ μεταφράσει τὸ γεννῆσαν αὐτὸ αἴσθημα; Ὁ Τάσσος λέγει·

Dunque ove tu, Signor, di mille rivi
Sanguinosi il terren lasciasti asperso,
D' amaro pianto almen duo fonti vivi
In sì acerba memoria oggi non verso?
Agghiacciato mio cor, chè non derivi
Per gli occhi, e stilli in lagrime converso?
Duro mio cor, chè non ti spetri e frangi?
Pianger ben merti ognor, s' ora non piangi!

Ἰδοὺ καὶ ἡ μετάφρασις.

Τὸ χῶμα, ποῦ τὸ αἷμα σου ἔβρεξε, νὰ φιλήσω,
Χριστέ μου, καὶ μὲ κλάψματα θερμὰ νὰ τὸ ποτίσω!
Τί στέκεις, παγωμένη μου καρδιὰ, καὶ σεῖς τί ἀργεῖτε!
Μάτια μου κακορρείζικα, δύο βρύσες νὰ γεννῆτε;
Συντρίψου, ἀχάριστη καρδιὰ, ς τὸ κρῖμα δυθισμένη,
Ἡ κλάψα ἀπαρηγόρητη κ' αἰώνια σὲ προσμένει!

Ἐν τέλει τοῦ ΚΑ.΄ ὀκταστίχου τὸ πρωτότυπον περιγράφει τὴν ἡρωΐδα Κλορίνδαν μονομαχοῦσαν μετὰ τοῦ Ταγκρέδη καὶ ἀποβαλοῦσαν τὸ κράνος της·

E le chiome dorate all' aura sparse
Giovane donna in mezzo 'l campo apparse.

Ἰδοὺ δὲ πόσον γραφικώτερον ἀποτυποῖ τὴν εἰκόνα ταύτην ὁ μεταφραστής·

Κ' ἐνάερα κυματίζοντας τὰ ὁλόχρυσα μαλλιά της
Ἔλαμψε 'ς τὸ στρατόπεδο σὰν ἥλιος ἡ εὐμορφιά της.

Ἂς παραβάλῃ ὡσαύτως ὁ ἀναγνώστης τοὺς ἑξῆς μεστοὺς πάθους καὶ χάριτος λόγους τοῦ Ταγκρέδη φοβουμένου τὰ κάλλη τῆς λατρευομένης ἀλλ' ἀδυσωπήτου Κλορίνδας μᾶλλον τοῦ ξίφους ἢ τῆς λόγχης της. Ὁ Τάσσος λέγει·

Fra sè dicea: Van le percosse vote
Talor che la sua destra armata stende,
Ma colpo mai del bello ignudo volto
Non cade in fallo, e sempre il cor n' è colto.

Ἀφελέστερον καὶ περιπαθέστερον ἐκφράζει ταῦτα διὰ δύο στίχων ὁ μεταφραστής.

Καὶ λέει· Τ' ἄκανα χέρια της ποτὲ δὲ μὲ λαβώνουν,
Τὰ κάλλη τοῦ προσώπου της, αὐτὰ μὲ θανατώνουν.

Ἠδυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν εἰς τὰ παραδείγματα ταῦτα καὶ τὸ ΝΙ.΄ον ὀκτάστιχον, καὶ τὸ ΞΗ.΄ον καὶ πλείστας ἄλλας περικοπάς· πλὴν πιστεύομεν ὅτι καὶ ἄνευ τούτων ἀρκούντως κατεδείξαμεν τὰ κάλλη τῆς ἀπαραμίλλου ταύτης μεταφράσεως. Ὁ Κ. Τυπάλδος δὲν χρῄζει τῶν ἡμετέρων ἐπαίνων ὅπως τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν ἀποθαυμάσῃ τὰ προϊόντα τῆς εὐφυΐας του· οὐχ ἧττον καὶ ἡμεῖς, ὡς Ζακύνθιοι, καὶ ἑπομένως σχεδὸν τοῦ ποιητοῦ συμπολῖται, δὲν ἠδυνάμεθα νὰ διέλθωμεν ἐν σιγῇ ἐπιτυχὲς δοκίμιον πανελληνίου ἔργου, χωρὶς περὶ αὐτοῦ νὰ διαλάβωμεν καὶ τὸ προβάλωμεν ὡς πρότυπον εἰς τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολουμένους. Δυνατὸν ἐνιαχοῦ νὰ ἐπραγματεύθημεν ἀτελῶς λεπτομερείας τινὰς, νὰ ἠπατήθημεν περί τινα τῶν καθεκάστων· οὐχ ἧττον τὰ αὐτὰ σχεδὸν τρεῖς μῆνας πρὸ ἡμῶν ἐξέφρασαν οἱ σπουδαιότατοι τῆς πρωτευούσης λόγιοι, εὐχηθέντες ὅπως τὸ ὅλον ἔργον παραδοθῇ ὅσον τάχιστα εἰς τὴν δημοσιότητα, καὶ τοιουτοτρόπως ἐν τῷ πολυανδρίῳ τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας ἀντάξιον ἀνεγερθῇ μνημεῖον πρὸς τιμὴν τοῦ μεγαλεπηβόλου ἀλλὰ πολυτλήμονος ἐκείνου ποιητοῦ, ὅστις ἂν ἐκ τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ οὐρανοῦ τῆς πατρίδος του ἤντλησε τὴν θέρμην τῆς ἐμπνεύσεως, ἐκ τῶν ἑλληνικῶν ὅμως γραμμάτων ἠρύσθη τὴν τῆς τέχνης τελειότητα.

Μ. ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ.

(*) Πρὸς ἀπόδειξιν τῶν ἀνωτέρω, παρατίθεμεν τοὺς ἑξῆς ἐννέα στίχους ἐκ τῆς Basvilliana τοῦ περιωνύμου Μόντη, θελήσαντος νὰ μνημονεύσῃ τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας, καθ' ἣν ἐκαρατομήθη ὁ δυστυχὴς βασιλεὺς Λουδοβίκος ὁ ΙΣΤ.΄ Ἅπαντες οἱ πεφυσημένοι οὗτοι στίχοι ἑρμηνεύονται ἁπλῶς διὰ τῶν ἑξῆς λέξεων· ἤτο ἡ εἰκοστὴ πρώτη Ἰανουαρίου, ὥρα ἐννάτη πρὸς τὴν δεκάτην.

Era il tempo, che sotto al procelloso
Aquario il Sol corregge ad Eto il morso,
Scarso il raggio vibrando e neghittoso;
E dieci gradi e dieci avea trascorso
Già di quel Segno, e via correndo in quella
Carriera, all' altro già voltava il dorso,
E compito del dì la nona ancella
L' officio suo, il governo abbandonava
Del timon luminoso alla sorella,

Η ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ ΣΧΟΛΗ ΤΩΝ ΑΠΟΡΩΝ.

Τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν, 22ην παρελθόντος Μαΐου, ἡ ἡμετέρα κοινωνία ἐκαλεῖτο εἰς πανήγυριν ἱερὰν καὶ εὐφρόσυνον, τελουμένην οὐχὶ ὑπὸ τῶν φθόγγων μουσικῶν ὀργάνων καὶ τῶν εὐφημιῶν ἐνθουσιώντος πλήθους, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἀπεριττου καὶ κατανυκτικῆς λαλιᾶς πτωχῶν τινων παίδων, οὓς ἡ μὲν τύχη ἀπεκλήρωσε τῶν δωρημάτων της, ἡ δὲ ὑπερτέρα τῆς τύχης ἀκθοεργία συνήγαγεν ὑπὸ τὴν προστκευτικὴν αὐτῆς πτέρυγα. Κατὰ τὴν ὁθεῖσαν ἡμέραν ἐτελοῦντο αἱ ἐξετάσεις τῆς πρὸ διετίας ἱδρυθείσης ἐνταῦθα σχολῆς τῶν ἀπόρων· παρήγορον θέαμα παρίστα εἰς ἅπαντας τοὺς κρευρισκομένους ἡ εἰς τὰ θρανία τῆς σχολῆς συνωστιζομένη ἐκείνη ὁμὰς, ἡ ἐξευγενίζουσα τὸ ῥάκος διὰ τῆς φυΐας, τὴν ἔνδειαν διὰ τῆς ἐπιμελείας καὶ ὀργῶσαν πρὸς τὸ γενικὸν τῆς ἀνθρωπότητος κτῆμα—τὴν μάθησιν. Εὐχαρίστως ὁμολογοῦμεν, ὅτι, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν τὰ τοιούτου εἴδους ἀεὶ πρὸ τε παρακολουθουσῶν δυσχερειῶν καὶ τοῦ περιωρισμένου τῶν πόρων ἡ ἐν ταῖς ἐξετάσεσιν ἐκδηλωθεῖσα ἐν γένει ἐπιτυχία ὑπερηκόντισε τὰς ποσδοκίας μας. Ἠκούσαμεν παῖδας, οὓς καθ' ἑκάστην ἀπαντῶμεν μετερχομένους τὰ βαναυσότερα τῶν ἐπιτηδευμάτων ὅπως τὸν ἐπιούσιον ἄρτον πρίζωνται, εὐχερῶς ἀναγινώσκοντας καὶ ἀπροσκόπτως τεχνολογοῦντας· μεταξὺ δὲ τούτων ἐφείλκυσε τὸν θαυμασμὸ ἡμῶν παῖς ἀνάπηρος, μάλιστα πράλυτος, στηριζόμενος ἐπιπόνως ἐπὶ τῶν βάκτρων του ὅπως ἐπὶ τοῦ σανιδοπίνακος λύσῃ ἀριθμητικόν τι πρόβλημα καὶ φαιδρῶς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δπτοῦ διωγμοῦ τῆς τύχης καὶ τῆς φύσεως, μειδιῶν πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν ἀκροατῶν δαψιλευομένην αὐτῷ ἐνθάρρυνσιν. Δίκαιον ἄρα ἀπονέμομεν ἔπαινον πρὸς τὰ ἀξιότιμα μέλη τῆς ἐπιτροπῆς καὶ πρὸς τοὺς διὰ τῆς συνδρομῆς αὐτῶν εἰς τὴν εὐόδωσιν τοῦ φιλανθρώπου καὶ κοινωφελοῦς τούτου ἔργου συντελοῦντας ἡμετέρους συμπολίτας.

ΠΟΙΗΣΕΙΣ

Ο ΤΣΑΜΑΔΟΣ

Νὰ ἤμουν πουλὶ νὰ τέταγα, νὰ πάω 'ς τὸ Μισολόγγι,
Νὰ ἰδῶ πῶς παίζουν τὸ σπαθὶ, πῶς ρίχνουν τὸ τουφέκι,
Πῶς πολεμοῦν τῆς Ρούμελης τ' ἀνίκητα λεβεντάρια·
Μὰ ἕνα πουλὶ χρυσότερο κηλαϊδιστὰ μοῦ λέει·
—Γιώργη μου, στάσι, καὶ ἄν διψᾷς τ' ἀράπικο τὸ αἷμα,
Εἶναι κ' ἐδὼ Ἀγαρηνοὶ νὰ σφάξῃς ὅσους θέλεις.
Βλέπεις ἐκεῖ 'ς τὰ μιρυνὰ τὰ τούρκικα καράβια;
Ὁ χάρος στέκει ἀπάω τους, καὶ θὰ γενοῦνε στάχτη.
—Πουλάκι μου, πῶς μαθες ἐτοῦτα ποῦ μοῦ λέγεις;
—Ἐγὼ πουλὶ σοῦ φίνομαι, ἀλλὰ πουλὶ δὲν εἶμαι.
Εἰς τὸ νησὶ ποῦ ξάγαντα εἶναι τοῦ Ναβαρίνου,
Ἐκεῖ τὴν ὕστερη πνὴ ἄφησα πολεμῶντας.
Ὁ Τσαμαδὸς εἶμαι ἐὼ καὶ ἦλθα εἰς τὸν κόσμον·
Σ' τοὺς οὐρανοὺς ποῦ ἀθουμαι, καθάρια σᾶς ξανοίγω,
Μὰ νὰ σᾶς βλέπω ἀὸ κοντὰ εἶναι ἐπιθυμιά μου.
—Πουλάκι μου, καὶ ἀπὸ κοντὰ γιατί νὰ μᾶς ξανοίγῃς;
Καὶ τί νὰ ἰδῇς τώρα σ' ἐμᾶς, καὶ τί νὰ καμαρώσῃς;
Πάλι σκλαβιὰ, πικρσκλαβιὰ θὲ νἄλθῃ νὰ μᾶς φάῃ.
Δὲν ἄκουσες τί γίνηε, καὶ τί εἶναι 'ς τὸ Μωρία;
Τρέχουν Ἀράπιδες παντοῦ, καίουν παντοῦ καὶ σφάζουν.
Ὅλα τὰ 'πῆρε ὁ Μραΐμ, καὶ οἱ χριστιανοὶ ποῦ 'μεῖναν,
Φεύγουν, τρουπόνουν 'ταῖς σπηλιαῖς τὸ μνῆμα τους νὰ βροῦνε.
—Μὴν ἀπελπιέσαι, Γώργη μου, μὴ θέλῃς ν' ἀπελπιέσαι,
Ἂν ὁ Μωριᾶς δὲν πολεμᾷ, καιρὸς πάλι θὲ νἄλθῃ
Νὰ πολεμήσουν σὰν βεριὰ, καὶ πάλι νὰ νικήσουν.
Κουφάρια μαῦρα θὰ παρθοῦν ἐμπρὸς 'ς τὸ Μισολόγγι,
Καὶ τὰ ξεφτέρια τοὶ Σουλιοῦ ἐκεῖ θὲ νὰ χαροῦνε—
Καὶ τὸ πουλὶ ἐπέταξε κ' εἰς τσ' οὐρανοὺς ἀνέβη.

ΔΗΜ. ΠΕΛΕΚΑΣΗΣ †

«—ΓΙΑ ΠΟΙΑ;»

Ἄκουσον, φίλτατέ μοι Γ. Κ. Σφήκα!

Ἤμουνα 'ς τὴν πρωτομαγιὰ, 'ποῦ ἀκούω ἀπὸ μακρύα
Νὰ μοῦ εὐφραίνῃ τὴν ψυχὴ οὐράνια μελῳδία.
Στρέφω τὰ 'μάτια μου μὲ μιᾶς ὅθ' ἔλεγε ἡ καρδιά μου,
Ἐποῦ νὰ καὶ βλέπω τέσσερες 'ποῦ ἀστράψαν ἐμπροστά μου.

† Εὐχαρίστως δημοσιεύοντες τὸ ἀνωτέρω πατριωτικὸν ποιημάτιον τοῦ ἀειδίμου ἰατροῦ Πελεκάσση, ἐπιφυλασσόμεθα νὰ δημοσιεύσωμεν καὶ ἕτερα ἔργα τοῦ ἰδίου, παραχωρηθέντα ἡμῖν εὐγενῶς ὑπὸ τοῦ ἀξιοτίμου αὐτοῦ υἱοῦ Διονυσίου.

—Ποίαις εἶσθε, ταῖς ἐφώναξα, κ' ἔχετε τόση χάρι;
Ὤ! 'πές μου τε! ὁ τόπος σας μὴν ναι τὸ φεγγάρι;
Μὴν εἶσθε ἀγγέλοι τ' οὐρανοῦ ἢ τῆς αὐγῆς ἀστέρια;
Μὴν εἶσθε μάγισσαις; Κ' ἐκεῖαις ἀσκωσαν τὰ χέρια,
Μοῦ δίνουν μία κατάμουτρα καὶ πρτω λιγωμένος,
Σηκόνουμαι· δὲν ἤτανε! κ' ἐθώρια σκτισμένος.
Χωρὶς νὰ θέλω, τ' ἄσμα τους ψάλια καὶ κιθαρίζω,
Ἐποῦ πάλι ἐξαναστράψανε, καὶ τότε γνατίζω.
«Σήκω,» μοῦ λέει μία ἀπ' αὐταῖς. «Τὶ τρέμεις; μᾶς φοβᾶσαι;»
Δὲν σᾶς γνωρίζω, ἐτραύλισα. «Καλ, δὲν μᾶς θυμᾶσαι;
»Ἤμαστε ἡ Μούσαις 'ποῦ ἀγαπᾶς ἡ Μούσαις 'ποῦ λατρεύεις,
»Κ' ἤλθαμ' ἐδῶ νὰ μάθουμε γιὰ πιὰ 'πὸ μᾶς δουλεύεις.
«Ἐὰν κάθε πρώτη τοῦ Μαγιοῦ ἐτοῦμε 'ς τὸν καθένα,
«Εἴπαμε νἄλθουμε μὲ μιᾶς κ' ἡ τέσσερες 'ς ἐσένα.
«Ἤλθαμε, καὶ 'σὰν ἴδαμε τ' ὡρραῖο πρόσωπό σου,
«Σ' ἐδείραμε κ' ἐφύγαμε μὲ γέλοια ἀπ' ἐμπρός σου.»
Καὶ ποιὸς, εἶπα, σᾶς ἔκαμε νὰ ξαρθῆτε πάλι;
«Μόνο ἡ κιθάρα, δύστυχε, 'ποῦ μᾶ ὑμνεῖ τὰ κάλλη.
«Ἔλα λοιπὸν καὶ μὴν ἀργῇς, ἐὼ εἶμαι ἡ Μελπομένη,
»Ἐποῦ ἡ μουσικὴ μου τοὺς θνητοὺς καὶ ὅλο τὸ πᾶν εὐφραίνει.
«Ἂν θὲς νὰ μείνω μοναχὴ 'ς τὸ ὀῦ καὶ 'ς τὴν καρδιά σου,
«Θὰ δοξασθῇς κ' αἰώνιο θὰ μείνῃ τ' ὄνομά σου.»
«Ἐγὼ», ἡ ἄλλη ἐφώναξε, «εἶμαι ἡ ἀγαπῶ σου,
«Μ' ἐμὲ θὰ ὑμνῇς τὸν ἔρωτα (κι' ἂς ναι τύραννός σου).
«Ἐμὲ μὲ λένε Θάλεια» μιὰ ἄλλη 'ποῦ 'πηδοῦσε·
«Ἔλα νὰ κωμῳδήσουμε τὸν κόσμο» κ' ἐγελοῦσε.
«Ἀμὴ ἐγὼ 'ποῦ 'σ ἔκαμα νὰ σφίξῃς ἀθε κόρη;
Φωνάζ' ἡ ἄλλη ἔξαφνα· ἦτο ἡ Τερψιχόρη.—
«Ὦ! τὶ ἰδέα σᾶς 'πέρασε, ταῖς λέω ἀιαφορῶντας
Γιὰ τὰ ὡραῖα κάλλη τους,» καὶ ἤλθαμ πηδῶντας;
Λυποῦμαι πῶς θὰ φύγετε 'σὰν κἄπως λυπημέναις
Σ' ἄλλαις καρδιαῖς νὰ τρέξετε 'ποῦνα γιὰ σᾶς καϋμέναις.
Ἐγὼ μία μόνον ἀγαπῶ, κ' ἐκείνη μὲ ἐμπνέει,
Πῶχει κλειστὸ τὸ στόμα της καὶ χίλια μύρια λέει,
Ἐποῦ κωμῳδὸ καὶ μουσικὸ καὶ ποιητὴ μὲ κάνει,
Γιὰ 'ΚΕΙΝΗ πλέκω σήμερα πρωτομαγιᾶς στεφάνι.

1η Μαΐου 1877.

Ι. Γ. Τ.

ΕΙΣ ΜΙΑ ΜΑΝΑ

ΔΙΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ ΤΟΥ ΒΡΕΦΟΥΣ ΤΗΣ

(Α'. ΜΑΙΟΥ)

Σήμερο, πρώτη τοῦ Μαγιοῦ, 'ποῦ πλέκουν τὰ λουλούδια,
Ἡμέρα 'ποῦ γιορτιάζεται μὲ δάκρυα καὶ τραγούδια,
Ὁ Θάνατος ἐζήλεψε κ' ἐκίνησε νὰ πάῃ
Σ' τὰ περιβόλια τ' ἀνθηρὰ γιὰ νὰ θερίσῃ Μάη.

Εἰς τ' ἄνθια μέσα ἐγρεύε ἓν ἄνθος ζηλεμένο,
Ποῦ μὲ τὴ δρόσο τοῦ φιλιοῦ νὰ ἦν' ἀναστημένο—
Ἤθελε ρόδο ἀμύριτο μὲ ἀμάραντα τὰ φύλλα,
Ποῦ νὰ 'μπορῇ 'ς τοῦ κόρφου του νὰ λάμψῃ τὴ μαυρίλα.

Σ' εἶδε!—ποιὸς, σοῦπ δύστυχη, ἀστόχαστη μητέρα,
Νὰ δείξῃς τ' ἀγγελοδι σου τοῦ Χάρου τέτοια ἡμέρα;
Γιατί μέσ' τὴν ἀγκάλη σου ἠθέλησε ν' ἀνθίσῃ
Τὸ ρόδο ποῦ 'θελε ὁ σκληρὸς γιὰ Μάη του νὰ θερίσῃ;...

ΑΝΔ. ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ Β'. ΕΤΟΥΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ

Ἱστορικαὶ Σκηναὶ, Σελ. 54.—Μία ἔνιξος ἱποχὴ τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωποτητος, 79—Χῖος καὶ Ψαρά, 109.—Οἱ Φαναριῶται, 113.—Ἡ ἅλωσις τῆς Τριπολιτσᾶς, 127—Ἑλλ. σκηναὶ, 151—322.—Ἡ τρατελευταία ἡμέρα τῆς τρομοκρατίας ἐν Γαλλίᾳ, 241.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

Θεόφιλος ὁ Κορυδαλεὺς, Σελ. 2.—Ἰάκωβος Λεοπάρδης, 183, 245, 319.—Γεώργιος Βύναμ, ὁ ἑλληνιστὴς, 197.—Ἀλεξανδρος Παρόδη, 213. Θεόδωρος Καρεῦσος, 222, 280, 309, 34.—Δὸν Πέδρος, ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Βρασιλίας, 232—Μηχαὴλ καὶ Κωνσταντῖνος Ραποβίτσαι, 388

ΦΥΣΙΚΗ

Ὀλίγα τινὰ περὶ Ἀεροστάτου, 254, 94.

ΗΘΙΚΑΙ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

Κοινωνία, 137.—Ἀναγκαία ἀλληλεπίδρασις τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως, 50—Οἱ νόμοι, 163—Οἱ φόροι, 362—Τὰ καθήκοντα τῶν υἱῶν, 365.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ.

Περὶ ἀναγραμματισμοῦ, 139—Δύο ἐοκίμια τῆς Σουηδικῆς ποιήσεως, 204.

ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ.

Ἀνατολικαὶ ἀναμνήσεις ὑπὸ τοῦ Κόιητ ς Μαρκέλλου, 74.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΔΙ.

Νέον ἐπιστολάριον Φωσκόλου, 31.—Σκέψεις φιλέλληνος 103—126—Περιήγησις εἰς Ἱσπανίᾳ, 202—289—358. 391 —Ἡ Μπουμπουλίνα, 227 261—Ἡμετάφρασις τῆς Ἠλευθερωμένης ἐρουσαλὴμ, 396.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

Οἱ δύο Καλλιτέχναι, 6, 41, 145, 276, 312. —Γεώργιος καὶ Ζωὴ,17, 45, 97, 186, 214, 248, 284, 315, 333,375—Πτωχὴ καὶ φιλάργυρος 20—Ἄγγλος ἐν τῇ Κοινότητι, 59.—Ἡ θυγάτηρ δύο μητερων, 90, 131.—Ματθίλθη Θωρέλ,177, 209.—Ἓν θῦμα τοῦ ἔρωτος, 353

ΑΡΘΡΑ ΔΙΑΦΟΡΑ

Σιένιοι ἀναμνήσεις, 10, 118 158.—Μάϊος, 37. Περὶ μουσικῆς, 65.—Αἱ ἐν Ζακύνθῳ ἀρχαιότητες, 124.—Τὰ ὀνόματα τῶν δώδεκα μηνῶν, 159.—Νὺξ ἐν Φαλήρῳ, 160.—Τὰ μυστήρια τῆς φήμης, 161 Ἡ μελαγχολία, 166.—Τὸ ἀνώνυμον ἀριστούργημα, 192.—Ἐπιστολογραφία, 229.—Ἐπιστολὴ πρὸς παιδίον, 231.—Μία ἐπίσκεψις εἰς τὴν ἐν Νίμῃ οἰκίαν τοῦ Ρεβούλ, 258.—Ἰωβιλαῖος δημίου, 266.—Τὸ ἀλεξίβροχον, 291—Περὶ τοῦ Ἀκαθίστου Ὕμνου, 295.—Ἀπροσδόκητος συνέντωσις, 329—Τὸ ῥόδον καὶ τὸ ἴον, 364.—Ἰόπη, 370—Ὁ Σταυρὸς,372,—Ὁ φιλάργυρος, 372.—Ἀνασκευὴ τῶν θεωριῶν τοῦ Darwin,386.—Ἡ ἐν Ζακύνθῳ Σχολὴ τῶν Ἀπόρων 403.

ΔΡΑΜΑΤΑ.

Ὁ Γέρω-Μαρτὲν εἰςτρεῖς πράξεις,167,233,269, 301, 333.

ΠΟΙΗΣΕΙΣ·

Εἰς τὴν ἀποῦσανέρωμένην,Σελ 38 —Οἱ δύο πατέρες, 39 —Ἐν ὀρφανὸ εἰς τὸ Κοιμητήριο, 40.—Θρῆνος ἐραστοῦ, 71.—Ὁ κρῖνος, 111.—Ζηλεύω, 112.—Τριχυμία, 143—Ἡ προσευχὴ,144—Εἰς παρακαίρως λευκανθεῖσαν τρίχα,167—Ἀπομάκρυνσις, 167—Εἰς τὸν θάνατοντοῦἐθνομάρτυρος Ν.Δομενεγίνη, 168—Δύο μανάδες, 207—Καὶ ἔκλαιον,207—Ἐλεγεῖον εἰς Ἀ Ζαίμην, 208—Τὸ ὄνειρον τοῦ Σκλάβου, 244—Alla Signora A. E. 267—Ὁ ἐννενηντάρης, 268—Σὲ βλέπω ποῦ μαραίνεσαι, 268—Ἡ λίμνη, 297—Εἰς φίλην γενομένην μητέρα, 297—Ὁ μικρὸς μαθητὴς προσευχόμενος, 332—Τῇ *** ζητούσῃ νὰ μάθῃ ὁποίαν ἀγαπῶ, 332—Αὐτοσχέδιον, 332.—Ἡ πρωτομαγιὰ, 373—Δὲν ἀληθεύει—Ἂν ἀληθεύε, 374—Γιὰ Σενα,374 —Ο Τσαμαδὸς 404.—Γιὰ Ποία, 405 —Εἰς Μία Μάνα, 405.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑΙ.

Ἀνδρ. Θ. Ζαΐμης, 194.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ.

37—100—143

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ.

40—71—112—206.

ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ.

40—268—300—332—374.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.

Γενεαλογικὸν δένδρον Φωσκόλου, 40.

ΕΙΚΟΝΕΣ

Δὸν Πέδρος αὐτοκράτωρ Βρασιλίας, 232.